TRANSILVANIA

REVISTA

ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN.

Nr. 3. Maiu—Iunie. 1911

MONOGRAFIA COMUNEI ȘEGHIȘTE.[1]

ÎNTRODUCERE.

De mult am dorit să scriu monografia comunei mele natale Șeghiște. Acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, mi-am ajuns scopul. E drept, ca n'am făcut cine știe ce lucru mare, căci mi-au lipsit datele și documentele necesare, iar fără acestea puțin poți lucrà. Mă mângâie totuș împrejurarea, că prin munca mea am scăpat de peire, aceea, ce eu știu din tradiție și ce fiii noștri, nu vor mai puteà ști. Cu vremea poate să vină o peană mai dibace, să facă un lucru mai bun, ca al meu. Aceasta ar fi pentru mine o adevărată mângâiere. Să dea Dumnezeu să fie așa.

1. Situația comunei Șeghiște.

Comuna *Șeghiște* se află așezată în partea de meazăzi-răsărit a comitatului Bihor. O vale îngustă, dar cu atât mai romantică e leagănul acestei comune. Hotarele ei sunt: la răsărit comuna *Hârsăști*, la meazăzi comunele *Sârbești* și *Lunca*, la apus *Șteiu* și *P. Zăvoieni*, iar la miazănoapte *Valeneagra de jos* și *Chișcou*. Intreaga vale, în care e așezată comuna Șeghiște și cu dânsa și alte trei comune, e un șes frumos și dintr'ânsa i se deschide privitorului un tablou natural minunat și impunător. Jur împrejur se ridică păduri de fagi, dar mai ales de stejari se-

[1] Una dintre problemele importante ale instituțiunii noastre e adunarea de material pentru monografiile comunelor românești. Mai mulți domni preoți și învățători mi-au comunicat că se ocupă cu adunarea materialului necesar. Eu i-am îndemnat la lucru și le-am dat toate îndrumările necesare. Monografia părintelui Popovici e un început, care sper că va îndemnà și pe alții să-i urmeze pilda. Asemenea monografii, poate mai complete și mai desăvârșite, vor mai apărea în această revistă. *O. C. T.*

culari, apoi codri cu înălţimi undulative; iar colo sus spre răsărit se înalţă pleşuva *Cucurbătă,* vârful cel mai înalt al munţilor bihoreni (1848 m.)

Comuna Şeghişte are forma unui unghiu drept, ea atinge cu un capăt râul numit «*apa Băiţei*», iar cu celalalt râul numit «*apa Şighiştelului*». O parte a comunei se numeşte *Hăiceşti,* fiindcă această parte a comunei e locuită mai cu samă de familii cu conumele Haica; iar cealaltă parte a comunei se numeşte *Lăturani,* fiindcă partea aceasta cade la o latură de strada Haiceştilor. Străzi sau uliţe — cum se numesc în graiul poporului de aici — sunt în comună numai două: Una mai lungă, care e dreaptă şi ar puteà purtà şi numirea de uliţa principală, aceasta e uliţa Hăiceştilor, (fig. 1) iar a doua ceva mai scurtă şi nu tocmai dreaptă ca ceealaltă, aceasta e uliţa Lăturanilor (fig. 2). Afară de acestea mai sunt încă şepte căscioare — dintre cari trei sunt mori de apă — aşezate afară de comună şi anume şase pe malul apei Băiţei, iar una pe malul apei Şighiştelului.

2. Şesuri, Râuri, Izvoare, Lacuri (Bălţi) şi Păduri.

Intreg hotarul (locul de sămănat şi fânaţul) comunei Şeghişte, cu puţine excepţiuni, e şes. Singur partea dinspre meazăzi e ceva mai ridicată, dar şi aceasta ridicătură are o suprafaţă destul de netedă.

Râuri sau văi curgătoare sunt două, unul, ce curge pe la capătul dinspre meazăzi al comunei şi care izvorând de sub poalele piscului de munte «Cucurbăta», curge prin orăşelul montan Băiţa, deunde se şi numeşte «apa Băiţei», iar altul, care atinge capătul dinspre miazănoapte al comunei şi care izvoreşte tot din munţii răsăriteni ai Bihorului şi curge apoi, părăsind munţii, prin comuna Şighiştel, de unde şi numirea de «apa Şighiştelului».

Lacuri sau mai bine zis bălţi sunt iarăşi două şi adecă una, care se scurge în timpuri ploioase în partea Hăiceştilor, de aceea se şi chiamă balta Hăiceştilor, iar alta, ce se scurge în partea comunei numită Lăturani de unde şi balta poartă acelaş nume. Aceste bălţi au rea înrâurire asupra poporaţiunii, căci fiind atât ele cât şi împrejurimile lor pururea umede, evaporează mereu gazuri nesănătoase, din pricina cărora locuitorii sufăr mult de dureri de cap, de friguri şi uneori şi de lingoare (tifus). Cu toate acestea îşi au şi bălţile partea bună, căci împrejurimile lor produc fân mult şi în unele locuri chiar de o calitate foarte bună, ba pe aceste locuri se produce fân şi de două, de trei ori, în cursul unei veri, apoi crescând iarba foarte de timpuriu — chiar pe la începutul lui Martie — ele sunt potrivite pentru creşterea cailor. Aceste bălţi, când sunt timpuri ploioase, curg întocmai ca râurile. Ele curg dela răsărit spre apus peste întreg hotarul. În această direcţie îşi au cursul lor şi cele două râuri, a căror împrejurimi sunt foarte sănătoase, iar apa li-e limpede ca cristalul.

Păduri are comuna în două locuri: spre meazăzi, peste apa Băiţei, şi spre meazănoapte, peste apa Sighiştelului. Pădurea de peste apa Băiţei se numeşte peste tot «*Dumbravă*». Aceasta e totodată şi locul de păşunat

al întregei comune. Şi tocmai pentru aceasta nu are arbori înalţi, ci numai crânguri şi mai ales mesteceni, lăsaţi la buna plăcere a locuitorilor, să-i taie ori să-i lase. Prin aceasta pădurice trece drumul de ţară din Luncă spre Băiţă, orăşel montan acum în decadenţă. Depărtarea acestei pădurice de comună e de tot neînsemnată. Ea are mai multe părţi, cari poartă felurite numiri, acestea sunt: *Zăvoiu, Valea Runcului, Petrirel* şi *Cornu Dealului.* La spatele acestei pădurice se află pădurea domeniului episcopesc romano-catolic din Oradea-mare şi anume aceea, ce aparţine la hotarul comunei Şeghişte. Aici se află locuri, ce poartă numirile: *Piciorul Ţapului, Valea Dânşii, Umbrar, Arsură* şi *Vălceaua Ţîţului.* Fântâni sau izvoare în această pădure nu este decât unul, numit «*Fântâna Corbului*», iar văi sunt două: «*Valea Runcului*», care se varsă aproape de comună în «apa Băiţei» şi care mai sus poartă numele de «*Valea Dânşii*», a doua vale izvoreşte din «Fântâna Corbului» şi, sub numele de «*Vale*», curge printre pădurea Sârbeştilor şi a comunei Şeghişte în jos spre Luncă. Aceste văi când e secetă nu au apă; în vremuri ploioase, însă, cresc văzând cu ochii şi duc cu sine tot, ce le vine în cale.

Atât în pădurea comunală cât şi în pădurea domeniului, aflătoare la spatele celei comunale, creşte cu deosebire mesteacănul, din care se fac garduri frumoase şi se pregătesc mături de tot soiul, cari transportate în Câmpie, aduc locuitorilor venite frumuşele.

De amândouă laturile drumului de ţară, ce trece, precum am zis, dela comuna Luncă spre orăşelul Băiţă se află ogrăzile aşa numite: «*Ogrăzile la Plop*». Aceste sunt locuri arătoare şi proprietăţile unor oameni din comună şi, fiindcă sunt încunjurate cu şanţuri şi cu gard jur împrejur, poartă numirea de ogrăzi. Tradiţia spune, că în aceste ogrăzi au locuit în timpuri vechi unele familii din Şeghişte şi că acele familii, din oarecari cauze şi-au părăsit vatra strămoşască şi s'au mutat cu locuinţa spre răsărit-meazănoapte, cale cam de-o oară bună deaici, la poalele munţilor bihoreni, formând aici o nouă comună, numită *Şighiştel,* după numele comunei părăsite. Aceasta nouă comună ar fi Şighiştelul de astăzi.

Ceealaltă pădure se află — precum am mai amintit — în partea de meazănoapte a comunei, dincolo preste apa Şighştelului. Aceasta e o pădure frumoasă de stejar, durere numai, că partea, ce formează proprietatea comunei, e mică; cu toate acestea în anii de roadă aduce comunei frumoase venite, căci produce ghindă multă, care ori se vinde ori se mănâncă cu turma de porci a satului. Stejarii (sau goronii, cum îi numeşte poporul de aici) — din pădurea comunei sunt deplin crescuţi şi tocmai potriviţi pentru a fi vânduţi. Pe la poalele pădurii se află mulţi cireşi sălbatici, cari aduc hrană paserilor şi chiar şi oamenilor mai săraci şi cari, în timpul înfloririi, îmbracă poalele pădurii într'o haină albă. Numirile parţiale ale pădurii comunale sunt: *Râpi, Vălceaua Roşie, Pârâul Tomiţeşti, Gruiu, Valea Bicii, Gruecior, Vălceaua Grueciorului, Scăldători,*

Grind, Vălceaua Piuei, Câmpurele şi *Coaste Popilor.* Dela pădurea comunală spre meazănoapte se întinde pădurea domeniului episcopesc romano-catolic din Oradea mare, care pădure aparţine la hotarul comunei Şeghişte. Această pădure de o vreme încoace a început să fie exploatată. Ea se vinde cu holda şi ce rămâne după tăiere se vinde cu firul. Partea aceasta de pădure poartă numirile: *Dumbrăviţă, Vălceaua Romi, Groapa Hulpi, Dealul Ursului, Petrişul, Bojinta, Vălceaua Băii, Câmpul Ţîrăului, Părăul Sclăvăscului, Poenile Umbrariului, Umbrariu, Părăul Lupului, Părăul Cocinilor, Părăul Mlacilor, Dâmb, Câmpu Dâmbului, Buza Dâmbului, Smida Dâmbului, Mihuţasca, Oneasca, Valea lui Zuiu, Dosu Romei, Dosul lui Tănasă, Dosul Puiului* şi *Dosul lui Gherman.*

În pădurea comunei nu e nici un singur izvor. Cu atât mai multe izvoare sunt în pădurea domeniului. Ele poartă mai ales numirea de fântâni, deşi de fapt sunt numai izvoare. Atari fântâni sunt: *Fântâna Petrişchi, Fântâna Puiului, Fântâna lui Tănasă, Fântâna lui Gherman* şi *Fântâna Mlacilor,* apoi *Izvorul Botului* şi *Izvorul din Dealul Ursului.* Mai sunt apoi izvoare în hotarul comunei, în partea, ce se cultivă, şi anume: *Izvorul Bodileşti, Izvorul Tomii, Izvorul Lupăeştilor, Izvorul Domnului, Izvorul Măcruţii* şi *Izvorul la Durdulеasca.* In pădurea domeniului, amintită mai nainte, se află încă şi două pâraie, cari curg aproape numai în timpuri ploioase. Aceste sun *Părăul Mlacilor* şi *Vale.* Tot în această pădure se mai află unele locuri, cari mai nainte trebue să fie fost îngrădite, de aceea poartă numele de Ogrăzi. Atari locuri sunt: *Ograda Didi, Ograda Viluţi, Ograda Bâchi.* Aceste ogrăzi le-au folosit din bătrâni familiile numite, până la despărţirea foştilor iobagi de domeniu. Astăzi, însă, nu le mai folosesc, ba unii nici despăgubire n'au primit pentru ele. Ogrăzile: Gruiul Bodii, Ograda Sfărmeştilor şi Ograda Miculei, cari sunt situate la poalele pădurii comunale, au fost întotdeauna şi sunt şi azi lăsate liber în folosinţa proprietarilor şi în cartea funduară sunt şi transcrise pe numele lor.

3. Clima, Plante şi Animale.

Despre clima comunei Şeghişte amintim numai atâta, că fiind situată în apropierea munţilor, urmează, că şi clima e mai mult rece. S'a întâmplat de mai multeori, că pe vârfurile munţilor din apropiere a nins chiar şi în luna lui Iunie. Intre astfel de împrejurări pământul produce puţin. Dintre cereale se produc: grâu, săcară, ovăs, cucuruz, cânepă, fasole, cartofi şi în măsură mai mică şi varză (curechiu). Pământul nu produce atâta, cât să fie de ajuns locuitorilor din comună. Pământul fiind petros şi steril ierburile artificiale, cresc aproape numai în anii ploioşi; cresc însă mai binişor ierburile naturale (nesământate) de nutreţ. Se poate zice, că fân şi respective nutreţuri pentru animale se produc îndeajuns. Dintre animale se cresc: boi, vaci, rassă albă ungurească şi roşie ardelenească, porci soiu alb, mai ales, şi, în măsură mai mică, capre. Prin păduri sunt animale sălbatice şi anume: iepuri, vulpi, viezuri, că-

prioare, veverițe și, mai rar, urși, lupi și mistreți. Viezurii fac mari stricăciuni în cucuruzele de pe lângă păduri; băieții, însă, îi alungă cu strigăte și cu focuri. În grădini se cultivă mai ales nucii, apoi meri, peri, pruni și cireși sălbateci. Un orcan în anul 1895 a nimicit o mulțime de nuci. Nucile aduc venite frumușele locuitorilor. Și cu merele și cu prunele negustorește poporul în anii roditori. In păduri cresc: stejar, fag, carpăn tufă, mesteacăn, arin și cireș.

4. Numărul locuitorilor, construcția caselor, a șurilor și a altor edificii laterale.

Poporațiunea comunei Șeghiște, la 30 Septemvrie anul 1910, a fost 580 suflete parte bărbătească și femeiască. Aceștia locuesc în 101 de case formând astfel 101 de familii. Casele sunt așa construite că dinainte, de regulă spre stradă, au o odaie și înapoia odăii o «tindă» rece, unde e așezat cuptorul de copt pânea. Unele au imediat lângă «tindă» și o cămară de bucate. Casele, cari se edifică de un timp încoace sunt cu mult mai spațioase, cu ferestri mari, bine lipite, văruite și acoperite cu țigle. Cele edificate din bătrâni sunt aproape toate scunde, cu ferestri mici, nelipite și acoperite cu paie. Case cu câte două odăi abiă sunt nouă. Toate casele sunt construite din lemn de stejar, având fundamentul de piatră. Case acoperite cu țigle sunt 19, iar cu șindile 12. Celelalte toate sunt acoperite și acum tot cu paie.

Construcția caselor se face precum urmează: Mai întâi să așează *tălpile*, cari de regulă sunt așa de lungi precum de lungă va să fie întreagă zidirea. La capetele tălpilor se așează *fruntarele*, iar acolo unde vin pereții despărțitori se așează câte o talpă. Atât fruntarele cât și tălpile, pe cari vin așezați pereți despărțitori, sunt bine *închiotorate* în tălpile cele mari. Întărit și închiotorat astfel fundamentul casei, e chiemat preotul să facă sfințirea apei și binecuvântarea fundamentului căsei. Nu se face, însă, la fiecare casă binecuvântarea fundamentului. În toate tălpile și în fruntare se așează *șoșii*, cari sunt *ghișuiți* de amândoauă părțile. În ei se așează *pereții*, cari sunt de regulă alcătuiți din lemne oblețe. Deasupra șoșilor, în direcțiunea fruntarelor, se pun *jugurile*, iar peste juguri, în direcțiunea tălpilor celor lungi, se pun pe amândoauă laturile edificiului *cununile*, iar pe mijlocul clădirii se pune *grinda cea mare*, peste toate acestea vin puse, curmeziș, *grinzelele*, în depărtare de un metru și ceva una de alta; apoi vin iarăși două *cununi*, așezate de asupra celoralalte, iar la capetele acestor cununi vin așezate din nou două juguri. În cununile și în jugurile acestea se așează *coarnele*, cari se închiie de olaltă jos, apoi în vârful lor se pune busuioc, cărugele și cârpe (mărămi) bătătoare la ochi și, împodobite astfel, se ridică sus în glumele și chiotele celor chiemați în ajutor, cărora li se mulțămește la sfârșit cu câteun păhărel de vinars. La casele cu paie lețurile sunt groase și prinse cu cuie tari și groase de goron, iar pe la capetele de din jos

a coarnelor se pun unele leţuri şi mai groase, în cari se aşează *ţăpăruile* şi anume în locuri sfredelite cu sfredelul ca şi şi la celelalte leţuri, după ce apoi casa se acopere cu paie. Leţurile, în cari se bat ţăpăruile, se numesc *streşini.*

În timpul din urmă s'a împuţinat mult numărul acelora, cari îşi acopăr casele, clădite de nou, cu paie. Aproape toţi le acopăr cu ţigle, de aceea şi acoperişul caselor îl întocmesc mai cu îngrijire şi deosebit de feliul acoperişului întocmit pentru paie. În special leţurile sunt de brad, prinse cu cuie de fer şi aşezate cu multă precauţiune, ca ţiglele să stea şi bine şi frumos pe acoperiş. Acoperită odată casa se *podeşte* cu scânduri bine giluite de brad, se fac uşile tot din scânduri de brad, apoi se cumpără gata (după măsură) fereştile. Aceste la fiecare odaie sunt patru: două în păretele din fundul casei şi câte una în păreţii laterali. Mai nainte fereştile şi chiar şi uşile erau foarte scunde, astăzi şi acestea se fac destul de mari. Termin ate acestea, casa se *lipeşte* cu pământ, *se văcăleşte cu tîrfă şi cu var* ori *cu pământ şi pleavă,* apoi se văruieşte şi pe dinlăuntru şi pe dinafară, pe urmă se binecuvintează de preot şi stăpânii o iau în folosinţă.

Atât din bătrâni cât şi în ziua de astăzi oamenii mai cu stare îşi clădesc, pe lângă odaia de locuit, de regulă şi tindă şi o cămară, ba unii îşi întocmesc astfel locuinţa, ca să aibă dindărătul aceleia încă o odaiă de locuit. Pe lângă acestea unii îşi fac la casă şi câte un *târnaţ* (foişor), aşa de lung, cum ie de lungă întreagă casa. În astfel de cazuri fundamentul casei se alcătueşte din trei tălpi lungi, aşezate toate trei paralel şi întocmite aşa, că doauă din ele, cari alcătuesc fundamentul târnaţului, să fie aşa de aproape una de alta, precum de larg va să fie târnaţul. În talpa din afară se pun *săgeţile,* în depărtare de aproape doi metri una de alta şi atâtea câte se cer, potrivit cu lungimea casei. Şi la casele cu târnaţ acoperişul se construeşte ca şi la celelalte case, cu deosebirea că e întocmit mai larg, ca să cuprindă sub el şi târnaţul. Casele acoperite cu paie, în loc de horn pentru fum, au *băbură.* Băbura are forma unui hâmbar de bucate, e împletită de nuiele şi lipită cu pământ, înaltă cam de un metru şi lungă de circa doi metri, având una din cele doauă laturi mai lungi liberă. Cu partea aceasta liberă se aşează băbura deasupra *horneţului* şi anume pe păretele casei cu un capăt, iar cu celalalt capăt pe vreun lemn aşezat, spre acest scop, pe podul tinzii. În odaia de locuit lângă păretele ce desparte odaia de tindă, se face *vatra* pentru foc, iar deasupra vetrii se clădeşte *caminiţa* din *căhăli,* făcute de olari din lut şi într'un colţ de sus al caminiţei se aşează horneţul, pe care iese fumul din caminiţă şi care e o ţeve largă de lut făcută şi arsă de olari. Horneţul conduce în băbură, unde se revarsă tot fumul, care de aici se împrăştie prin tindă şi prin pod. Băbura apără scânteile, ce ies pe horneţ, ca să n'ajungă în acoperişul de paie, dar altcum ie de tot nepractică, fiind în tindă fum încontinuu, — tocmai

pentru aceasta pe încetul băbura iese din folosinţă şi locul ei îl ocupă hornul, făcut de nuiele, crepate şi, ca scut contra focului, lipit cu pământ, ori hornul făcut de *vaioage* (cărămidă nearsă) şi rar de tot făcut de cărămidă arsă. La casele făcute mai de curând şi acoperite cu ţigle unii nu fac nici horn nici băbură, ci fumul e condus prin horneţ drept în podul casei. — Cuptorul de copt pâne e aşezat la fiecare casă în tindă.

Bătrânii, fiind oameni mai superstiţioşi, credeau, că nici nu se poate zidì casă noauă fără să nu moară cineva dintre cei ce o vor locuì; moartea se întâmplă de regulă în anul cel dintâi, adecă în acel an, în care casa a început a fi locuită şi de regulă moare capul casei bărbatul ori femeia şi numai în cazuri rare vreunul din ceilalţi membri ai familiei. Pentru încunjurarea unor astfel de nenorociri se luau de cu vreme măsurile de lipsă şi anume se îngropà în «*vatra căşii*» umbra cutărui om, spre care scop se căutau astfel de oameni, de cari «*nu e nici o pagubă*», aşadar oameni bolnăvicioşi, luzi (idioţi) şi orfani săraci. Cel destinat spre acest scop erà adus acolo, unde se zideà casa şi i se măsurà umbra, apoi locul măsurat se săpà de tot şi se întorceà cu lăturea, pe care a zăcut umbra, în jos. Fireşte, că totul se petreceà glumind şi bietul om rădeà şi el, şi nu înţelegeà nimic! Astăzi lucruri de aceste nu se mai fac, — cel mult dacă se aruncă câte un ban în fundamentul casei, fără să se ştie pentruce se face aceasta.

In vechime tălpile caselor erau aşezate aproape pe pământul gol, mult dacă se puneau la colţurile casei şi pe la închieturi câte o peatră mai mărişoară; astăzi însă se fac sub tălpi ziduri bune de tencuială cu var.

Dăm aici chipul unei case, acoperite cu paie, (fig. 3) se zice că această casă să fie făcută când s'a rănduit satul aşa cum e azi, aşadar între anii 1740—1775. Casa cea acoperită cu şindilă (fig. 4) e de prin anii 1860—1870; iar «*Vatra*», fotografiată (fig. 5) e a unei case de prin anii 1830—1845. De o vreme încoace «*vatra*» şi «*caminiţa*» de «*căhăli*» din casă se înlocueşte cu felurite cuptoare de fier, sau cu cuptoare de cărămidă arsă, pe deasupra cărora se aşează anumite lespezi de fier.

Interiorul casei e de tot simplu. În fundul odăii de locuit pe părete principal şi şi pe cei laterali sunt aşezate icoane sfinte şi în mijloc, sub grinda cea mare, o oglindă (în graiul de aici *cotătoare*). Printre icoanele sfinte sunt puse *talgerele* (tăierele), cari de cari mai *împistrite*, iar deasupra talgerelor ca podoabă lucrată de însăşi mânile stăpânei, se pun *felegile*, cari sunt cât se poate de frumos *alese* în răsboiu, dar nu lucrate cu acul. Dintre aceste *felegi* unele sunt împodobite cu *cipcă* (dantelă), altele cu *ciucuri*. Ciucurii sunt lăsaţi în cursul ţesăturii din urzeală, ori se prind de nou la felegi din bumbac sau din *uresnicul* (firele de urzeală dela capătul pânzii, ce nu se mai pot ţese), ce rămâne dela pânză. (fig. 7). Alte podoabe pe pereţii caselor ţărăneşti de aici nu se mai văd. În împodobirea pereţilor şi cei mai săraci imitează pe oamenii mai cu stare.

În vremile vechi erà cu totul alta podoaba pereţilor odăii de locuit. Începând dela fereastra din fundul casei (pe acele vremuri în fondul casei, adecă în părétele principal, se tăià numai o fereastă) până la amândouă chiotorile sau colţurile din fund ale odăii erà aşezat câte un cuier de lemn, în a cărui cuie se puneà câte un *canceu* (vas de lut, văpsit alb-vânăt, ori alb-verde, aproape în forma unui ol de lut, dar cu mult mai mic). In mijloc, sub grinda cea mare, erà icoana «Maicii Domnului» împodobită, iarna-vara cu *busuioc* cu *cărugele* şi cu *canapăr*, iar pe părepii laterali erau atârnate două rude aşa de lungi cât părepii, pe aceste rude se închiotorau *curmăriţele*, pânzături ţesute anume pentru acest scop.

Ca şi podoabele părepilor, şi mobiliarul casei e foarte simplu. Lângă părétele din fund o laviţă, lângă aceasta masă, pe părepii laterali paturile, de regulă două, (adecă lângă fiecare părete unul), înaintea fiecărui pat câte un scaun lung, ori câte o ladă lungă, numită *lădoiu*, la unul din capetele paturilor câte un *almar*, numit de unii aşa, iar de alţii numit *podişor*, având deasupra *blidarul*, câteva scăunele mici în jurul focului, ce de regulă arde pe vatră. Iată întreg mobiliarul casei ţărăneşti. — Toate aceste mobile sunt făcute de măiestri-ţărani şi sunt nevăpsite. Fireşte, că oamenii cari îşi zidesc locuinţe nouă, îşi procură aproape toţi mobiliarul dela oraş. Dăm aici fotografia interiorului unei căşi ţărăneşti, a cărei proprietari sunt oameni cu stare mijlocie. (Fig. 6.)

Aflu de consult a nu trece peste unele datini, privitoare la felul cum cugetau bătrânii noştri, că se pot apără, pe ei şi locuinţele lor, de *duhuri necurate*, de *strâgi* şi *strigoi*, precum şi de toate *relele* celea *mult stricăcioase şi păgubitoare*. Pentruca casa să fie apărată de duhurile cele necurate e neapărat de lipsă, ca statul casei să fie măsurat (în lungime şi lăţime) cu un fir de tort de *iţe părăsite*, apoi acest tort să fie *descântat* şi *fermecat* în *şapte Marţi-seara* şi legat apoi împreţurul grinzii celei mari, drept lângă părétele din fundul casei; în zorile zilei «*sfinţilor 40 de mucenici*» fiecare casă şi zidire de lângă casă să fie încunjurată de 3 ori, în sunetul unui clopoţel, de un băiat curat din casă, care încontinuu să strige: «Ieşiţi! ieşiţi şerpi şi broticei, ieşiţi de sub căşile noastre şi vă duceţi în codri cei pustii, unde vacă neagră nu sbiară (în graiul de aici *sdeară*), cocoş negru nu cântă, ieşiţi, ieşiţi....». Tot în contra strâgilor se petreceà la «*sf. Gheorghe*» (în graiul de aici sângiorgi) următorul dialog între câte doi feciori, ambii *suiţi* pe câte un acoperiş de casă ori pe alt supraedificat: «Tulai mă! — Da, ce-i mă? — Mă mâncară strâgile. — Care de iele? — N. (Aci se numeà cu numele vre-o femeie din sat, despre care se credeà că ar fi strâgă). — Ce cere dela tine? — Mana oilor. — Dă-o în mama nevoilor. — Mana vacilor. — Dă-o în mama dracilor» etc.

Astăzi aceste datini, afară de cea dela «sfinţii 40 de mucenici», nu se mai pomenesc.

Pe lângă casă, în apropiere, oamenii mai cu stare, își zidesc câte o șură, care încă se construește din lemn de stejar și anume, ca în partea de către curtea casei să fie grajdul sau poiata, în care se țin vitele, iar partea dinnapoi e șura sau șopronul, cum se numește în alte părți. In șură își păstrează plugarul uneltele economice și tot din șură li se dă vitelor nutreț în iesle prin anumite ferești, după ce nutrețul a fost coborît din *podeiu* (podul grajdului). Oamenii cu stare mai bunișoară își mai construesc în *ocol* (curtea casei) câte o cămară, câte o colnă și câte o cocină, toate sub un acoperiș și de regulă pe lângă *uliță* (drum) așa, că între aceste supraedificate și între casă să rămână loc pentru *ușa uliței* și pentru *leasă* (poartă). — Locul dintre șură. cămară și casă (ocolul) e îngrădit cu gard de doște, la cei mai sărmani cu gard de nuele. Aici se păstrează gunoiul vitelor până când vine vremea să fie cărat în *țarină* și tot aici se slobod vitele să mai răsufle în aer liber. Economii noștri au foarte puține unelte economice, abia cele mai necesare. Aceste sunt: car, plug (de fer), grapă de lemn cu colți de fier, tileagă, tânjală, jug, lanț, cârceie. Mai sunt apoi patru mașini de călcat grâul, sistem de învârtit cu mâna și tot atâtea ciururi de curățit grâul din pleavă. Acestea sunt ale mai multor indivizi, dar nu a comunei. Mai nainte plugul și grapa erau de lemn.

5. Limba, religiunea și ocupațiunea locuitorilor.

Limba tuturor locuitorilor din comună e cea românească. Toți locuitorii sunt români cu excepțiunea unui evreu, a cărui limbă e cea maghiară și în mâna căruia a ajuns și dreptul de cârciumărit. Poporul vorbește curat românește, rar când auzi vre-o vorbă streină. Poporul în graiul său folosește literile d, m, n, t, înmuiate, ca gy, ny, ty, din limba maghiară; așa el zice gyingye în loc de ghindă; gyingye estyi = de unde ești etc.

După religiune toți locuitorii, afară de jidanul amintit și de familia lui, precum și de soția și o fetiță a învățătorului, sunt ortodocși. Ei sunt supuși Consistorului ortodox oriental din Oradea-mare, iar în cele canonice și episcopului ortodox din Arad. Pentru cultivarea credinții în popor comuna are o biserică, iar pentru lățirea învățăturii între copii este o școală cu un învățător.

Timpul când s'a zidit cea dintâi biserică în Șeghiște nu se știe. Istoricul maghiar Bunyitay Vincze în istoria sa, Nagyvárad Egyház történelme, partea I-a pag. 349, vorbește de biserica din Șeghiște, ca despre una ce a existat înainte de 1500. Documentul pe baza căruia își întemeiază numitul istoriograf spusele sale în originalul latin, în care e scris sună așa:

«Georgius electus et confirmatus (Episcopus) Ecclesiae Varadiensis ac comitatus Bihoriensis, comes perpetuus, cancelarius regius etc. universis et singulis Nobilibus, Capellanis et Vayvodis et Officialibus nostris in pertinentiis Valachalibus Episcopatus nostri Varadiensis ubilibet constitutis et existentibus Salutem. Conquestus est nobis Diocretus Dan, Presbyter Valachalis de Segesfalva, Archidiaconus Presbyterorum nostrorum Valachalium de pertinentiis Belényes, quomodo vos eundem et suos presby-

teros sibi subiectos diversis tribulationibus et birsagiis, ac aliis solutionibus et gravaminibus impediretis et vexaretis atque contra iura et libertatem saçerdotii ipsorum birsagia et onera iudicialia super ipsum et Presbyteros sibi subditos extorquere velletis; et quia nos ex litteris antecessorum nostrorum intelleximus, quod dictus archidiaconus et praefati Presbyteri Valachales fuerunt exempti ab omni solutione birsagiorum et etiam ab omni potestate Capellanorum, Vajvodarum et aliorum officialum quorum cunque: ideo vobis et cuilibet vestrum harum serie firmissime commitimus et mandamus, quatenus a modo deinceps peaefatum Dan, Archidiaconum et Presbyteros Valachales sibi subiectos propter aliquos excessus, et delicta, ac praeter aliquam causam impedire, turbare ac birsagiis et exactionibus impedire non praesumatis, nec sitis ausi modo aliquali; set si idem Archidiaconus aliquid excesserit, tunc ipse coram nobis, vel vices nostram gerentibus iuridice requiratur; si vero Presbyteri..... ales in aliquo delinquerint et aliqui quidpiam agere.... ex tunc talis... Presbytoros coram Archidiacono ipsorum, qui iudicium et iustitiam ipsi querulanti de Presbyteris Valachalibus.. strabit. Post haec si qua partium iudiccio Archidiaconi contenta non fuerit, ad nos aut vicegerentem nostrum, seu personam nostram representantem pro tempore scilicet hic constitutos provocet et apellet, cui nos aut dicti vicegerentes nostri omnimodam iustitiam impertiri faciant. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibentibus restitutis. Datum in castrum nostro Varadiensi in festo beati Mathaei apostoli et evangelistae, anno Domini millesimo quingentesimo tertio».

Acest document a fost întărit şi subscris şi de episcopul de mai târziu din Oradea mare Georgiu Frater (Utjesenics), la anul 1538, în urma rugării preotului şi protopopului din Şeghişte Ioan; asemenea a fost întărit acel document şi de episcopul Mathia Zábárdi la anul 1554, în urma cererei preotului Petru, protopopul ţinutului beiuşan (Vezi: Váradi püspökségtörténete» de V. Bunyitay p. I-a pag. 349 şi 350).

Documentul de mai sus, pe care istoriograful Bunyitay l-a găsit în biblioteca ţării din Buda (Budai országos lev. Kincst. oszt. N. R. 1686. 4) în româneşte sună aşa:

«Salute fieçărui şi tuturor nobililor, capelanilor, voivozilor şi oficialilor nostri, cari sunt în ţinuturile episcopatului nostru, locuite de Români. S'a căit noauă discretul Dan preot român din Şeghişte, archidiacon al preoţilor noştri români din ţinuturile Beiuşului, că voi pe el şi pe preoţii lui supuşi îi năcăjiţi şi torturaţi cu diferite gloabe, dări şi alte greutăţi şi că în contra dreptului şi imunităţii preoţeşti stoarceţi dela el şi dela preoţii lui supuşi gloabe şi mulcte pecuniare şi fiindcă noi din scrisorile predecesorilor noştri am înţeles, că amintitul archidiacon şi preoţii suprazişi au fost scutiţi de plătirea gloabelor încă şi de orice jurisdicţiune a capelanilor şi altor oficiali: Pentru aceea prin aceasta sărbătoreşte poruncim voauă şi oricăruia, că de acum înainte pe amintitul Dan şi pe preoţii lui supuşi să nu cutezaţi a-i năcăjì sau a-i îngreunà cu mulcte ori cu alte dări, ci dacă archidiaconul amintit va face ceva esces, cauza aceluia să se încvireze înaintea noastră sau înaintea delegatului nostru; iar dacă preoţii lui vor fi comis ceva eroare incviziţiunea acelora să se ţină înaintea archidiaconului, carele va aduce şi judecată; dacă însă căitoriului nu-i va plăceà judecata adusă să apeleze la noi sau la substitutul nostru, căruia sau noi sau substituţii nostri îi vom face dreptate. Dat în Oradeamare la anul 1503».

Textul românesc l-am luat din Istoria diecezei greco-catolice din Oradea-mare, op lucrat de Dr. Ioan Ardelean fost odinioară profesor la gimnaziul din Beiuş. Dânsul a tradus cuvântul «Archidiaconus» cu «Archidiacon», titlu ce în biserica română greco-orientală nu este şi care corăspunde la titlul de protopresbiter, întrodus în biserica orientală, în locul

horepiscopilor în veacul al XIV-lea al erei creştine. Dealtcum «*Arhidiaconi seu protopresbyteri*» sunt unii şi aceiaşi.

Din documentul amintit reese clar şi evident, că la anul 1503 în Şeghişte a fost preot Dan, care a fost şi protopopul preoţilor români din ţinutul Beiuşului, aşadar că parohia şi prin urmare şi biserica din Şeghişte a existat şi la anul amintit 1503, ba a existat şi mai nainte; aceasta o vedem apriat tot din textul documentului sus citat «*et quia nos ex litteris antecessorum nostrorum intelleximus quod dictus Archidiaconus et praefati Presbiteri Valaehales fuerunt exempti ab omni solutione* etc. (în româneşte: şi fiindcă noi din scrisorile predecesorilor noştri am înleles, că amintitul arhidiacon şi preoţii suprazişi au fost scutiţi de plătirea gloabelor etc. etc.) zice acel document, de unde noi vedem lămurit, că protopopul Dan (dictus Archidiaconus) a fost scutit prin document, de toate dările şi pedepsele, nu numai de Georgiu Szatmári, care a eliberat documentul de mai sus şi care a stăpânit episcopia Orăzii-mari (înţeleg cea romano-catolică) dela 1501—1505 şi care, fiind în acel timp şi secretar regal, comite suprem al Bihorului şi prepozit în Buda-Vechie, nici n'a fost hirotonit episcop al Orăzii-mari până când cu finea anului 1505 se strămută la Pécs, ci şi de predecesorii acelui Szatmári. Protopopul Dan s'a prezentat la episcopul Szatmári, în fruntea unei deputaţiuni a preoţimei române din ţinutul Beiuşului în mână cu documentele avute dela episcopii Orădani, în luna Septemvrie a anului 1503.

După toate acestea ne întrebăm acum: dacă la 1503 a existat parohia şi biserica din Şeghişte, când s'a înfiinţat acea parohie şi când s'a zidit aici cea dintâi biserică?

Timpul înfiinţării parohiei Şeghişte şi a zidirei bisericei celei dintâi, nu se ştie. Nimic pozitiv nu ştim relativ la aceste chestii atât de importante pentru noi. Toate actele şi documentele vechi au perit. Din tradiţiune ştim atâta, că în vechime au aparţinut aici bisericeşte comunele din apropiere Steiu, Hârsăşti şi poate chiar şi Lunca. In cursul timpului, însă, aceste comune s'au despărţit de parohia matră Şeghişte şi şi au zidit biserici (în Hărsăşti s'a zidit biserica la 1803), formând fiecare comună parohie separată, aşa cum e azi.

Precum nu se ştie timpul înfiinţării parohiei Şeghişte, tot aşa nu se ştie nici timpul când s'a zidit cea dintâi biserică aici. Ştiind însă, că unde sunt preoţi trebue să fie şi biserică şi mai ales unde sunt protopresbiteri şi apoi ţinând seamă şi de aceea, că pe la anul 1503, precum ştim, în Şeghişte au fost preoţi-protopopi, aşadar a trebuit să fie şi biserică, trebue să venim la concluziunea, că biserica din Şeghişte e foarte veche, probabil din veacul XV ori poate din veacul XIV chiar. Şi de atunci şi până astăzi a fost una şi aceiaşi biserică, una şi aceiaşi zidire, aşezată în mijlocul ţintirimului şi în pământul parohial. Fireşte că de atunci şi până azi biserica a trecut prin multe reparări şi chiar şi prin multe schimbări. Nimenea nu ştie să fi auzit dela cineva, că ar mai fi fost altă biserică

aici, ci toţi au fost şi sunt de părere, că biserica de azi e cea dintâi biserică clădită în Şeghişte. Unii din bătrânii satului pretind a şti cu siguranţă, că biserica din Şeghişte e făcută de Turci. Aserţiunea lor o razimă pe împrejurarea, că la anul 1839 când s'a dărâmat de sine cerimea bisericei, atunci să se fi găsit mulţi bani turceşti între ruinele cerimei căzute. Cerimea căzută în anul 1839 a fost alcătuită din grinzi groase de stejar la anul 1739, va să zică nainte de căderea aceleia cu 100 de ani. Această împrejurare o ştim din o notiţă, ce a făcut-o în Triod fostul odinioară cantor în loc, Naş Popoviciu. Eu, însă, nu împărtăşesc de loc această părere. Admit, că biserica din Şeghişte a putut să ajungă a fi giamie ori poate chiar şi magazin turcesc, dar nu admit, că zidirea însaşi să o fi făcut Turcii, ci cred în acei bătrâni, cari zic, că în timpuri foarte depărtate, strămoşii locuitorilor de astăzi, cari au trăit mult înainte de venirea Turcilor, au găsit în oarecare formă zidirea bisericei de astăzi în mijlocul codrilor seculari, ce stăpâneau aceste ţinuturi în vechime. Turcii nici voie nici lipsă n'au avut să se abată prin codri şi munţi şi prin urmare pe aici, dar apoi Turcii abiă după dezastrul dela Mohács, ajung stăpâni pe aproape întreaga Ungarie, adecă pe la 1526, iar pe atunci parohia Şeghişte îşi aveà preoţii săi, cari ajunseseră, precum ştim, a fi protopopii ţinutului Beiuş, ceeace dovedeşte, că biserica din Şeghişte a existat mult înainte de venirea Turcilor, căci de regulă unei parohii vechi şi bine organizate i se face onoarea de a ajunge parohie protopopească. Ce să fi fost dar acea zidire, aşa mică şi scundă, apoi în mijloc de codru, cum a fost găsită biserica de astăzi din Şeghişte? A fost vreun schit călugăresc vreun adăpost al sufletelor creştine de oardele barbare, ce vecinic cutreerau şi despoiau biata ţară!

De atunci zidirea — cum am zis — a trecut prin multe schimbări. Noi însă ştim de foarte puţine şi anume: sub preotul Mihaiu Popoviciu, între anii 1821—1861, zidul bisericei s'a mai înălţat şi în locul uşilor şi a ferestilor scunde de până acì s'au tăiat uşi şi ferești mari. In anul 1839 s'au făcut din nou cerimea bisericei, iar în anul 1888 s'a rezidit prestolul, s'a tăiat proscomidia în părete, s'a zidit diaconiconul şi în zidul, ce desparte biserica bărbaţilor de a femeilor, s'au tăiat două ferești mari, prin cari li se dă şi femeilor putinţa de a vedeà în lăuntrul bisericei, ceeace până acì nu o puteau face numai prin uşa, ce erà în zidul amintit. Pentru cea din urmă oară biserica a fost şindilită în anul 1894, iar turnul în 1896, când s'a şi văpsit pentru prima oară. Biserica e edificată din zid de petri de văi, altarul are două ferești, una spre răsărit şi alta spre meazăzi. Catapeteasma e construită asemenea din zid, precum tot din zid e, precum ştim, şi păretele, ce desparte biserica femeilor de a bărbaţilor (naos de nartică). Biserica bărbaţilor are trei ferești, două spre meazăzi şi una spre meazănoapte; iar partea femeilor are o singură fereastră mică spre meazănoapte. Turnul bisericei e de lemn, într'ânsul nu este decât un singur clopot, turnat în Oradea-mare la 1812. Intrarea în biserică se face pe o

singură uşe şi anume în biserica femeilor şi de aici iarăşi prin o uşe în biserica bărbaţilor. Biserica are hramul «*mai marii voivozi Mihai şi Gavril*». Inălţimea din afară a bisericei e mai bine cu ceva de trei metri. Partea din afară a zidului e cu mult mai neted zidită, până când partea din lăuntru arată nedibăcia măestrului. In raport cu înălţimea păreţilor, zidurile sunt peste măsură groase, mai ales zidul (catapeteasma) ce desparte biserica de altar şi iarăşi zidul, care desparte biserica bărbaţilor de a femeilor, sunt foarte neregulat zidite. Amândouă aceste sunt aşa de înalte ca cerimea bisericei. Sunt interesante cele trei uşi ale altarului, tăiate în păretele cel gros al catapetezmei. Biserica, în raport cu numărul creştinilor de azi, ce aparţin ei, e mică. Abia cuprinde 150—160 de creştini. Lucrurile vechi, ce le-a avut această biserică odinioară, au perit. Numai pe uşile împărăteşti vedem scris: «1775 şi s'au făcut la Popa Coste în casă»; asemenea pe o icoană a «Maicii Domnului» cetim anul 1740, iar pe o icoană a sfântului Nicolae aflăm cuvintele: «† aciasta iconă o plătit popa ştefan cu satu Skei David zugraf 1777». — In anul curent (1910) un vifor puternic, ce a bântuit în părţile acestea a ruinat foarte rău vechia biserică, de altcum s'au luat măsuri pentru zidirea unei biserici noue în comună, căci biserica de azi e zidită afară în hotar, unde au locuit preoţii cei bătrâni în egală depărtare de Seghişte şi de Ştelu, comune, cari odinioară formau o parohie. (fig. 8 şi 9).

a) Preoţii bisericei din Şeghişte.

Cel dintâi preot, pe care ni-l arată istoria, că a fost în Şeghişte la începutul veacului al XVI, e *Dan*, el a fost şi protopopul preoţilor români din ţinutul Beiuşului. Dânsul în această calitate s'a prezintat cu diplomele de scutire de dări şi alte pedepse băneşti, ce le aveà la mână, la noul episcop şi comite suprem Georgiu Szatmári, în fruntea unei deputaţiuni preoţeşti în luna Septemvrie 1503, cerând întărirea şi recunoaşterea acelora (vezi documentul latin, citat mai sus), ceeace a şi dobândit. Cât a funcţionat Dan ca preot în Şeghişte şi ca protopop al ţinutului Beiuşului, nu se ştie, destul, că la anul 1538 nu mai găsim pe Dan în Şeghişte ca preot, ci pe un anume *Ioan*, care întocmai ca şi Dan, care probabil acum murise, erà şi el şi protopopul preoţilor români din ţinutul Beiuşului şi şi el întervenì la episcopul romano-catolic Georgiu Frater (Utjesenich) pentru a întări şi recunoaşte privilegiile preoţimii române, — ceeace a şi câştigat. După preotul şi protopopul Ioan, la anul 1554, găsim în Şeghişte preot pe *Petru*, care de asemenea e şi protopop al Beiuşului şi întocmai ca şi predecesorii săi a cerut şi a obţinut dela epicsopul catolic Mathia Zabardi recunoaşterea privilegiilor preoţimei române. De aici constatăm, că dela 1503—1554 preoţi în Şeghişte au fost: Dan, Ioan şi Petru şi că toţi trei aceşti preoţi au fost şi protopopi ai ţinutului Beiuş. Aşadar scaunul protopopesc al Beiuşului a stat cu siguranţă în Şeghişte, jumătate de veac, dar probabil şi mai mult.

Dela anul 1554—1750, va să zică timp de 196 ani, nu mai ştim numì pe nici unul din preoţii, cari au servit la biserica din Şeghişte. Abià la 1750 aflăm preot în Şeghişte pe *Sofronie*, la 1775 pe popa *Coste*, la 1777 pe popa *Ştefan*, la 1794 pe popa *Toader*. Acesta a fost conservitor cu popa *Vasilie*. Toader preotul a zidit în anul 1803 pe spesele lui în Hârsăşti, comună, care până acì umblà la biserica din Şeghişte, cea dintâi biseri cuţă, care există şi astăzi. Când s'au născut, cât au trăit ca preoţi şi când au răposat numiţii preoţi, nu ştim.

Incă pe când erau în vieaţă preoţii Toader şi Vasalie s'a sfinţit întru preot fiiul lui Vasalie, anume *Mihaiu*, pentru parohia Dumbrăvani, unde însă n'a servit decât puţin timp, căci a ocupat locul tatălui său Vasalie, care într'aceea murise. Preotul Mihaiu s'a diaconit în 1821 Ianuarie 29, când s'a preoţit nu ştim. La 17 Maiu 1842 Mihaiu preotul primeşte dela episcopul Aradului Gerasim Raţ singhelie pe parohia Şeghişte, unde şi rămâne preot până la ziua morţii lui, întâmplată la 24 Martie 1861. El moare în etate de 66 ani. Deodată cu preotul Mihail a cooperat în Şeghişte şi preotul *Ioan* sau *Naşu*, venit aici ginere din Ghighişeni şi cumnat după soţie cu Mihaiu. Când s'a născut şi cât a preoţit nu ştim. El a murit la 1853, Martie 10, în etate de 62 ani.

Un fiu al lui Mihaiu anume *Nicolae* şi cu un fiu al lui Ioan (adecă a preoţilor mai înainte numiţi), anume *Vasalie* (Ţilica) studiază teologia în Arad prin anii 1839/40—1842. Nicolae se hirotoneşte de diacon în 19 Iunie, iar de preot în 21 Iulie 1844, servind pe lângă tatăl său Mihaiu, mai târziu însă se strămută în Ds Gurbeşti şi de aici în Drăgoteni, unde moare în anul 1878. Vasalie încă s'a sfinţit de preot pe lângă tatăl său (Naşu) Ioan. A servit cu el până la 1850, când începù a administrà Valeaneagra de jos, ceeace urmă a face până la moartea tatălui său, când apoi servì iar în Şeghişte până la 1864 şi încă dela moartea lui Mihaiu încoace singur şi la biserica din Şeghişte şi la cea din Hârsăşti, unde dela zidirea ei (1803) până la 1864 au servit tot preoţii din Seghişte. Dela anul 1864 până la 1868 Maiu 21 a servit în Seghişte un fiu al preotului Vasalie anume *Moisie*, născut la anul 1841 Octomvrie 20, hirotonit de diacon în 6 Iulie 1864, iar de preot în 6 Noemvrie acelaşi an. Moisie moare subit în 1868. După moartea lui Moisie serveşte iarăşi preotul Vasalie (Ţilica) tatăl lui Moisie, care în acest timp servise în Merag. El acum serveşte până la 1876 Maiu 12, când moare; lui îi urmează fiul său *Nicolae*, născut la 1843 Ianuarie 10, hirotonit la 1869 pentru parohia Tărcăiţia şi mort ca preot în Şeghişte în 1884 Ianuarie 27. Lui i-a urmat preotul din Sârbeşti Petru Dale, care abia serveşte un an şi renunţă, — îi urmează, la 1885 luna Martie, Atanasie Popa din Câmpani, care încă serveşte numai un an, iar în ziua sfântului Toader anul 1886 e întrodus în parohie preotul de astăzi, Moise Popoviciu.

b) Diecii sfintei Biserici.

Dieci la sfânta biserică din Şeghişte au fost întotdeauna şi încă câte doi—trei deodată; despre cei bătrâni, însă, în lipsă de documente, n'avem nici o ştire. Noi ştim numai de diacul *Amvrosie,* frate şi contimporan cu preotul Mihaiu; apoi *Naşu Popovici,* ceva mai tânăr ca Amvrosie; *Ioan,* fiul lui Amvrosie şi *Mihi,* fiul preotului *Ioan* (Naşu), contimporani cu preotul Vasilie (Ţilica) şi *Vasilie* (Ţilica) fiul preotului Mihaiu, contimporan şi coetan şi el cu preotul Vasilie (Ţilica). Azi avem cantori pe *Teodor Popa* şi fiul său *Crăciun,* pe *Aron Popoviciu, Eutimiu Petriş* şi *Vasalie Murgu.*

c) Şcoala şi învăţătorii din Şeghişte.

Înainte de anul 1850 băieţii din Şeghişte cercetau şcoala din comuna Fânaţe, dacă pe acelea vremuri putem vorbì de cercetarea şcoalei. În Fânaţe au învăţat preoţii şi (cantorii) diecii cei bătrâni. Dela 1850 încoace tinerii s'au instruat în comună, prin preoţi şi prin dieci în case închiriate. Abià la 1890 s'a cumpărat de şcoală casa lui Ilie Drăgoiu de sub Nr. 66, care însă, nefiind corăspunzătoare nici în privinţa mărimei nici în privinţa poziţiunei, s'a vândut şi în 1902 s'a cumpărat întravilanul de sub Nr. 32 a cărţii funduare şi pe acel întravilan s'a edificat şcoala de astăzi în anul 1903. (fig. 10). Aceastăşcoală a costat 1065 (una mie şasăzeci şi cinci) florini. Şcoala are o sală de învăţământ, care azi e excepţionată, 2 odăi pentru învăţător şi o bucătărie. E zidită din lemn de stejar, având fundamentul de piatră şi acoperişul de ţigle. Şcoala e susţinută de comuna matră Şeghişte şi filia Hârsăşti, contribuind filia cu $^1/_3$ parte la salar şi la chieltuelile de edificare. Dela 1850 până la 1872 a aparţinut cu şcoala la Şeghişte şi filia de odinioară, azi parohie de sine stătătoare, Şteiu.

Cel dintâi învăţător la şcoala din Şeghişte a fost preotul Mihaiu, apoi fratele său Amvrozie, diaconul, şi mai târziu fiul său diacul Vasalie (Ţilica) şi Naşa Popovici tot diac; a urmat apoi Petru Papp, fost mai târziu preot în Leheceni şi ceva mai târziu Nicolae Micle preparand absolvent, originar din Băiţă. La 1864 a fost denumit de învăţător preparandul absolvent Ştefan Popu din S. Lazuri, după el a urmat Ioachim Murgu din Şiclău, teologul din loc Nicolae Popa, preparandul Petru Popa din Ghighişeni, Petru Dale, preot în Hârsăşti şi Mihaiu Drincu din Pocioveliştе. In 1875 a fost învăţător diacul din Hârsăşti Mihaiu Tempeleu, apoi preotul Nicolae Popa şi iarăşi Petru Popa din Ghighişeni. In 1883 a venit ca învăţător Mihaiu Tulvan din Vsălişte, el a rămas aici până la 1889 Martie 21. Lui i-a urmat preotul Moise Popoviciu, care a servit până la 1 Septemvrie 1891, când e denumit Teodor Grecu. care rămâne până la 1893 Septemvrie 1, când iarăşi e denumit preotul amintit mai naінte Moise Popoviciu, care serveşte acum până la 1 Septemvrie 1895; pe urmă vine în Şeghişte iarăşi Stefan Popu, cel din 1866, care după doi ani renunţă şi locul lui îl ocupă Georgiu Foltut, din Feneziş. La 13/25 August 1898 se alege de învăţător definitiv Ilie Duşe din Hârsăşti, care

după un an se strămută la Câmpani; îi urmează iarăşi preotul Moise Popoviciu, care serveşte până la 1903 Decemvrie 16, când e denumit Petru Cherechean, preparand de anul al III, de origine din Şiria. La 16/29 August 1904 e ales de învăţător definitiv actualul învăţător, de origine de aici, Cornel Popovici.

Salarul învăţătoresc astăzi e 600 coroane şi se plăteşte o parte din venitele bisericei din Şeghişte, altă parte de credincioşii din Şeghişte şi din Hârsăşti, repartiţiindu-se pe fiecare casă suma, ce are să o plătească respectivul proprietar. Întregirea salarului la 1000 coroane s'a cerut dela Ministru, — rezultatul însă până acuma nu se ştie.

d) Cimitirul.

Cimitirul în graiul poporului de aici se numeşte ţintirim. Cimitirul e şi astăzi acolo, unde s'a aşezat pentru cea dintâie oară. In mijlocul cimitirului e biserica. Aici s'au înmormântat de demult şi credincioşii din Şteiu, după unii, şi cei din Luncă. Astăzi se îngroapă aici numai credincioşii din Şeghişte; aceştia se îngroapă după familii, aşa că fiecare familie îşi îngroapă morţii săi lângă olaltă. Cimiterul e încunjurat cu şanţ şi îngrădit cu gard slab de spini şi nuele; are două intrări libere. Mormintele preoţilor şi a familiilor lor sunt aşezate lângă altar. La orice mort i se pune când se îngroapă o cruciuliţă de lemn, apoi la şase săptămâni i se pune, dacă e cu putinţă, o cruce mare de lemn ori de piatră. In cimitir se fac deslegările morţilor de şase săptămâni, de jumătate şi de un an. Se mai fac deslegări şi la Dumineca Floriilor şi la Dumineca Tomii. La Paşti (în ziua a doua) duc femeile în cimiter oauă roşii şi colăcei şi-i împart mai ales între băieţi pentru sufletele morţilor; mai duc femeile, când se desleagă mortul de şase săptămâni, mai ales, colăcei, plăcinte şi vinars (rachiu); iar pentru însaşi deslegarea duc întotdeauna vase de lut, apoi pe fiecare vas o pomană (pâne) şi o lumină de ceară. Pentru deslegare, preotului i se plăteşte 20 fileri şi i se dă un vas, de regulă un blid de lut cu o pomană şi o lumină. Tot câte un vas, o pomană şi o lumină primesc şi neamurile mortului şi cei chiemaţi la deslegare. Venitul cimitirului e 40—50 coroane pe an. Acest venit e mai ales din iarbă, căci chiar acum nu prea sunt decât pomi răsădiţi de curând în cimitir. Sunt răsădiţi mai ales pruni, cireşi şi câţiva nuci. Venitul cimiterului trece în vistieria bisericei. Mărimea cimiterului e de 1275 st. □.

e) Venitul şi averea Bisericei.

Venitul Bisericei este numai din crucerii, ce credincioşii îi dăruesc sfintei biserici, când, intrând în biserică, îşi cumpără o luminiţă, pentru care plăteşte un crucer (doi fileri), din câteun crucer (doi fileri) ce îl dărueşte când sărută icoana sărbătorii aşezată pe tetrapod; din ţintirim, din un intravilan şi dela moară. Tas în biserică nu e obiceiu a se purtà. Venitul din lumini şi dela icoana sărbătorii face anual 40—50 cor.; din ţintirim, precum am zis, cam 40—50 cor.; Venitul intravilanului anual e cam

30—32 cor; iar venitul din moară cam 16 cubule de bucate. In total venitul anual e cam 300—324 cor. De aici se acopere o parte a salarului învățătoresc și se solvesc celelalte prestațiuni bisericești și școlare, așa că puțin se poate capitalizà. Cu finea anului 1909 biserica a avut un capital de 704 cor. 31 fil. un fond de 223 cor. 29 fil., plasat în două acții la banca «Drăganul» în Beiuș, și 23 cor. 29 fil. la banca «Șoimul» în Vașcou. Celalalt capital al bisericei e dat împrumut pe la credincioși în comună.

Din cele premergătoare constatăm, că biserica are un capital în sumă de 704 cor. 31 fil. un fond de 223 cor. 29 fil., are un intravilan, care anual aduce un venit de 30 cor., are un cimiter de 1275 st. □, o moară, ce anual aduce venit curat câte 16 cubule de bucate, are școala cu edificiul ei și 12 h. 1570 st. □ pământ, ce formează beneficiul preotului. La anul 1900 biserica nu aveà decât un capital de 300 cor., nu aveà fondul de 223 cor. 29 fil, n'avea intravilanul și n'avea școala cu intravilanul ei. Deci în cei zece ani din urmă biserica, în privința venitului a progresat frumușel. Pe lângă aceasta, biserica are toate cărțile rituale, odoarele și uneltele trebuincioase în biserică și la serviciile divine, prețuite în 790 cor. 20 fil. Dintre acestea multe sunt cumpărate de credincioși.

f) Venitele și salarul preotului.

Salarul preotului e, precum am amintit, uzufructul celor 12 h. 1577 st. □ pământ, ce are biserica. Intregirea dela stat e 653 cor. 48 fil. Stola preotului e mică și neînsemnată. Pentru mort mare 4 cor. rareori 6 cor. pentru mort mic 2 cor.; pentru un maslu 2 cor. (fiecărui preot); pentru feștanie câte o pâne numită părăstas; pentru o slujbă de epitrafir câte 40 fil. pentru liturgie câte 1 cor. prescuri, tămâie și lumini; pentru botez aproape nimic, câteodată e cinstit, însă, preotul pentru botez cu câte o coroană.

g) Ocupațiunea locuitorilor.

Ocupațiunea locuitorilor din întreaga comună e agricultura, creșterea vitelor și pomicultura. Pe pomicultură nu se pune mare preț deși ținutul e potrivit pentru acest ram de economie, căci aici cresc bine nucii cei roditori și aducători de mari foloase, apoi merii, perii, prunii și cireșii. Pe creșterea vitelor s'ar pune deosebit preț, căci se observă în popor voința de a crește vite frumoase, dar năcazul e, că n'au oamenii noștri loc de pășunat și și care îl au, e foarte slab. Domeniul episcopului latin stăpânește valea noastră și acest domeniu, din cauza legii de pădure, nu își poate arendà pădurile sale spre pășune cultivătorilor de vite. Locul de pășunat, numit în graiul poporului de aici «*imaș*», abia e de 134 h. 85 st. □. Intre astfel de împrejurări de pomicultori și viticultori în special la noi nu se poate vorbì, precum nu se poate vorbì nici de meserieși, căci în întreaga comună nu este numai un singur faur (coaciu) și un cismar (cârpaciu) precum și doi morari. Negutători încă nu sânt decât unicul jidan, care are și drept de cârcimărit. In anul curent s'a înființat în comună o «tovărășie» de consum și valorizare, societatea pe acții, care la

sfârşitul lunei Septemvrie şi-a început activitatea. Acţionarii sunt cu foarte puţină excepţiune, toţi plugari. Nu le place acestor oameni de fel să îmbrăţişeze măestriile, ori şi cât i-ar sfătuì cineva. Şi cât de bine le-ar prinde multora dintre ei! Cea mai plăcută ocupaţiune a locuitorilor din Şeghişte e economia de câmp, lucrul câmpului, cum zic ei. Aici muncesc ei cu drag, bagsamă spre aceasta sunt născuţi, căci din minutul ce începe lucrul câmpului, n'ai mai vedeà undeva om năcăjit, ci toţi sânt cu voie bună, ori încătrău merg tot cântând se duc, parcă toată lumea ar fi a lor, deşì bieţii de multeori abià au bucătura de lipsă.

Potrivit împrejurărilor locale comuna are hotar destul de mare, ar aveà deci unde lucrà cele vre-o 300—350 braţe muncitoare, ce se află în comună, dar pământul fiind rece, negunoit, rodeşte slab, iar gunoiu fără vite plugarii noştri de unde să aibă?

Lăsăm să urmeze aci o scurtă descriere a teritorului comunei în privinţa mărimei aceluia. Pământ arător e 530 h. 1284 st. □; grădini 11 h. 1479 st. □; fânaţ 85 h. 1576 st. □; loc de păşunat 134 h. 85 st. □; pădure 75 h. 375 st. □ şi nefolosibil 38 h. 574 st. □. Mai are aici domeniul 326 h. 440 st. □ pădure, apoi 85 h. 295 st. □ loc de păşune. Intreg hotarul comunei Şeghişte e deci 1287 h. 1308 st. □. Din acesta scoţându-se al dominiului şi cel nefolosibil rezultă, că comuna are la 838 h. catastrale, pământ propriu, care împărţit pe 101 familii, ar venì pe familie cam 8⅓ h. adecă, potrivit vremilor de azi, destul de multişor. Năcazul însă e, că nu-l ştiu nici lucrà cum se cade, dar nici nu-l pot lucrà, căci nu au destule vite de lucru.

Preţul catastral al întreg teritorului comunei după venitul curat de 2985 cor. 42 fileri, e 51,050 cor. — Contribuţiunea de stat e 1873 cor. Aici e socotită şi darea suplimentară în sumă de 326 cor. 80 fil. Darea de drum e aruncată şi ea, ca cea comunală din an în an. In anul curent darea de drum e 330 cor., iar cea comunală e 81% după fiecare coroană din darea de stat.

După aceste să ne reîntoarcem la teritorul comunei şi deosebit la partea aceea, ce se cultivă şi care în graiul poporului de aici se numeşte «ţarină», spre deosebire de pădurea comunei şi a domeniului. «Ţarina» are trei duleie şi anume duleul «*Bodileşti*», duleul «*Leleşti*» şi duleul «*Dumbrăvii*». Duleul Bodileşti e aşezat dela comună spre răsărit şi are următoarele părţi: Brădişorul, Dâlvasca, Vălcele, Târşorei, Boci, Şendreasca, Ghinghiş, Borodeasca, Fălceasca, Zăvoiu, Curătură, Pâraie, Roma, Durduleasca şi Trăoaş. In acest duleu pământul, cu puţină excepţiune, e slab şi rece, potrivit mai ales pentru crumpe, ovăs, săcară şi fân; bine gunoit produce însă şi grâu şi chiar şi cucuruz. Mult mai slab e duleul «Dumbrăvii». Aici e locul ceva mai ridicat şi şi mai rece şi negunoit nu produce nimic. E potrivit acest loc pentru făcutul oalelor, dar pentru altceva nu, dacă nu se gunoeşte. Ogorul binelucrat şi tăiat tot la câte doi ani produce grâu frumos.

Un an adecă rămâne «tăiat ogor» şi aşa nefolosibil, iar în al doilea an se ară de nou pământul, se gunoeşte bine şi se samănă grâu. Acest duleu are următoarele părţi: Rugi, Cuceasca, Târşorei, Coastea cea mare, Goroni, Dumbravă, Curătură, Fundoaie, Costie şi «pe şes». — Duleul Dumbrăvii e aşezat spre meazăzi dela comună. Cea mai bunişoară «ţarină» e aceea care cade dela comună spre meazănoapte-apus. Această parte de ţarină poartă numirea de «Duleul Leleşti» şi are mai multe părţi mai mici şi anume: Gâdeasca, aici să fi fost oarecând fabrică de bere; Lăzărescu, «La Frapţine», Jurculeasca, Coltei, Pomi, aici au locuit familia Haica, Bodeasca, Sălişte, Leleasca, Nucii Jurcăeştilor, unde a locuit odinioară un ram din familia Mihuta, cale cam de 200 paşi dela biserică; vine apoi «Vetrile la biserică», aici în jurul bisericei şi a ţintirimului este «*clegia*», pământul de care beneficiază preotul şi tot în apropierea bisericei au locuit de mult familiile preoţilor, martor din acele vremuri e o fântână din «clegie», care e şi azi. Lângă «Vetrile bisericii» se află «Făureasca», aici a locuit familia «Faur»; rămăşiţe din bătrâni sunt grămezi de pietri, pruni şi un nuc mare, ce acum e pe sfârşite; dincolo de Făureasca se află «Bălănescu», apoi «Puntea Popilor». Din «Vetrile Bisericei» peste «Făureasca» a condus oarecând un drum pe lângă «Puntea Popilor» spre «Coste Popilor», acest drum e drumul pe care preoţii, mai bine zis servitorii preoţilor, mergeau după lemne în pădure şi pe care mânau vitele la păşune. Astăzi nu i se mai cunosc urmele. Intre părţile mai mici din duleul Leleşti însemnăm încă: Morăreasca, Ţarina, Ogrăjoara, Ratu şi Ocoale; aici în Ocoale a locuit oarecând familia Petriş. Urmele caselor se văd şi astăzi foarte bine. Insemnăm mai încolo între părţile mai mici a duleului Leleşti: Bica, Tomiţaşca, La Staul, Zăvoaia şi Ograda cea mare. La capătul dinspre apus al satului se află un loc numit «La peri». Aici a şezut un alt ram al Mihuţăştilor, martori despre aceasta sunt trei peri mari şi bătrâni, cari au fost plantaţi lângă casele bătrânilor şi cari dacă ar ştî vorbî multe ar ştî povestî.

In comună nu se află nici un locuitor, care să nu-şi aibă măcar o căsuţă, un telechiu (grădină) la casă şi o bucată, două de pământ, pe care şi le lucră cum ştie şi cum poate. De regulă cei mai săraci lucră mai întâi lucrul celor mai cu stare şi numai mai la urmă îşi lucră lucrul lor. Aşa e la sapă, aşa la coasă, aşa la secerat şi tot aşa şi la arat.

6. Comuna politică.

In lipsă de date nu ştim când, prin cine şi cum s'a întemeiat comuna Şeghişte. Asemenea nu ştim nici aceea, că de unde derivă numirea Şeghişte, socotim însă, că derivă dela verbul: a şedeà, şedere, şezător-şezătoare, şedişte şi de aici Şeghişte.

In fruntea comunei politice se află birăul (judele), un jurat, un perceptor şi un tutor — apoi zece membri în reprezentanţa comunală. No-

tarul, fiind cercual, locueşte în Rîeni, medicul şi primpretorul în Vaşcou; tot aici e şi judecătoria cercuală. Comuna politică n'are altă avere decât o moară cu un venit anual de 8—10 cubule. Toate spesele, ce le are, le acopere prin repartiţie pe săteni. Remuneraţiunea judelui e de 84 cor. anual, a perceptorului de 40 cor., a juratului 40 cor., a tutorului 30 cor. Notarul şi medicul primesc salarul lor dela toate comunele, ce aparţin cercului lor.

Atât pădurea cât şi locul de păşunat, despre care am vorbit într'alt loc, nu sunt ale comunei politice, ci ale *foştilor urbarialişti,* cari îşi văd de afacerile lor şi şi le poartă independent. Dânşii au dăruit pentru zidirea bisericei nouă, 1600 metri cubici de lemne de lucru de stejar, cari în curând se vor vinde prin licitaţiune publică.

7. Cultura spirituală.

Cultura spirituală a locuitorilor din Şeghişte nu e tocmai aşa cum ar cere să fie veacul, în care ne aflăm; cu toate acestea putem cu inima liniştită afirmà, că păşim şi noi, cei din această comună, încetinel pe cărarea culturei spirituale. De un timp încoace poporul îmbrăţişază tot cu mai multă căldură şcoala şi jertfeşte mai bucuros, ca până acum pentru susţinerea ei. In purtarea sa în şi afară de comună poporul arată, că ştie ce e bunăcuviinţa. Nu e certăreţ şi îndărătnic. Celor streini le arată toată cinstea şi bucuros le dă sfaturile şi îndrumările cerute. Inaintea celor bătrâni, cei mai tineri se scoală. — Tot atâtea semne de propăşire în cultură sunt acestea. Firesţe, că sunt şi excepţiuni şi aici, ca şi oriunde.

Numărul celor ce ştiu cetì şi scrie, se sporeşte din an în an. Astăzi numărul lor se ridică la 80; număr în adevăr mic, dar în raport cu împrejurările locale, destul de mare.

8. Starea morală.

Starea morală a locuitorilor întru atâta nu e satisfăcătoare, întru cât sunt prea multe cazuri de căsătorii nelegitime (concubinate). Ne mângăie, însă, şi aici împrejurarea, că căsătoriile nelegiuite se ivesc aproape numai la tineri, cari n'au trecut peste clasele de asentare şi că aceşti tineri, liberându-se de miliţie, se legiuiesc şi cunună. Cei ce încheie căsătoria civilă se cunună şi cu preotul, un singur caz contrar e în întreaga comună. Biserica la sărbători mari e bine cercetată. In Dumineci şi sărbători mai mici, însă, poporul nu se adună la casa lui Dumnezeu în număr aşa de mare, totuşi se fereşte de mâncare şi beutură până sunt preoţii în biserică. Peste tot luat poporul din această comună se fereşte, cât se poate, de procesele costisitoare, se fereşte de beuturi peste măsură şi de orice fapte, ce taie în caracterul şi morala lui. Cazuri sporadice contrare, nu afirm, că doară nu s'ar ivì şi la noi ca aiurea, dar rar.

9. Averea materială.

Pe lângă averea nemişcătoare, ce o au locuitorii, fiecare după starea sa, şi afară de averea bisericei, a comunei politice şi a foştilor urbarialişti, mai are fiecare locuitor şi o oarecare avere mobilă, care formează proprietatea lui privată. Această avere constă mai ales din vite cornute, porci, cai şi capre, apoi unelte economice şi din paralele cruţate. În întreaga comună sunt 33 părechi de boi şi 12 părechi de cai, 200 vaci, viţei şi viţele, 87 capre şi 79 porci. Oilor aici nu le prieşte, fiind o parte de hotar precum am zis, apătos. Stupi asemenea nu găseşti numai la doi inşi. Asemănând starea de acum materială a locuitorilor cu cea din trecut, constatăm aproape la toţi o îmbunătăţire şi un spor îmbucurător. Această împrejurare provine de acolo, că astăzi poporul a scăpat de uzurari şi când are lipsă de împrumut îl primeşte şi în grabă şi cu interese scăzute; apoi în părţile noastre, de un timp încoaci, s'a ivit un nou ram de câştig, anume sunt în apropiere, în Luncă şi Sudrigiu, apoi ceva mai departe, în Meziad, Feniş şi Dobreşti anumite firme, cari se ocupă cu tăiatul lemnelor şi aici la aceste firme ori în pădurile ce le exploatează aceste firme, oamenii sârguincioşi câştigă frumoase parale. E drept, că de când sunt aceste firme (fabrici) poporul spesează mai mult atât pentru traiu cât şi pentru îmbrăcăminte, dar erà şi timpul, ca să se gândească şi la un traiu mai bun, căci până acì prea erà modest şi prea puţin se preţuià pe sine şi ca îmbrăcăminte, iar urmarea erà că nu arareori erà expus la tot felul de boale. Azi poporul se hrăneşte binişor, se îmbracă potrivit şi tocmai acestor împrejurări li se poate mulţămì, că starea sanitară e foarte mulţămitoare. Aici, la aceste firme, aleargă locuitorii, dupăce au săvârşit lucrul în economia lor; de aici se silesc ei să-şi acopere o parte a lipselor familiare, căci din moşia părinţilor nu dau nici cât e palma ori între ce împrejurări grele ar ajunge. Acestui spirit conservativ i se poate mulţămì, că cu excepţiunea alor două parcele de pământ, cam de 1200 st. □, tot hotarul e şi azi în mâna locuitorilor din Şeghişte. Dacă în această privinţă conservatismul e bun, nu e potrivit în altele şi mai ales nu e potrivit când e vorba de îmbrăţişarea meseriilor şi a negoţului. Cătră aceste izvoare mari de venit şi bunăstare, poporul de aici nu are nici un fel de dragoste ori aplicare. Mai bucuros îşi împarte moşioara între fiii săi, decât să-şi dea pe unul-doi la meserii şi moşia să rămână neîmpărţită. N'avem nici un băiat la meserii ori negoţ şi n'avem nici la alte întreprinderi. Din această comună au ieşit numai preoţi şi şi azi nu stăm mai bine, căci şi azi un singur băiat avem la academia de silvicultură şi atâta tot.

10. Drumuri.

Drumuri sau căi de comunicaţiune, numite unele în graiul poporului uliţe, avem următoarele: Uliţa cea bătrână, Uliţa Dânşii, Calea Leleşti, Calea Ştelului, Duleu cătră Hârsăşti, Calea Morăreşti, Calea Şendreşti, Calea Greceştilor şi Calea Bodileşti. Drum de ţară prin comună nu conduce.

11. Conume sau porecle

în comună sunt: Borna (4 familii), Baica (o familie în apunere), Baicu (venit aici ginere din Câmpani de vre-o 4 ani încoaci), Belde (ginere venit de 5 ani din Ştelu), Drăgoiu (4 familii), Bortiş (doi gineri veniţi de 3 ani din Câmp), Faur (4 familii), Fordon (ginere venit din Luncă), Haica (8 familii), Grec (o familie), Lupău (o familie), Mihuţa (15 familii), Murg (trei familii), Popa (10 familii), Petriş (22 familii) şi Neşe (o familie venită din Cărbunari). Popoviciu (4 familii) şi Negrita (6 familii).

Casă parohială şi casă comunală nu este. Afacerile parohiale se pertractează la casa preotului, iar cele comunale la casa judelui.

12. Portul.

Bărbaţii poartă suman şi cioareci de lână albă. Pănura e pregătită de mânile femeilor, iar cusătura o fac anumiţi măiestri, cunoscuţi sub numele de *săbăi;* ei mai poartă sub suman cojoc, fără mâneci, scurt şi făcut din piele de oaie, apoi mai poartă opinci, puţini şi cisme cu tureac lung şi pălării de mărime mijlocie. Albiturile numite şi schimburi, le pregătesc toate femeile. Albiturile bărbaţilor se numesc: cămeşe şi ismene; iar ale femeilor se numesc: spătoiu, poale, zadie şi cârpă. Aceste două din urmă se cumpără dela neguţători. Femeile poartă peste spătoiu cojoc, ceva mai scurt ca a bărbaţilor şi peste cojoc suman. Atât cojocul cât şi sumanul femeilor e făcut din aceeaş materie ca şi a bărbaţilor. Albiturile bărbaţilor nu sunt aşa frumos gătite, a femeilor însă se pregătesc de însăş mânile lor cu o deosebită atenţiune, fineţe şi gingăşie. (Fig. 11 şi 12.) Pânza pentru albituri şi-o pregătesc femeile. Bărbaţii samănă cânepa, femeile o culeg, o topesc, o meliţă, o pieptenă şi în cursul pieptenatului aleg *fuiorul* pentru *urzeală* şi *dârlăturile* pentru *tramă* şi deosebit pentru trama de *pânză,* de *zadii* şi *de saci.* Pieptenat astfel fuiorul se toarce, *tortul* se face *ghem,* iar din ghem se adună firele pe *râşchitor* şi când sunt aşezate atâtea fire, ca să dea o pânză în lungime de 14 coţi şi în lăţime cam de trei pălmi, se ia jos sub numirea de *girebie.* Mai multe girebii laolaltă se aşează într'un ciubăr, peste girebii se pune o pânzătură, iar peste aceea se aşează o cantitate oarecare de cenuşe, peste care se toarnă apă ferbinte. Această procedură se urmează o săptămână întreagă, spălându-se girebiile în apă curată tot a doua zi şi adăogându-se după fiecare spălătură o cantitate nouă de cenuşe. Albit bine tortul se aşează girebie de girebie pe *vârtelniţe* şi de pe acestea se adună tot gheme-gheme, urzeala deosebit şi trama deosebit. Adunată în gheme urzeala se aşează pe *urzoiu* după o măsură anumită. Urzită odată se ia de pe urzoiu şi se aşează pe *războiu* în aşa fel, că se adună toată urzala pe *sulul* dinapoi al răsboiului, punându-se printre firele de urzeală *vergele* de tufă ori de brad. Terminată şi această lucrare, urzeala se dă cu un capăt prin *iţe,* apoi prin *spată* şi după aceasta capetele se leagă de *sulul* dinainte al răsboiului; trama se face *ţevi* cu *sucala,* apoi ţevile trecute prin un *surcel* se pun în *suveică,* iar suveica se

trece printre firele, unse de mai nainte cu mămăligă de tărâţe de cucuruz, iar firul trecut se îndeasă cu *bârlele,* în cari se află spata, apăsându-se când cu piciorul drept, când cu cel stâng cele două *iepe,* ce sunt atârnate prin sfori cu un capăt de iţe, iar cu celalalt capăt înţepenite jos sub sulul dinapoi. Aşa se pregătesc albiturile pe la noi. După culesul cucuruzului femeile încep a toarce în furcă simplă, adunând tortul pe fus; în postul Crăciunului fierb şi albesc tortul, în câşlegi adună sau deapănă girebiile, urzesc şi pun pânza şi apoi ţese şi tot ţese până o sfârşesc, apoi o albesc şi albită o croiesc şi o coase tot ele. Acea femeie, a cărui bărbat şi prunci n'ar aveà la Paşti albituri noue, nu s'ar mai arătà în veac la lume. Precum se vede, pe la noi vara femeile sunt ocupate cu economia câmpului unde şi ele poartă greutatea zilei alături cu bărbatul, iar iarna sunt ocupate cu lucratul şi pregătitul hainelor trebuincioase.

13. Datini.

a) *La morţi:* Fiecare om în etate, fiind pe pat de boală, se cuminecă cu sfintele taine; iar dapăce moare se spală, se îmbracă în schimburi curate, apoi se aşează în fundul casei cu faţa, întrucât se poate, spre răsărit. Se aduc doşte de brad şi vreun măestru oarecare face copârşeul (sicriul), care de regulă e numai giluit şi necolorat; se duce apoi grâu şi tenchiu la moară, iar dupăce s'a măcinat se aduce acasă şi din făriná se pregătesc *parastase* pentru preot, unul pentru ziua îngropării, iar altul pentru ziua a 3-a. Se mai pregătesc *crestate* pentru dieci şi *pomene* pentru toţi, ceice vin la petrecerea mortului; pentru sfăt (crâsnic) se pregăteşte în special *colacul lui Harhangilă.* Nu sunt uitaţi nici pruncii şi pentru ei se pregătesc colăcei, iar în fiecare colăcel se pune câte un crucer. Afară de căsenii mortului mai fac pomene la mort şi neamurile mortului şi le împart ori în ziua când se îngroapă mortul, ori în ziua a 3-a după înmormântare între cei de faţă la casa mortului. Înmormântarea se face întotdeauna, afară de cazuri excepţionale, după meazăzi. În ziua îngropăciunii se adună nainte de meazăzi încă neamurile şi prietinii, ceva mai târziu sosesc cunoscuţii şi către începutul *slujbei* cunoscuţii mai îndepărtaţi şi consătenii. Preotul vine, însoţit de sfăt şi de dieci. Sosind timpul, se începe *slujba* şi, sfârşindu-se, mortul se pune într'un car, tras de boi, şi se duce la groapă. Din clipa în care moare cineva, *vaietele* nu mai contenesc. Femeile din casă şi femeile, cari deşi nu sunt din casa mortului, dar sunt în legătură de nemotenie, se vaietă dimineaţa (în zorile zilei) şi la meazăzi iar în ziua înmormântării vaietele sunt mai dese şi mai ales, când se vede preotul venind la înmormântare, vaietele izbucnesc şi abiá mai contenesc. Când pleacă cu mortul la groapă femeile văietătoare se suie şi ele în car, se aşează pe sicriu şi, tot vaietându-se, îl petrec pe mort până la groapă. Când se sfârşeşte sfânta slujbă se împarte celor micuţi colăceii, după ce mai întâi au fost trecuţi peste sicriu. Tot atunci se mai trece peste sicriu un talger cu făriná, peste care

e pus un colăcel şi o lumină de ceară; tot peste sicriu se mai trece atunci şi o găină, dacă se poate neagră. După îngropăciune preotul, diecii, sfătul şi tot poporul, care a fost la slujbă se reîntorc la casa mortului, unde se face slujba părăstasului pe scurt şi apoi se împart pomenele (pânile) pentru sufletul mortului. Se mai aduce la masă mâncare şi *vinars* (rachiu), gustă apoi din ele cine vrea, apoi se face mulţămita şi se depărtează cu toţii A 3-a zi după înmormântare, preotul face în casă sfinţirea apei, apoi parastas pentru răposatul şi pomană, ca în ziua înmormântării. La 6 săptămâni, la $^1/_2$ an şi la anul pomenirea răposatului se face la mormânt. Pe lângă pomană (pâne) acum se împarte şi câte un vas de lut, o lumină de ceară şi câte un pahar de rachiu. A treia zi după îngropăciune se împart haine de pomană şi li-se dă celor, ce au *scăldat* mortul haine ori pânză noauă. Şi acum tot mai există frica, că mortul vine acasă. Pentru a se împiedecà una ca aceasta i se pune în gură şi în groapă usturoiu; deasemenea, când duc mortul la groapă, se aruncă în urma sicriului tărițe de acasă până la mormânt, pentrucă mortul numai atunci să aibă putere a venì acasă, când va puteà numărà şi adunà tărâţele risipite. Tărâţele aceste sunt din cea dintâi cernătură de făriná, din care s'au făcut pomenele. In sicriu la dreapta mortului se pune un (bât) *ţov* de prun, la capătul căruia se află împlântat jumătate din un crucer. Sufletul mortului până în ziua, când trupul se îngroapă, rămâne în casă, şi din hainele mortului se pun câteva în cuie deasupra mortului, ca să aibă sufletul unde odihnì.

b) Datini la nunţi. Celce vrea să-şi căsătorească un fecior merge cu cumătrul său la părinţii fetei unde şi-au pus cugetul şi peţesc. Intrând ei în casă dau bineţele obicinuite, apoi după vorbe în dreapta şi în stânga se spune scopul venirei. Cererea, ori cum se face şi a doaua oară şi dacă nici atunci nu i se promite, e semn, că nu vrea să i-o dea. Dacă au părinţii fetei de gând să dea fata atunci când e cerută a doaua oară se face învoiala şi încă în aceiaşi sară încredinţarea, fără preot. In dimineaţa zilei de nuntă se face cununia, — mai întâiu se încheie căsătoria civilă, apoi se face cununia şi seara se face nunta. *Chiemătorii* la nuntă au *ţovuri*, împănate cu *prime* (panglici) şi *cârpe* (mărămi) frumoase şi în mână cu acestea chiamă oaspeţii la nuntă. Cei chiemaţi adunându-se unii la casa mirelui alţii la casa miresei, care unde e chiemat, pleacă chiemaţii mirelui, cântând şi cu lăuta lângă ei, după mireasă. In frunte e mirele şi cumătrul, după ei nuntaşii, bărbaţi şi femei de-a valma. Când ajung la casa miresei află uşile închise şi un om de pază lângă uşa tinzii, care se preface a nu şti, ce vreau nou sosiţii şi că cine sunt ei. După multe întrebări şi răspunsuri, chiemaţii mirelui, totuşi sunt recunoscuţi şi lăsaţi să intre. Ajunşi în casă cer mireasa, pe care o primesc iarăşi numai după multe dispute. Trecând peste acestea se începe jocul şi veselia, care ţine 2—3 ore, când apoi nuntaşii mirelui cu mireasa, care e însoţită de doauă-trei prietene de a mamei sale, merg tot cântând

şi hăulind la casa mirelui. Mirele merge de acasă după mireasă cu steag, care e făcut din mai multe mărămi mari şi frumoase şi are în vârf un clopoţel. Steagul îl poartă cel mai voinic fecior. E interesant, ca nuntaşii miresei nu lasă să ducă mirele mireasa până când nu se cântă hora aceleia. Hora miresei e alcătuită din o mulţime de întrebări şi gâcituri, pe cari le fac nuntaşii miresei nuntaşilor mirelui. Aceştia trebuie să gâcească, căci până atunci nu li se permite să iasă. Ajungând mirele acasă cu nuntaşii săi, el şi cu mireasa sunt duşi în o cămară, unde amândoi sunt puşi într'un jug de-al boilor şi în jug fiind, miresei i se despleteşte părul, care până acî erà împletit în doauă chici lungi, ce atârnau pe spate, şi se împleteşte într'alt chip, făcându-se *conci*, — după aceasta mireasa e readusă în casă, unde se începe *coragia*, jocul miresei pe bani. Nu se termină bine coragia, când vin şi *corinteii*, nuntaşii miresei, intră în casă, după unele dispute, apoi continuă coragia şi pe urmă mâncă, beau, cântă şi joacă, la urmă se reîntorc de unde au venit.

c) *Felurite datini.* Cele mai frumoase datini sunt la Crăciun (Naşterea Domnului) şi la Paşti. La Crăciun umblă copiii odată cu mezul nopţii a corindà. Colăceii, ce îi capătă îi trag pe *ciocane*, (lemne de tufă subţire ca un băţ, care la capătul din jos are forma crucei, ceeace împiedecă să nu cadă colăcelul). Cât e postul lui Crăciun copiii şi flăcăii se adună când într'un loc când într'altul în fiecare seară la corinzi şi la poveşti. — La Paşti copiilor li se dă, la mormintele celor repausaţi mai ales, dar şi acasă, oauă roşite şi *împistrite*, unele chiar artistic lucrate. Fiecare băiat are la Paşti, cum am pomenit, schimburi nouă. In ziua de Paşti numai bolnavii şi îngrijitorii lor lipsesc dela biserică. La Rusalii se face sfinţirea apei în mijlocul sămănăturilor, iar la casele creştinilor se face sfinţirea apei peste an când vrea credinciosul, cei mai mulţi însă îşi sfinţesc casele la Crăciun şi încă în ziua primă înainte de sf. Liturgie. La *apă botează*, când umblă preotul cu crucea se sfinţesc toate casele, dar sfinţirea casei se face numai acolo, unde e chiemat preotul. La umblarea cu crucea preotul cu diecii şi cu sfăt cu tot capătă dela fiecare casă câte 40 fileri. Dintre posturi mai ales ziua de Vineri şi postul Paştilor se ţine cu toată rigoarea; celelalte zile de post încă se ţin, dar nu de toţi creştinii. In posturi se feresc oamenii de beuturi, dar dealtcum, în genere, poporul de aici nu e beţiv. Excepţiuni sunt ele, nu-i vorbă.

Datini şi obiceiuri netrebnice mai sunt şi azi, mai cu samă între femei; ele încep, însă, să dispară pe încetul cu mulţimea sărbătorilor băbeşti cu tot. Nu se mai teme nimeni, ca în trecut, de Marţi-Seara, Vineri-Seara, de puterea Joilor, a Focei, Mărinei-Măcinici şi altele. E drept, că în popor, sunt atâtea datini, încât multe din ele nu le ştim nici noi, cei ce petrecem şi trăim cu poporul; iar aici, am atins numai puţine, foarte puţine din acelea şi nici că se puteà altcum, căci dacă ai dorì să aduni la un loc toate datinile, toate obiceiurile unui popor, fie şi numai dintr'o comună, ar trebuì să scrii tomuri întregi şi nu numai câteva file de hârtie ca noi.

Las să urmeze aici un «*descântec de soare săc*» (diochi-migrenă) prin care unii oameni prea creduli sunt în credinţa, că se pot vindecà de durerea capului, numită în graiul doftorilor, migrenă: «Doamne tu îmi ajută Mărie maică sfântă, descântecul dela mine, leacul dela tine. N. se luà pe cale, pe cărare, se întâlnì cu soare săc în cale. Soare săc îndată se ţipà şi-l apucà şi-l săgetà prin creerii capului, prin faţa obrazului, prin nări pe lângă nări, prin ochi pe lângă ochi, prin gene pe lângă gene, prin sprâncene pe lângă sprâncene, prin urechi pe lângă urechi, prin frunte, prin ceafă, de unde tot răul să iasă. Ieşi soare săc, ieşi soare săc, ieşi soare săc! Că de nu vei ieşì de voie, vei ieşì de mare nevoie, că cu cuţitul te-oiu împunge şi cu suflul te-oiu suflà şi 'n mare te-oi aruncà. Acolo să dănţueşti şi să te veseleşti cum tu voieşti în codri cei pustii, unde cocoşi negri nu cântă şi toaca nu s'aude. Pe acest om îl lasă curat, luminat, cum bunul Dumnezeu l-a lăsat».

La descântec se ia o ulcică nouă de lut, în ea se pune apă proaspătă din trei izvoare, în care cu un cuţit se aruncă de trei ori câte trei cărbuni aprinşi; din această apă cel bolnav bea şi se spală pe locul unde îl doare.

La vremea sa ştie românul de pretutindenea, aşadar şi dela noi, şi să joace şi să *descânte* (chiue) şi mai ştie să povestească şi să glumească, dar mai ales să *cânte* (să horească) aşa, încât nu te mai saturi a-l ascultà. Dintre jocuri aici «bătuta» e cel mai plăcut joc. Şi nu este un jucător, care sĕ se poată răbdà să nu *descânte* (chiuie); pare că e mai dulce jocul, împistrit cu *descântece*, cari de cari mai şăgalnice, cari de cari mai pişcătoare. Poveştile şi glumele încă nu lipsesc. Poveştile îşi au anotimpul lor, iarna, iar glumele iarna-vara, în câmp, acasă, la nuntă şi în tot locul şi-au făcut lăcaş. Jocuri, la noi, feciorii şi fetele nu au decât în două zile la «Crăciun» şi în două zile la «Apă botează». Se mai întâmplă câteodată, că feciorii şi fetele mai trag câte un joc câte într'o seară de post a lui Crăciun, când şezând la furcă în aşa numitele «şezători», şi, văzând cum se întorc fusele, îi apucă dorul de a se scutură puţintel de călţi. Şi atunci... rabdă furcă şi mai taci.

E caracteristic, că poporul de aici numeşte «*descântec*» şi propriul descântec d. p. descântecul de soare săc, de care am vorbit mai sus, şi tot descântec numeşte şi chiuiturile şi glumele, ce le strigă în vremea jocului.

Pentru a se puteà cunoaşte şi mai bine poporul din Şeghişte publicăm o baladă şi nişte cântece poporale, culese chiar din graiul acestui popor.

LENCA.

— Baladă poporală, auzită dela Oana Popoviciu. —

Frunză verde de săcară
Se iviră Turci 'n ţară.
Dar unde se aşezară?
La Onu 'n a noastră ţară!

— „Bun prânzul, măi Onul nost!»
— „Sănătoşi voi Turcii noşti!
Dar veniţi şi voi prânziţi!"
— „Că n'am venit să prânzim

Ci-am venit, ca să peţim
Pe Lenca fată frumoasă
De-i vestită în ţara noastă!"
Maică-sa nu vrea s'o dea
Ci pe Lenca-o tăgădeà
Şi din graiu aşa ziceà:
— „De când pe Lenca-o-am dat
Puteam mai da: trii şi patru!"
Tată-so din graiu grăiá:
— „Ba Lenca nu-i măritată,
Ci-i în grădină culcată
Tot în valuri de joljuri
Şi-n viguri de postavuri!"
Turcii nu mai întrebau,
Ci în cocie-o puneau.
Lenca din graiu le ziceà:
— „Ierte-te Dumnezeu, Maică,
Şi în ceriu şi pe pământ
C'ai grăit uşor cuvânt!
Dar pe tine, taica meu,
Nu te ierte Dumnezeu
Nici în ceriu nici pe pământ
C'ai grăit prea greu cuvânt!"
Şi Turcii că se duceau
De mare s'apropiau.
Lenca din graiu le ziceà:
— „Staţi voi Turci cu căruţa
Să-mi tocmesc eu rochia
Şi să-mi stâmpăr eu setea!»
Şi zău Turcii că stăteà
Lenca jos să coboreà
Şi în mare s'aruncà
Şi din gur' aşa grăià:
„Decât roabă Turcilor
Mai bin' smoală petrilor
Şi mâncare peştilor".

Cântece poporale, culese din graiul mai multora:

Merseiu sara pe uliţă
Aflaiu pe mândra 'n portiţă
„Bună sara" nu dăduiu
Mai mare potcă-mi făcui!
Mă duseiu a doua oară.
— „Bună sara, mândra mea!"
— „Iată calea p'acolea!"
Bine a zis frunza de vie
Că nu-i dragostea moşie
Numai potcă şi mânie;
Bine a zis frunza de fag,
Că nu-i dragostea iosag
Numai potcă şi năcaz.

Cântă cucul, mierla zice:
Nu-ţi bea banii, măi voinice,
Că banii ţi-or trebui,
La vară cându-i cosi!
Că ţi-i rupe coasa 'n două
Şi ţi-i luà alta nouă,
Să cosăşti iarba cu flori
La fete şi la feciori.

Din descântecile (chiuiturile) poporului la joc:

Vecină, dragă vecină!
Dacă ţie-ţi pare rău
Că iubesc feciorul tău:
Pune gard pe după casă
Numai loc de gură-mi lasă;
Ingrădeşte-ţi ocolul
Tot cu lin şi cu pelin,
Ca să nu ne întâlnim,
Numai Sâmbătă odată
Dumineca ziua toată,
Toată vara pe la soare
Şi iarna în şezătoare.

Încheiere.

Pentru prosperarea economică a poporului s'au ţinut şi în trecut şi se vor ţineà şi în viitor anumite prelegeri şi predici poporale, în cari poporului i se dau învăţături şi poveţe din agricultură, pomicultură şi viticultură, combătându-se de altă parte toate viţiile, de cari unii din popor s'au făcut vinovaţi. Dea Dumnezeu, că această comună mică să trăiască, să crească şi să înflorească.

Şeghişte, în ziua Cuvioasei Paraschiva 1910.

Moise Popoviciu.

ORGANIZAREA ECONOMICĂ A ŢĂRĂNIMII.[1]

Prin donaţiunea de 50,000 coroane, pe care marele binefăcător al neamului nostru, d-l Vasile Stroescu, a făcut-o «Asociaţiunii», cu scop de a înfiinţă bănci poporale la sate, instituţia noastră se găseşte în faţa uneia dintre problemele cardinale ale vieţii noastre naţionale: Organizarea economică a ţărănimii.

Dându-ne seama de importanţa organizării economice a ţărănimii, noi, cari stăm în fruntea acestei instituţiuni împreună cu toţi cărturarii, avem un minunat prilej să dovedim în ce măsură ne înţelegem chemarea de îndrumători conştienţi ai vieţii noastre naţionale şi în ce măsură purtăm la inimă interesele obştei poporului nostru în numele căruia vorbim aşa de des; avem rara ocazie să dăm o probă ce activitate suntem în stare să desfăşurăm atunci când o idee mare ne chiamă la datorie şi când o inimă darnică ne înlesneşte munca.

Situaţia financiară a poporului nostru o cunoaştem cu toţii. Ştim că în ultima jumătate a veacului trecut s'au înfiinţat mai multe bănci de credit şi de economii pe acţiuni, cari astăzi în vieaţa noastră economică sunt o putere de cea mai mare importanţă. Numărul băncilor româneşti la sfârşitul anului 1909 a fost 147, cu un capital acţionar de aproape 23 milioane cor. Acest capital, împreună cu fondurile de rezervă şi de pensiuni s'a urcat la suma de $32^1/_2$ milioane cor.,[2] ceeace înseamnă o avere naţională capitalistă vrednică de luare aminte. Băncile noastre, mai ales decând s'au asociat, înfiinţând însoţirea «Solidaritatea», constitue o adevărată autonomie financiară a poporului nostru, al cărei viitor e pe deplin asigurat prin corectitudinea şi soliditatea operaţiilor ce le săvârşesc institutele noastre financiare, căci ele se bucură de o reputaţie serioasă în cercurile financiare din patrie şi prin urmare şi de un credit îndestulitor ca să se poată întări şi desvoltă în viitor.

Ca să arătăm rolul ce-l au băncile în vieaţa noastră naţională, e destul să relevăm numai momentele mai însemnate din activitatea lor.

Prin înfiinţarea institutelor noastre de credit şi economii, întreg prisosul de avere monetară al oamenilor noştri cu oarecare stare a fost concentrat şi fructificat. Acest prisos mai înainte sau rămâneà neproductiv, sau erà plasat la institute streine. La sfârşitul anului 1909 depunerile spre fructificare la băncile noastre pe acţiuni se urcau la suma considerabilă de peste 79 milioane cor.

Dar rolul cel mai important al băncilor noastre este procurarea unui credit relativ ieftin atât pentru populaţia dela oraşe cât şi pentru cea dela sate. Imprumuturile personale, pe cambii, pe cari le-au dat băncile româneşti în anul 1909 se urcă la suma de 37 mil. cor. In împrejurările eco-

[1] Raport cetit în şedinţa din 18 Maiu a. c. a comitetului central al «Asociaţiunii».

[2] Datele privitoare la bănci şi la însoţiri sunt aproximativ exacte şi sunt extrase din Anuarul Băncilor române pe 1911.

nomice destul de modeste ale poporului nostru, lipsit de întreprinderi industriale şi comerciale, această circulaţie înseamnă, că, la noi, lipsa de credit e foarte mare. Şi fără îndoială că împrumuturile poporului nostru la institutele financiare streine deasemenea se urcă la o sumă considerabilă. Puterea de producţie şi spiritul de întreprindere ale poporului nostru sunt deci aşa de desvoltate, încât operaţiile de credit ale băncilor noastre au un teren larg şi un viitor asigurat. Nu avem date la îndemână, dar suntem siguri că în majoritatea covârşitoare a cazurilor creditul se întrebuinţează pentru o consumaţie productivă, deci contribue la înaintarea economică a gospodarilor noştri şi numai rareori creditul se întrebuinţează pentru o consumaţie personală, care, de regulă, înseamnă ruină şi mizerie. Băncile au deci meritul, că din gospodăriile primitive ale ţăranilor noştri au făcut gospodării de credit, în cari puterea de producţie începe să fie potenţată prin creditul ieftin, cu ajutorul căruia gospodarul român a putut să-şi sporească pământul de exploatat, să-şi perfecţioneze inventarul agricol şi să se gândească la întreprinderi. Acest progres economic al ţărănimii a contribuit şi la înaintarea ei culturală.

Dar institutele noastre financiare şi-au câştigat un deosebit merit şi prin sprijinirea directă a evoluţiei noastre social-culturale. Din profitul nett, pe care l-au realizat an de an, au jertfit o sumă oarecare pentru scopuri filantropice, ceeace deosebeşte băncile noastre pe acţiuni de alte bănci similare. Aşa din profitul nett al anului 1909 de aproape 3 milioane cor., băncile noastre au dat pentru scopuri culturale şi de binefacere suma de 128,789 cor., adecă $4^1/_5\%$ al profitului nett.

Această organizaţie financiară a poporului nostru nu e, însă, suficientă pentru a opune puterii economice străine o rezistenţă naţională-economică destul de puternică. Prin băncile noastre am reuşit să împiedecăm capitalismul străin să cucerească teren între noi şi să ne subjuge. Dar dacă vom urmări cu atenţiune tendinţele de cucerire economică ale străinilor, vom observà că, dându-şi seama de imposibilitatea de a slăbì actuala noastră organizaţie capitalistă, astăzi îşi concentrează acţiunea de cucerire a poporului nostru prin cooperaţie. Imi lipsesc datele, ca să pot dovedì acţiunea lor conştientă în această direcţie, dar unul dintre fruntaşii noştri mi-a spus că cei interesaţi lucrează cu aparat mare şi cu sume enorme pentru ajungerea acestui scop. Căzându-mi în mână statutele societăţii cooperativelor asociate din Ungaria («A magyarországi szövetkezetek szövetsége») înfiinţată în 1908, văd că toată mişcarea cooperativă e pe cale a se centralizà la Budapesta. Din aceste statute se vede că aproape toate societăţile cooperative din Ungaria, în număr de 17, sunt fundatorii acestei însoţiri (vezi § 4 al statutelor pomenite).

Scopul principal al acestei însoţiri e să influinţeze legislaţiunea şi să propoveduiască ideea cooperativă.

Din auzite şi din informaţiile ziarelor ştim că mişcarea cooperativă străină a început să prindă rădăcini şi în satele româneşti, mai ales coo-

perativele de consum «Hangya» şi «Kereszténységövetkezet» au cucerit mai multe sate româneşti. Chiar şi Anuarul băncilor române pe 1911 pomeneşte de existenţa unor însoţiri dependente de centralele din Budapesta; câteva date mai găsim în articolul dlui Simu: «Din trecutul tovărăşiilor economice ale Ungariei», apărut în «Revista Economică» din 1909.

Cu toate informaţiile nesigure şi necomplete, astăzi nouă ni se impune ca acestei mişcări cooperative puternice, ce e foarte probabil să cucerească teren între noi, să-i opunem din vreme o organizare cooperativă naţională, căci numai aşa vom reuşi să întărim şi să desvoltăm actuala noastră organizaţie financiară-economică. Institutele noastre financiare, împreună cu toţi factorii cari ştiu că baza întregei noastre organizaţii naţionale din viitor se va întemeiă pe organizaţia economică, sunt deci datori să înceapă o muncă intensivă pentru a creă o organizaţie cooperativă în sânul poporului nostru, mai ales că acum avem spre acest scop suma de 50,000 cor. dăruită de dl Vasile Stroescu.

Organizarea economică a ţărănimii prin cooperative ni se impune şi de spiritul vremii în care trăim, când numai puterile asociate pot suportă lupta grea pentru existenţă şi când numai cei asociaţi pot aveà sorţi de izbândă în viitor.

Importanţa însoţirilor la noi nu se prea cunoaşte, căci dacă s'ar cunoaşte desigur li s'ar dà o mai mare atenţiune. De aceea nu găsesc de prisos a accentuà în câteva cuvinte importanţa lor.

Mişcarea cooperativă, care la popoarele din apus are un trecut frumos şi care a dobândit rezultate splendide este de o deosebită însemnătate din două puncte de vedere: material şi moral. Mai ales partea morală a mişcării cooperative a fost şi este aceea, care, de când ideile democratice şi umane au început să se sălăşluiască în sufletele oamenilor, a asigurat izbânda cooperaţiei în toate ţările şi la toate popoarele culte, deoarece la temelia cooperaţiei e spiritul de caritate, e altruismul, e principiul creştin al iubirii deaproapelui, care trebue să fie şi temelia vieţii noastre, dacă voim să ne apropiem cât de cât de o desăvârşire socială şi morală. Prin cooperaţie principiul brutal al luptei pentru vieaţă se înlocueşte prin principiul mai omenesc al unirii la vieaţă, al solidarităţii sociale, al înfrăţirii sufletelor şi puterilor de muncă. Ideea creştină îşi găseşte o minunată întrupare în cooperaţie şi e de mirat că până acum biserica noastră s'a însufleţit aşa de puţin de mişcarea cooperativă.

In ce priveşte importanţa materială a mişcării cooperative e de ajuns să spunem că ea tinde a stabilì o armonie şi o organizare raţională în vieaţa economică, prin asociarea mai multor persoane, cari au aceleaşi interese şi cari prin o muncă în comun sunt chemate a îndeplinì diferite roluri economice. Prin cooperaţie, cooperatorul ajunge să fie în acelaş timp caiptalist, întreprinzător şi lucrător, şi astfel devine stăpân pe forţele cari determină vieaţa lui economică.[1]

[1] Cf. Dr. I. Răducanu, *Cooperaţia şi sistemele cooperative*, Vălenii de munte, 1909.

S'a spus şi se spune de multeori, că la noi nu e teren potrivit pentru mişcarea cooperativă, fiindcă gradul de cultură al ţărănimei e aşa de modest, încât nu poate să-i aprecieze însemnătatea. Eu cred că această presupunere e neîntemeiată, deoarece în România, unde ţăranul e mai inferior celui dela noi din punct de vedere cultural, în curs de 10 ani s'a putut naşte, ce-i drept cu sprijinul şi din iniţiativa statului, o mişcare cooperativă puternică, care astăzi reprezintă un capital ţărănesc de milioane de lei. Dacă în România, unde, după cum se ştie, nu există adevăraţi mici proprietari, deoarece pământul ce-l stăpânesc e inalienabil şi ţăranului îi lipseau până de curând toate condiţiile de existenţă ca mic proprietar şi în parte îi lipsesc şi astăzi, dacă acolo s'a putut naşte o mişcare cooperativă înfloritoare, cu atât mai mult se poate naşte la noi, unde terenul e cu mult mai prielnic, întrucât noi avem adevăraţi mici proprietari, pentru cari astăzi cooperaţia începe să fie o adevărată condiţie de existenţă. E adevărat că noi nu avem la spate statul, deaceea ne închipuim că nici nu vom puteà creà o organizaţie cooperativă. Dar cum au făcut-o fraţii din Bucovina şi Saşii din puterea lor proprie, cred că cu puţină înţelegere şi bunăvoinţă o vom puteà face şi noi.

Inceputul trebue făcut bineînţeles cu băncile poporale, după cum propune şi d-l Stroescu, fiindcă băncile poporale sunt temelia întregei mişcări cooperative. Cu ajutorul băncilor poporale şi pe lângă ele se vor naşte, rând pe rând, toate celelalte ramuri ale cooperaţiei dintre cari cooperativele de producţiune sunt coroana, ultima fază.

Infiinţarea băncilor poporale întâmpină, însă, la aparenţă obiecţiuni foarte serioase. Se spune anume că băncile noastre pe acţiuni pot satisface trebuinţele de credit ale populaţiunii rurale şi prin urmare băncile poporale n'au nici un înţeles şi nici un viitor.

Dacă apreciem însemnătatea băncilor poporale numai din punct de vedere al speculaţiunii financiare, al rentabilităţii capitalului şi al creditului, fără îndoială că cei ce nu sunt prietinii lor au deplină dreptate. Au dreptate, fiindcă capitalul plasat în băncile poporale desigur nu va fi mai rentabil, în ce priveşte dividendele, ca actualul capital al băncilor pe acţiuni şi nici creditul ce-l vor dà băncile poporale ţărănimii probabil nu va fi mai ieftin ca cel acordat de actualele bănci pe acţiuni. Dar importanţa băncilor poporale nu trebue judecată numai din punctul de vedere îngust al operaţiunilor financiare. Ele trebuesc apreciate dintr'un punct de vedere mai larg şi anume cel social-economic. Prin băncile poporale putem face educaţia economică a ţărănimii, învăţându-o cu toate operaţiunile financiare, de cari astăzi în majoritatea ei e străină. Cu ajutorul lor vom puteà trezì în ea conştiinţa de clasă şi conştiinţa naţională a unei puteri, care nu se lasă condusă şi stăpânită de orice putere duşmană. Băncile poporale vor mai aveà menirea să concentreze o mulţime de mici capitaluri, cari nu se pot concentrà la băncile pe acţiuni; ele vor dedà pe ţăran la mici economii, pe cari astăzi nu le poate face cu atâta în-

lesnire. In sfârşit băncile poporale vor fi temelia organizaţiei economice a ţărănimii, care va fi la rândul ei temelia organizaţiei noastre naţionale. Din băncile poporale se va puteà naşte o puternică organizaţie cooperativă în toate direcţiile, cari prin munca statornică şi disciplinată, va contribuì la crearea unei solidarităţi sociale a ţărănimii, la înaintarea ei morală şi culturală. Iar aceşti factori de ordin moral şi material sunt hotărîtori pentru conservarea naţională a poporului nostru din această ţară, căci atunci când ţărănimea va fi un organism organizat nu va mai fi putere din lume care să o supună şi să o stăpânească.

Credinţa mea este, însă, ca în împrejurările date, înfiinţarea băncilor poporale fără concursul şi sprijinul băncilor pe acţiuni e o imposibilitate.

Institutele noastre financiare au deci datoria morală să iee ele în mână organizarea economică a ţărănimii prin bănci poporale şi prin alte cooperative. Şi cu bucurie trebue să constatăm că ele se şi ocupă de această problemă.

Adunarea generală a «Solidarităţii» din Braşov, ţinută în anul trecut, a adus următoarea hotărîre:

Adunarea generală învită băncile asociate ca în raionul lor de activitate să-şi deie concursul material şi moral pentru înfiinţarea de însoţiri, special pentru însoţirile menite să uşureze şi perfecţioneze mijloacele de producţiune şi circulaţiune ale avutului poporului nostru.

În acest scop băncile asociate se învită ca acolo unde însoţirea e posibilă şi folositoare să stăruiască cu cuvântul şi cu fapta să se înfiinţeze însoţirile reclamate prin necesităţile şi împrejurările date; totasemenea le învită să supravegheze însoţirile înfiinţate cu concursul lor ca activitatea acelora să fie corectă şi folositoare, iar despre însoţirile înfiinţate şi supraveghiate să raporteze în fiecare an direcţiunii «Solidarităţii».

Totodată adunarea generală decide să se oblige şi revizorii experţi ca cu ocaziunea revizuirilor ce le fac, să cerceteze, întrucât ajută băncile asociate acţiunea pentru înfiinţarea de însoţiri şi despre aceasta să facă raport special direcţiunii «Solidarităţii».

În fine adunarea generală enunţă, că acţiunea pentru înfiinţarea de însoţiri este în toate privinţele liberă.

Prin această deciziune, «Solidaritatea» şi-a luat angajamentul moral de a sprijinì înfiinţarea însoţirilor şi în special pe cele cari sunt chemate să uşureze şi să perfecţioneze mijloacele de producţiune şi de circulaţiune ale poporului nostru, iar aceste nu pot fi altele decât bănci le poporale, fiindcă numai aceste pot uşurà în primul rând mijloacele de producţiune şi circulaţiune. În «Revista Economică», organul oficial al băncilor noastre, s'a şi stăruit, aproape număr de număr, asupra importanţei cooperativelor, dar după cât ştiu, o singură bancă s'a conformat acestei deciziuni a «Solidarităţii» şi anume «Economul» din Cluj, care a înfiinţat zece bănci sistem Raiffeisen.[1]

În raportul «Solidarităţii» cătră adunarea generală din anul acesta, în care se vorbeşte de activitatea revizorilor experţi, nu găsim nici o menţiune întrucât aceştia s'au conformat deciziunii adunării generale din anul trecut de a controlà băncile, dacă sprijinesc acţiunea pentru înfiinţarea de

[1] Vezi raportul direcţiunii cătră adunarea generală din 1911.

însoţiri. În schimb în raport se spune că chestiunea cea mai urgentă de care se va ocupà «Solidaritatea» va fi cea a *însoţirilor*, căreia speră să-i dee o soluţiune mulţumitoare.[1]

Nu ştim dacă «Solidaritatea» vrea şi în viitor numai să sprijinească înfiinţarea însoţirilor sau are de gând să iee în mână organizarea lor sistematică. Tuturora trebue să ne pară, însă, bine că chestiunea însoţirilor e îmbrăţişată cu simpatie de băncile noastre asociate. Această simpatie, dacă e sinceră şi n'avem absolut nici un motiv să o tragem la îndoială, desigur va contribuì foarte mult să se înfăptuiască mult dorita organizaţie economică a ţărănimii noastre prin cooperative.

«Asociaţiunea», care a primit spre acest scop suma de 50,000 cor. dacă vrea să ajungă la rezultate concrete trebue să se pună în înţelegere cu toţi factorii hotărîtori, cari se ocupă cu chestiunea cooperativelor şi în primul rând cu «Solidaritatea».

O organizare economică cooperativă în cadrele «Asociaţiunii» e cu neputinţă, mai întâi fiindcă statutele n'ar admite-o, decât printr'o foarte binevoitoare şi largă interpretare a §-ilor 2 şi 37, pe urmă fiindcă angajându-se la o asemenea acţiune, ar trebuì să institue o secţie specială cu un personal nou, ceeace ar fi şi foarte greu şi nepractic.

Ceeace nu înseamnă că «Asociaţiunea» trebue să renunţe la donaţiunea primită şi la acţiunea înfiinţării de cooperative. Dimpotrivă ea e chemată să iniţieze crearea unei noui instituţiuni, din care să facă parte toate instituţiunile, cari au îmbrăţişat ideea cooperativă. Această nouă instituţiune ar fi o *centrală* generală a cooperativelor, care s'ar ocupà numai cu propaganda şi cu organizarea cooperativelor. Financiarea creditului băncilor poporale existente şi celor ce se vor înfiinţà de numita centrală, va rămâneà să o facă băncile mai mari pe acţiuni, fiecare în raionul ei de activitate, după o normă stabilită de centrală, iar financiarea creditului celorlalte cooperative ce se vor înfiinţà, va rămâneà pe seama băncilor poporale. Astfel cred că băncile pe acţiuni se vor puteà desvoltà în deplină armonie cu băncile poporale, întrucât acestea din urmă vor prezentà o garanţie mai mare de credit şi vor simplificà multele şi măruntele operaţiuni de credit de astăzi ale băncilor pe acţiuni.

Centrala cooperativelor se va compune dintr'un consiliu de administraţie, în care va fi reprezentată «Asociaţiunea», «Solidaritatea», băncile mai mari în număr de 4—5, apoi «Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiiu», care are înfiinţate câteva bănci poporale, şi alte centrale de cooperative, cum e «Centrala din Orăştie pentru asigurarea vitelor» şi cum va fi «*Plugarul*» din Blaj, eventual şi altele. Această centrală generală înainte de toate va aveà să se ocupe cu cele 47 de însoţiri de credit existente, cari în total reprezintă un capital de 1.257,986 cor. şi cari realizează astăzi un profit net de 111,682 cor., din care împart spre sco-

[1] Vezi «Revista Economică», 1911, p. 213—214.

puri culturale 12,655 cor., adecă peste 10% a profitului nett. Tot aceste însoţiri dispun de fonduri de binefacere în sumă de 83,425 cor. faţă de fondurile culturale ale băncilor, cari se urcă numai la suma de 108,825 cor. Aceste începuturi de bănci poporale trebuesc deci organizate şi sporite. Şi dacă biroul centralei va lucrà cu pricepere şi însufleţire e nădejde că în scurtă vreme şi mişcarea cooperativă dela noi va prosperà şi se va întări în deplină armonie cu oganizaţia financiară actuală a băncilor pe acţiuni.

Iată schiţa fugitivă a unei organizări economice a ţărănimii, care, ca să poată fi discutată şi întrupată, mai întâi trebue studiată temeinic din partea oamenilor specialişti, cari sunt mai competenţi ca mine în materie de economie naţională.

Cu întreaga organizare economică a ţărănimii nădăjduim că ne vom mai ocupà şi în această revistă, fiindcă această organizare are o deosebită importanţă pentru evoluţia culturală şi naţională a poporului nostru.

Oct. C. Tăslăuanu.

CONTRIBUŢII LA ISTORIA ŞCOALELOR NOASTRE.[1]

(Comunicate de *Dr. Onisifor Ghibu).*

Monografia şcoalei gr.-or. române din Boian, de Emil Sămărghiţan, învăţ.

Timpurile de iobăgie au apăsat greu şi asupra desvoltării comunei noastre. Lipsindu-ne libertatea nu ne-am putut desvoltà, nici materialiceşte nici spiritualiceşte, pentrucă marea parte a locuitorilor comunei noastre au fost iobagi şi au lucrat pentru ridicarea şi folosul altora. Atât în cele materiale cât şi în cele culturale eram în o stare de compătimit, şi dacă acum putem ceva, trebue să fim mulţămitori acelor bărbaţi ai neamului nostru, cari ne-au povăţuit şi condus în cele politice, bisericeşti şi şcolare.

Prin stăruinţa neobosită a unor bărbaţi activi şi dornici de înaintare, poziţia comunei noastre Boian a luat o înfăţişare mai favorabilă, şi astfel şi starea materială a comunei noastre s'a ridicat mult prin bune întocmiri economice. Cea mai însemnată norocire pentru această comună a fost buna ordine, buna înţelegere între conducătorii şi fruntaşii, cari la toate ocaziunile erau uniţi şi nici unul nu se retrăgeà dela muncă pentru binele obştesc.

* * *

Şi acum, după cât îmi este posibil şi după datele aflate, mă voiu nizuì să scot la iveală fazele prin cari a trecut şcoala noastră din această comună dela început până astăzi. La început recunosc a fi departe de a fi putut adunà materialul ce se cere pentru o monografie completă, nefiind date exacte din timpurile mai vechi decât cele rămase prin tradiţie, căci pentru a prezentà o monografie cât se poate de corectă, necondiţionat că sunt de lipsă unele documente, unele izvoare ca să ne servească ca punct de mânecare. Deoarece nu mi s'a dat posibilitatea să aflu documente mai pozitive, nu-mi rămâne altceva decât să-mi iau refugiu la tradiţie.

[1] Vezi Nr. 1 a. c. din «Transilvania».

Mânecând de aici observ că fruntaşii acestei comune au dovedit mult interes faţă de biserică şi şcoală ca instituţiuni morale şi culturale. Timpul cel mai vechiu despre existenţa sigură a şcoalei noastre este anul 1848—1849. Ştim cu toţii că până la anul 1848 se învăţau în şcoală numai rugăciuni şi cântări bisericeşti. Dela anul 1848, respective 1868, învăţământul în şcoala poporală s'a regulat în altă formă, punându-se pond deosebit şi pe alte studii. Marele Andreiu baron de Şaguna dispuse ca în toate parohiile să se înfiinţeze şcoale şi să se aleagă învăţători vrednici de chemarea lor. Aceasta dispoziţiune a marelui arhiereu a aflat răsunet în toate comunele Arhidiecezei. Oamenii acestei comune însufleţiţi fiind de această idee sublimă şi de câştigarea acestui drept de a ne zidî şcoalele noastre proprii confesionale, de care drept eram lipsiţi noi Românii, îndată s'au pus pe muncă şi la anul 1849 şcoala fu edificată din lemn cu o sală de învăţământ, odaie pentru învăţător şi o pivniţă, alegându-şi învăţător cu salar de o ferdelă cucuruz nesfărmit şi 20 cr. de fiecare familie. Cine a fost învăţător în această şcoală, nu se ştie — până la anul 1864.

In anul 1864/5 şi 6, funcţionează ca învăţător Ioanovici din Porumbac. Din anul 1866/7 până în 1868/9 serveşte Doctor din Păucea, din a. 1868/9—1870 funcţionează Teodor Roman din Aţel. Din 1871/2—1874/5 funcţionează Scutea din Mediaş. Din a. 1874/5—1878/9 funcţionează Popovici din Moşna. In a. 1879—80 a servit cantorul Nicolae Proştean din Boian, nu în şcoală ci în o casă închiriată, demolându-se şcoala veche pentru a se zidî şcoala nouă în locul ei, nemai fiind corăspunzătoare cerinţelor timpului de atunci. Pentru edificarea şcoalei în a. 1879 s'a făcut repartiţiune pe popor à 2 fl. de familie şi s'a făcut cărămida necesară pentru zidirea ei. In primăvara a. 1880 s'a început edificarea şcoalei prin zidarii George Duma dobaşu şi Mihail Klein din Boian, iar măiestru de lemn a fost Teodor Tăunean spaniol şi soţii, tot din Boian. Edificiul s'a terminat în toamna anului 1881 şi s'a sfinţit prin actualul paroh Iosif Crişan, ca delegat al oficiului protopopesc din Deag, dându-se edificiul destinaţiunei sale.

Şcoala a constat din o sală de învăţământ, 2 odăi pentru locuinţa învăţătorului şi o cămară. Învăţător la noua şcoală a fost ales Ioan Suciu din Gernesig, funcţionând din a. 1881—1884/5. Din 1884/5—1885/6 funcţionează Moşoiu din Moeciul inferior. Din a. 1885/6—1886/7 funcţionează Ion Muntean din Tău. Din 1886/7—1887/9 este Constantin Costin din Herepea maghiară. Din 1888/9—1889/90 este Ion Sâmpălean din Sălcud. Din a. 1890/1—1891/2 Samuil Stan din Basna. Din a. 1891/2—1892/3 Basiliu Sarlua din Feisa. Din 1892/3—1894/5 Nic. Nătescu din Oarba, cu salar de 600 cor. sistemizat fiind conform nouei legi şcolare din anul 1893. Din a. 1894/5—1897/8 funcţionează Ion Floca din Chesler. Din a. 1897/8 Valeriu Platon din Şeulia română. Din a. 1898/9—1900/1 Ioan Pădurean din Coroiu. Din a. 1900/1—1901/2 Nic. Nătescu din Oarba. Din a. 1901/2—1902/3 Agapiu Ghişoiu din Reciu. In a. 1902, văzându-se lipsa pentru înfiinţarea postului al II-lea de învăţător, la şcoala noastră se face următoarea schimbare în edificiul şcoalei. Lărgind odaia mai mare de locuit a învăţătorului se face a II-a sală de învăţământ, rămânând o odaie mai mică în care locuiă de mult timp văduva preoteasă Chretanovici; iar din fosta cămară se fac 2 odăi pentru învăţător. În a. 1902/3 începe funcţionarea alor 2 învăţători în persoana lui Ştefan Pocan din Căpâlna inf. şi Ana Colde din Blaj. În a. 1903/4 s'a ales învăţător definitiv, la postul I, Emil Sămărghiţan din Cucerdea română, care funcţionează şi de prezent;

iar la al II-lea post s'a ales ca învăţ. provizor Mihail Cucuiu din Cetatea de baltă. În anul 1904/5—1906/7 funcţionează la al II-lea post Ion Popovici din Aţel. Din a. 1906/7—1908/9 funcţionează Matei Alexandru din Ilimbav. In anul şcolar 1909/10 s'a ales şi la al II-lea post ca învăţător definitiv Pompiliu Popa din Veneţia superioară.

De prezent şcoala noastră din Boian are 2 învăţători definitivi cu salarul ce se va sistemizà cu începerea anului 1910 conform legei şcolare din 1907, à 1000 cor. salar fundamental şi quinquenalele, parte din repartiţie pe popor, parte prin ajutor dela stat.

Numărul şcolarilor gr.-or. de toate zilele este de 140 iar la cursul de repetiţie 46, iar gr.-cat. de toate zilele 14, de repetiţie 6, pentru cari biserica gr.-cat. contribuie la salarul învăţătoresc cu 130 cor. la an şi un stânjin de lemne.

Instrucţiunea nu se poate face cu succes mai mulţămitor din cauză că copiii nu frecventează regulat şcoala, învăţământul se începe în toată regula abià în Noemvrie şi ţine până prin Martie; astfel timpul instrucţiunei de 9 luni se reduce la 5 luni.

Vina o poartă antistia comunală, care în privinţa negligenţei copiilor nu face nimic. E regretabil apoi că copiii cari absolvă cursul de 6 ani de şcoală nu continuă studiile mai departe, aplicându-se la vre-o meserie. Comuna noastră care are 1200 suflete gr.-or., afară de gr.-cat. şi saşi, e lipsită cu totul de meseriaşi români, şi astfel suntem siliţi noi Românii a ne dà banii tot în punga străinilor. Aceasta provine de acolo că Românii noştri consideră meseria ca un lucru dejositor.

Până în a. 1867 şcoala noastră nu posedà nici o avere, dar în a. 1867, prin împărţirea păşunatului comunal, s'a dat şcoalei 14 jug. pământ, care dându-se cu arândă, aduce acum venit anual de 460 cor., care sumă se întrebuinţează pentru trebuinţele şcoalei. Altă avere şcoala nu are decât pământul anumit, donat în anul 1867, din care venit până astăzi, dacă ar fi fost bine economizat — având în vedere împrejurările grele de cari suntem împresuraţi — s'ar fi putut pune bază unui fond şcolar din care astăzi s'ar puteà întregì salarul învăţătoresc.

Boian, la 26 Octomvrie 1909.

*

Monografia şcoalei gr. or. române din Frâua, de Alexiu Cheţan.

Inainte de a trece la monografia şcoalei premit ceva despre înfiinţarea comunei Frâua:

Documente autentice despre înfiinţarea comunei Frâua, nu se află. De crezut e, că Saşii ar fi înfiinţat comuna, cu ocaziunea imigrării lor în Transilvania, cam pela anul 1141. Fiind aceşti Saşi un popor muncitor şi încâtva civilizat, au început a-şi clădì locuinţe statornice, având material în abundanţă spre a-şi puteà construì orişice. De unde-şi va fi luat comuna numele de *Frauendorf*, nu se poate şti cu siguranţă. Tradiţiunea povesteşte fel de fel de lucruri, cari diferă foarte mult unele de altele, şi pe cari nu le putem luà de bază. Se vorbeşte că într'un răsboi oarecare, probabil sub regele Bela al IV-lea, au fost chemaţi toţi bărbaţii la arme în contra duşmanului. Din acest răsboiu nici baremi unul nu s'a mai întors la vatra sa şi aşa satul a rămas fără bărbaţi. Femeile şi orfanii rămaşi în urma lor, se spune că ar fi înaintat o jalbă la stăpânire plângându-se, că le rămân moşiile pustii în lipsa de bărbaţi, neavând cine să le cultive

şi totodată cine să le câştige pânea de toate zilele. Stăpânirea ar fi dat o circulară prin ţară avizând pe cei interesaţi şi recomandându-le a-şi căta norocul în Frauendorf, adecă: în satul femeilor.

Un document autentic despre comuna Frâua se află în cancelaria comunală, în care se adevereşte că la anul 1414 comuna îşi aveà numele de «Vila ecclesiae omnium sanctorum de Vila dominarum». Acest nume s'a păstrat până la anul 1684, iar de atunci încoace se numeşte Frauendorf. Se mai dă cu socoteala, că odinioară a fost mănăstire de călugăriţe catolice şi numai pe lângă mănăstire (respective în jurul ei) şi-au format oamenii casele, luându-şi numele neoficios de Frauendorf. La această părere se alătură şi istoricii Saşilor. — Un alt document, pe care te poţi bazà mai sigur, este următorul: In a. c. s'a făcut reparaţia bisericei ev. luth. Săpând la fundamentul zidului nou, s'a dat peste o criptă, în care s'au aflat scheletele călugăriţelor de odinioară. Dovadă despre aceea serveşte căiţele femeeşti, cari fiind de mătase nu au putrezit şi pe cari odinioară le-ar fi purtat pe cap. Alte documente scrise nu s'au aflat. Primind Saşii religiunea ev. luth. ar fi desfiinţat ordul călugăriţelor cat. prefăcând mănăstirea în biserică ev.-luterană. Cât priveşte existenţa Românilor pe timpul acela în com. Frâua, încă nu se poate şti, căci nu se face amintire despre Români nicăiri în acele documente vechi.

Probabil, însă, că poporul românesc s'a aşezat printre Saşi mai târziu, angajându-se ca păstori, sau lucrători la aceştia. Dovadă despre aceea ne poate servì următorul document: In comunele săseşti nu întâlnim pe Români aşezaţi cu locuinţele în mijlocul satului, ci din contră tot pe la capetele satelor îi aflăm pretutindenea. Tot astfel vor fi fost aşezaţi şi Românii din Frâua la început, căci pe ei îi aflăm cu locuinţele răsleţiţi în trei părţi laterale.

Cât priveşte înfiinţarea şcoalei române din Frâua, iar nu se poate şti nimic pozitiv, nepurtând nimeni evidenţă despre datele şcolare. Nici chiar edificarea şcoalei celei vechi (care astăzi s'a transformat în cvartir pentru învăţător) nu s'a putut constatà în care an s'a clădit. Probabil că va fi peste 100 ani, căci nici omul cel mai bătrân din sat, care om e de 90 de ani, nu ştie despre edificarea ei. Se ştie însă atâta că înainte de 1848 a fost casă parohială, dar fostul preot de pe acel timp (cu numele Andron) a cedat această casă de şcoală, avându-şi probabil locuinţa sa proprie.

Invăţătorul cel dintâi, pe care l-am putut află a fost Demian Rotariu, totodată şi cantor bisericesc. S'a folosit la învăţatul cetitului de alfabetul vechiu (az-buche). Disciplina în şcoală se susţineà cu nuiaua, ba de multe ori îi veneà în ajutor şi dăscăliţa, lovind pe copiii neastâmpăraţi cu furca de tors în cap. Nu arareori se ferbeà rachiu în locuinţa învăţătorului.

De remarcat e că, până începeau copiii să cetească, treceau 4—5 ani şi totuşi cetirea erà foarte defectuoasă. Preţ mai mare se puneà pe rugăciuni. Aşa dară familia învăţătorului lucrà mână în mână cu şcoala, iar biserica îşi formà dascăli pentru şcoală din cantorii ei, pe cari preoţii îi învăţau ceva carte.

Acest învăţător mai sus amintit a servit înainte de anul 1848. Timpul — de când şi până când, — nu se ştie. După Demian Rotariu a urmat fiul său, Achim Rotariu, învăţând tot după metodul cel vechiu. Pedepsele în şcoală erau ceva mai uşoare ca în trecut, şi anume: Copilul pedepsit erà silit a şedeà în genunchi pe boane de cucuruz. Ca mijloace de scris, se întrebuinţau pene de gâscă, prinzând elevii, ori unde puteau, gâştele oamenilor şi smulgându-le penele dela aripi. Pe urmă să fi auzit blestem dela

femeile cu gâştele jupuite de pene! Cerneala şi-o pregăteau tot elevii din boabe negre de seminţe de lemn cânesc, din cari se storceà negreala trebuincioasă. Acest învăţător a funcţionat după anul 1848, mai târziu însă părăseşte cariera învăţătorească şi se pune crâşmar.

In anul 1862 a urmat un învăţător strein tot Rotariu, poreclit Turtoiu. Acest învăţător murind în primăvara acelui an, postul de învăţător a rămas vacant ne mai funcţionând nimenea ca învăţător nici în anul 1863. Se spune că din unele neînţelegeri, cari s'ar fi ivit între popor şi între fostul preot Văcăreanu. In anul 1864 urmează ca învăţător-cantor Dumitru Chisăliţă din Frâua, venit de curând dela şcoala nemţească din Sibiiu. Acest tânăr învăţător a avut favorul de a nu fi înrolat la miliţie, iar ca salar aveà felдera de bucate. In anul următor după ce se vede liber de miliţie părăseşte cariera învăţătorească. Toţi aceşti patru învăţători părăsesc posturile învăţătoreşti îndată ce li se dă o altă ocaziune de a-şi află pânea de toate zilele prin alte mijloace de traiu mai uşoare şi totodată alte ocupaţiuni — afară de unul care a decedat.

In anul 1865 e învăţător Ioan Popa, absolvent al cursurilor preparandiale pedagogice din seminarul «Andreian». Acesta a făcut într'un singur an cele două cursuri pedagogice întorcându-se acasă cu diploma în buzunar. A funcţionat 18 ani, dar cu întrerupere, căci în anul 1871 se ştie că a funcţionat ca învăţător iarăş fostul său antecesor Dumitru Chisăliţă, care părăseşte în anul 1872 pentru totdeauna cariera învăţătorească şi se aplică ca cantonier la căile ferate din Ţară. In anul 1875 se ştie că a funcţionat ca învăţător Scutea, actualul cantor bisericesc greco-oriental din Mediaş. Aşa dară Ioan Popa întrerupe cariera învăţătorească în două rânduri, ocupându-se mai mult cu economia câmpului şi totodată întreprinzând şi unele cărăuşii până pe la Sibiiu, câştigând bani frumoşi, căci trenul nu circulà spre Sibiiu în timpul acela. In anul 1883 părăseşte pentru totdeauna cariera învăţătorească. Fiind salariul învăţătoresc un bagatel pentru dânsul, ocupă mai bucuros postul de viceprimar comunal (funogiu mic), dar de cantorat nu s'a lăsat până la anul 1892. Popa trăeşte şi astăzi în jurul familiei sale, ca om cinstit. Salarul învăţătoresc, tot după uzul vechiu erà sistemizat din naturalii: fiecare familie, care aveà copii de şcoală erà datoare a-i da simbrie dascălului o felderă de cucuruz ori grâu, care salar şi-l încasaà însuşi învăţătorul. Nu arareori află învăţătorul în bucate pleavă multă şi capete de coceni de cucuruz, iar alţii, în contul simbriei, îi făceau învăţătorului o zi sau două de lucru şi erau plătiţi de el. Alţii, mai ales cei renitenţi cari nu prea îşi trimeteau copiii la şcoală, nu se supuneau la plată, motivând, că n'are drept dascălul să-i ceară simbria, căci nu li-a învăţat copiii să cetească şi că rugăciunile ce le-au învăţat aceştia la şcoală, puteau să le înveţe şi acasă. In modul acesta învăţătorul de multeori rămâneà fără simbrie. Nu erà mirare când vedeai toamna pe învăţători cu bagajul pe drumuri, căutându-şi norocul din sat în sat. — Incălzitul salei de învăţământ se făceà din partea învăţătorului, iar copiii erau datori a aduce în toată dimineaţa câte o bucată de lemn subsuoară, pe care o predà învăţătorului. De multeori se întâmplà că-şi ardeà învăţătorul lemnele sale, servind totodată sala de învăţământ şi ca locuinţă învăţătorească. — Acest învăţător a învăţat cetitul după alfabetul latin. Dar cetitul tot mergeà anevoie, dovadă că cercetarea şcoalei din partea elevilor erà slabă, iar unii învăţători, ca să-şi poată vedeà turma completă, se foloseau de fel şi fel de apucături şi anume: le cumpărau zaharicale şi li le dădeau numai şi numai ca să-i tragă inima pe bieţii copilaşi a veni la

şcoală. Copiii ce e drept veneau cu droaia, nu numai cei obligaţi de a cercetà şcoala, dar şi ceilalţi, când erà vorba de bomboane Dar pe dată ce lipseau bomboanele, din nou îl părăseau, umblând mai bucuros pe uliţă, sau vagabondând prin grădinile oamenilor umplându-şi sânul de poame, din cari nu arareori îi aduceau ca plocon, chiar şi învăţătorului, minţind că i le-ar fi trimes părinţii în cinste, iar învăţătorul neştiind nimic despre cele petrecute, se înţelege de sine, că le primeà. Numai mai târziu află despre blestemăţiile lor. In timpul iernei tot mai puteà face învăţătorul ceva spor, dar ce folos, că iarna erà foarte scurtă, iar primăvara când începeà să cânte ciocârlia, nu mai aflai prin şcoală elevi mai mărişori, căci îi foloseau părinţii la lucrările de economie. Pe unii îi opreau mamele ca să ţină în braţe pe copilul cel mic, pe alţii îi puneau să le facă ţevi la răsboiu etc. Nu e mirare că astăzi întâlnim astfel de indivizi, cari deşi au cercetat şcoala încâtva, nu mai ştiu din sfânta Cruce încolo nimic, aşa că şi ceeace au putut învăţà, nu au învăţat, dar şi ce au învăţat au uitat cu totul. Copiii şedeau în bănci faţă în faţă, iar jumătate din ei erau siliţi a-şi întoarce spatele învăţătorului, habar ne mai având de explicările lui, fiindcă aşa erau întocmirile, după mesele cele lungi pe cari astăzi numai prin crâşmele satului le mai aflăm.

In anul 1884/5 a urmat ca învăţător Ioan Muntean din Vorumloc. Acest învăţător a desvoltat o activitate rodnică în decurs de 4 ani, când apoi în anul 1889 a fost ales învăţător în comuna sa natală, unde şi-a purtat oficiul cu cinste, până la moarte. La anul 1899 a venit ca învăţător Nătescu, de loc din Oarba de Câmpie. Acest învăţător a desvoltat o activitate rodnică, la fel cu Ioan Muntean. Dovadă despre aceasta e că toţi acei elevi, cari au cercetat şcoala lui Nătescu, ştiu ceti bine, iar ştiinţele naturale şi istorice încă nu le-a neglijat. Şi de prezent se mai află pe la foştii lui elevi câte un exemplar din manualele de pe timpul acela. Răsplata i-a fost că la anul 1892 membri comitetului parohial, în frunte cu parohul Ioan Chendi, l-au scos afară din localul şcoalei, cu tot bagajul şi mobila ce a avut-o, iar dânsul a scăpat din mânile lor ca prin urechile acului, având noroc cu un vecin de alături, la care s'a refugiat. Organele administrative aflând despre asta, l-au întrodus iar în oficiu cu forţa brachială, pedepsind aspru pe făptuitori, silindu-i a-i rebonificà toată pierderea ce a avut-o, cam cu vre-o 800 fl., purtând şi proces unii cu alţii mai mulţi ani. Se poate, însă, că şi învăţătorul Nătescu îşi va fi avut păcatele sale.

In anul 1892/3 a venit ca învăţător în locul lui Nătescu un învăţător cu numele Vezan. Acest învăţător a refuzat cvartirul învăţătoresc constătător din o singură odaie, luându-şi cvartir mai cinstit pe punga sa proprie. Progresul, după spusele oamenilor, a fost laudabil.

In anul 1893/4 a funcţionat ca învăţător Nicolae Popovici din Moşna, — om cu puţină pregătire şi cu puţină diligenţă.

In anul 1894/5 a fost ales învăţător Filon Albu, actualul învăţător din Curciu, desvoltând o activitate laudabilă. E de însemnat că dintre toţi învăţătorii de până aici, cari s'au perândat până la Filon Albu, nici unul n'a avut pregătiri pedagogice moderne. Filon Albu este primul.

In anul 1895/6 urmează la postul de învăţător iarăşi Nicolae Popovici, om stăpânit de patima beţiei şi care se dimiteà la petreceri cu ţăranii prin crâşmele satului.

In anul 1896/7 ocupă postul de învăţător preotul actual Teofil Holerga, care funcţionează totodată şi ca preot. Din salarul învăţătoresc nu primeşte decât foarte puţin.

In anul 1897/8 urmează de învăţător Nicolae Andreiu, actualul preot din Dupusdorf. Salar după tocmeală.

In anul 1898/9 urmează de învăţător Ioan Mănica, salar 200 fl. din repartiţie dela popor, dar socotit fiind şi un prânz în acei bani.

In anul 1899/900 urmează la postul învăţătoresc iarăşi Nicolae Andreiu, făcând progres mulţumitor.

In anul 1900/901 ocupă postul de învăţător un bătrân cu numele Băcilă, întunecând mai tot ce a muncit antecesorii lui.

In anul 1901/2 urmează învăţător Miron Racoţa şi Axente Trif. Miron Racoţa vine toamna, conform uzului vechiu, făcând tocmeală cu poporul, iar Axente Trif vine mai târziu cu vre-o lună, fiind numit de Prea Ven. Consistor. In urma acestei încurcături M. Racoţa a trebuit să plece în alt sat, unde l-a numit Ven. Consistor.

Axente Trif a fost om impunător şi totodată şi cu pregătiri bune, dar ducea o mizerie cumplită, încât nevasta trebuia să lucreze cu ziua pe la Saşi cu cei mai demoralizaţi oameni în rând, la sapă şi la alte lucruri ordinare incompatibile cu cariera învăţătorească. Cu toate aceste totuşi i se ziceà «doamnă».

In anul 1902/3 am ocupat subscrisul postul de învăţător, funcţionând 8 ani, până de prezent. In anul prim al funcţiunei mele am fost silit să mă îndestulesc şi eu cu cvartirul cel vechiu, în care atâţia oameni au trebuit să sufere mizeria cea de necrezut. In anul al doilea am rugat şi totodată am pretins dela comitetul parohial ca să mijlocească a-mi face cvartir corăspunzător, căci la dincontră voi fi silit a-mi luà casă cu chirie şi poporul, respective susţinătorii şcoalei, vor fi siliţi a plătì acel cvartir. Abià şi abià, cu mare luptă şi sforţări s'a învoit sinodul parohial a-mi face două odăi ceva mai cinstite, dar umede şi acestea. Banii trebuincioşi pentru edificarea acestui cvartir nou lipseau cu totul din Cassa bisericei, căci ştiut este că în urma fostului preot Ioan Chendi numai datorii au rămas la biserică.

Ca să poată acoperì cheltuelile cu edificarea noului cvartir învăţătoresc au ridicat un împrumut de vre-o câteva sute de coroane din banca «Racoţana». Acum tot erà lucru mai cinstit, ca în trecut, dar legea şcolară din anul 1907 le rupe capul la toate, nefiind sala de învăţământ corăspunzătoare şi în anul curent fiind silit poporul gr.-or. a demolà din nou locuinţa învăţătorească şi în locul aceleia să zidească sala cea nouă de învăţământ din zilele noastre, conform legei celei nouă şcolare.

Se înţelege de sine, că această sarcină grea a sguduit din temelii poporul gr.-or. din Frâua. Mulţi aveau de gând să părăsească confesiunea gr.-or. ca să se scape de repartiţia şcolară. Acest pas totuş nu l-a făcut nimenea din popor afară de unul, care mai înainte a fost tot unit, dar de sarcina sa tot n'a scăpat, căci lista de repartiţie erà deja spre aprobare la Ven. Consistor, când respectivul făceà paşii de lipsă pentru trecerea la confesiunea gr.-catolică. Subscrisul, ca om străin în această comună, am contribuit cu suma de 160 cor. spre a puteà împintenà poporul la jertfă pentru o sfântă cauză. Recunoştinţa mi-a fost că mi-au cârpit podina dela odaia, care erà numită salon, cu scânduri dela un pălan vechiu, negiluite. Căci bine înţeles sala cea veche de învăţământ, s'a transformat în cvartir învăţătoresc. Trăgând un zid prin mijlocul salei — cvartirul învăţătoresc a fost gata. Aşadară edificiul, unde acum 100 ani învăţau elevii satului, devine cvartir învăţătoresc ne mai reparându-se nimic, afară de un

zid de 1 m. înălţime pe care l-a făcut, ca pripon la zidul vechiu, — nu cumva să se dărâme cvartirul învăţătoresc!

Preliminarul de cheltueli al şcoalei noastre de astăzi a fost 5400 cor. şi spre mirare cvartirul învăţătoresc a rămas şi de data acesta necorăspunzător.

Această luptă pentru clădirea şcoalei celei noue şi pentru ajungerea scopului sublim i se atribue în parte mare şi actualului preot Teofil Holerga, care încă a contribuit cu suma de 31 cor., dând pildă vie poporului spre a se jertfi pentru cultura neamului românesc şi a ajunge totodată la ţinta dorită.

Astăzi, după o activitate aproape de un deceniu ca învăţător românesc, aduc mulţămită lui D-zeu că mi-a ajutat a pune bază şi unei biblioteci din care tinerimea adultă să se poată folosi cu cărţi bune, spre a se puteà luminà şi cultivà mai departe. Iar dintre elevii şcoalei gr.-or. cari sub mine au început a cercetà şcoala, de prezent nu mai există nici unul, care să nu ştie cetì şi scrie, afară de ţigani, dintre cari unii sunt cerşitori, neputându-se susţineà în curăţenie.

E bătător la ochi că, în decurs de vre-o 80 de ani s'au perândat la această şcoală 19 învăţători, iar preoţi numai 4 în parohie.

Mizeria în care au trăit aceşti 19 fraţi de muncă culturală n'am mai înşirat-o, căci o ştim cu toţii.

*

Monografia şcoalei gr.-orientale române din Haşag, de Aurel Oltean.

Comuna Haşag este situată la graniţa de către apus a comitatului Târnava-mare, şi se mărgineşte de către apus cu comunele Armeni, Soroştin, Alămor, aparţinătoare comitatului Alba-de-jos.

In această comună locuiau cam prin veacul al XVII-lea în parte covârşitoare, numai Saşi, căci puţinii Români erau mai mult în serviciul Saşilor.

Inmulţindu-se numărul Românilor au simţit şi ei necesitatea învăţării cetitului şi scrisului, în urma cărora s'a aplicat ca învăţător, fără de nici o calificaţie, însă, George Nicula, la anul 1829. El a început în această comună primadată a răspândì cultura la copiii ţăranilor români, lăsaţi până acum în grija sorţii. Nefiind şcoală, a ţinut prelegere în casa sa proprie. Timpul cel mai mult îl petreceà în învăţarea rugăciunilor, în timpul mai din urmă însă a început a învăţà şi literile după vechea «Bucoavnă».

Acesta, ca salar, a avut dela fiecare familie o mierţă de bucate, cari făceau la an cam 50—60 fl. El a funcţionat timp de 10 ani, adecă până la anul 1839.

După acesta a urmat Ştefan Belaşcu ca învăţător, dela 1839—1855, tot fără de nici o calificaţie. Neexistând un local de şcoală, prelegerile le ţineà în casa proprie, unde se adunau copiii puţini, şi unde învăţământul decurgeà în jurul unei mese. In periodul acesta s'au iscat nişte certe în parohie, cari certe apoi au avut drept urmare că o parte a credincioşilor au trecut la confesiunea gr.-catolică.

Voind Ioan Vintilă cu orice preţ să ajungă preot gr.-or. în această comună, însă nesuccezându-i, şi-a luat refugiul la Blaj, promiţând, că de va ajunge preot va face să treacă credincioşii la uniţi.

Aceasta s'a şi întâmplat, căci o parte din poporenii gr.-or. au trecut la unire. In chipul acesta Ioan Vintilă a ajuns preot unit în această comună. După el a urmat Ioan Belaşcu ca învăţător timp de 6 ani, până la anul 1861, ţinând prelegeri tot în casa proprie.

La anul 1861 a fost ales de învățător Ioan Dordea, care studiase în Sibiiu, și care, ca cel dintâi învățător la această școală, a ascultat cursul pedagogiei, care era de 6 luni, fiind provăzut cu decret învățătoresc.

In cei trei ani dintâi în lipsa edificiului a ținut și el prelegerile în casa proprie. Simțind însă poporul din ce în ce mai mult lipsa unei școli a edificat în cimitirul bisericei o școală, care avea o tindă ca antișambră și o mică sală de învățământ. În timpul acesta au început a se propune literile latine.

Ca salar a avut dela familia care avea copii de școală o ferdelă bucate, iar dela cea fără copii o mierță bucate.

El a funcționat timp de 9 ani adecă până la anul 1870 când de bunăvoie a lăsat cariera de învățător la o parte.

In anul 1870 au ales de învățător pe Ioan Blotor, de origine din Șeica-mare. Acesta încă fusese câțiva ani pe la școalele din Sibiiu dar n'a fost calificat de învățător, ci mai mult ca să scape de miliție s'a aplicat pe această cariere. El a servit numai 2 ani, apoi a părăsit iarăș de bună voie cariera de învățător, căci salarul nu făceà anual decât cam 70 fl. In anul 1872 a devenit iarăș vacant postul de învățător. Fără a se mai publică concurs, poporul a ales pe Ioan Oltean, care absolvase 2 cl. gimnaziale la gimnaziul romano-catolic din Sibiiu, iar după aceea a ascultat cursul pedagogic. Sub acest învățător au început copiii a frecventà ceva mai regulat școala ca până acum, ceeace se vede și din împrejurarea că aceia cari au umblat la școală la el, astăzi știu aproape toți cetì și scrie. In lipsa Abecedarului, învățătorul scriă pe niște hârtii anumite litere, cari hârtii le primeau elevii și învățau de pe ele cetitul și scrisul, Mai aveà ca manual Istoria biblică și Catehismul. De salar s'a bucurat ca și antecesorul său. Ioan Oltean a servit până la anul 1885, când a abzis de această carieră.

Dela anul 1885—1890 a funcționat Ioan Frăticiu, cantor la biserica gr.-or. Salarul erà tot ca înainte, din care motiv în anul 1890 a abzis din nou.

Dela 1890—1894 a funcționat Samoilă Belașcu, care nu mai aveà salar mierță și ferdelă ci 80 fl. în bani gata, cari bani incurgeau din repartiție dela popor. Samoilă Belașcu a început mai întâi la această școală a folosì Abecedarul de Popescu, sunetele însă le pronunțà așa: la sunetul «m» îi ziceà «em» la sunetul «d» îi ziceà «de» ș. a. Astfel că prin această metodă foarte cu greu învățau copiii cetitul. Voind a desface d. e. cuvântul «mac» în sonuri, sonurile le pronunțà așa «em, a, ca», de unde cu greu veneà elevul la cuvântul «mac». Fiind Samoilă Belașcu altcum un cantor bun și conștiențios, și în școală puneà preț pe rugăciuni, pe Psalmi, ba chiar și Apostolul îl da să-l cetească elevii în biserică. In anul 1894 fiind bătrân, a lăsat și el cariera de învățător.

Dela 1894—1900 fost învățător Ioan Dan, cu un salar de 150 fl. din repartiție. El a fost mai înainte învățător gr.-cat. în Șeica-mare. Metodul cetitului și scrisului erà ca și la antecesorul său, din care motiv copiii umblători la școală pe timpul acela astăzi puțini știu cetì literile, altcum le cunosc, nu pot însă formà cuvântul, pentrucă luând d. e. cuvântul «foc» îl cetește așa: «ef, o, ca» și, când să pronunțe cuvântul, stă uimit și se gândește.

Inmulțindu-se numărul copiilor umblători la școală, vechea școală nu-i mai încăpeà, din care motiv s'a decis poporul a edificà o altă școală mai spațioasă, mai corăspunzătoare și după un plan anumit. Fruntașii ace-

stei comune, dar mai ales Ioan Blotor şi Ioan Oltean, în înţelegere cu ceilalţi membri din comitetul comunal şi fiind Românii în majoritate, au hotărît ca şcoala să se edifice pe teritorul comunei, unde altcum eră cârciuma satului, dându-se şi tot materialul din acel edificiu pentru edificarea nouei şcoli. Conlocuitorii Saşi au protestat în contra acelei hotărîri, comitatul însă a aprobat hotărîrea comitetului comunal. Astfel în primăvara anului 1899 au început edificarea şcoalei.

Bani adunaţi spre acest scop nu aveau. Tot lucrul l-a luat în mână proprietarul Ioan Blotor, care având o stare materială bună a suplinit lipsa, punând pentru cumpărarea celor necesare deocamdată din al său. La spesele şcoalei a contribuit şi parohia gr.-cat. cu suma de 700 fl. neavând însă în schimb nici un drept, decât numai pe acela de a-şi trimite copiii la şcoală. Şcoala are caracter gr.-or. român

La edificarea şcoalei s'a mai exoperat dela Preaveneratul Consistor arhidiecezan 100 fl., dela comuna politică încă 100 fl., restul până la 3600 fl. l-a împlinit poporul, dând în cei 2 ani următori dijmă de grâu, tot din 10 căi una.

Astfel s'a acoperit în 12 ani împrumutul luat.

Şcoala s'a provăzut cu 16 bănci şi o catedră. Ea s'a clădit pe un loc foarte potrivit şi este destul de spaţioasă, ceeace a mulţămit deplin şi organele administrative.

Invăţătorul Ioan Dan a funcţionat până în anul 1900 când fù pensionat.

In anul 1901 fù numit provizor Ioan Băcilă din Vorumloc, iar în 1902, iarăş provizor, preotul de aici Ioan Dordea.

In anul 1903 s'a publicat concurs, când am fost ales eu de învăţător al acestei comune, pe lângă un salar de 300 fl. din repartiţie.

Ţinta principală mi-a fost ca să introduc cu totul alte metode, mai corăspunzătoare, în locul celor vechi, cari cele mai multe erau numai o tortură pe elevi.

Văzând necesitatea rechizitelor şcolare, am aranjat atât cu copiii de şcoală cât şi cu tinerimea adultă, producţiuni teatrale, din venitul cărora s'a cumpărat harta Ungariei, a Europei, globul pământului, maşina de comput şi tabelele de intuiţiune de Hölzel. S'a înaintat o rugare comitetului comunal pentru votarea unui pauşal permanent, din care să se împărtăşască elevii săraci cu cărţi, care rugare în una din şedinţele comitetului comunal din anul 1908 fù primită, acordându-ni-se anual un pauşal de 30 cor.

Astfel şcoala gr.-or. română din Haşag este provăzută în parte cu cele de lipsă, iar cele prescrise de instrucţiunea art. de lege XXVII. din 1907 se vor procurà în viitor.

Reverse D-zeu darul său asupra tuturor şcoalelor noastre confesionale, cari au menirea de a da generaţiunii viitoare o cultură religioasă-morală, şi ca copiii ieşiţi din aceste şcoale să devie tot atâţia bărbaţi vrednici, pentru a puteà sta şi poporul român pe aceeaş treaptă de cultură pe care stau astăzi popoarele înaintate.

Invăţătorii dela aceste şcoale să aibă totdeauna la inimă întărirea şi înflorirea neamului românesc!

DESCÂNTECE DIN BĂNAT

adunate de *E. Hodoş.*

17. De deochi.

Se rosteşte de nouă ori după olaltă, şi de câteori se sfârşeşte descântecul, de atâtea ori descântătoarea suflă peste capul bolnavului:

Cine te-o fi deocheat,
Să fie crepat!
Cine te-o pocit
Să fie pocnit!
De-o fi din fată mare,
Crepe-i ţiţele,
Pice-i cosiţele!
De-o fi din nevastă tinără,
Să-i crepe ţiţele,
Să-i cură laptele!
De-o fi din moş bătrân,
Să-i puie şerpii 'n sân,
Şi din barbă
Cuib să-şi facă!
Să nu mai deoache!
Când s'a deochea pământul,
Atunci să te deochi!
Cum dă soarele,
Aşa să dea deochiul!

Scris în Voiteg şi comunicat de Alexandru Ţăran.

18. De deochi.

Se aduce apă într'un păhar şi se face cruce:

Plecai pe cale, pe cărare,
Şi ieşii în dealul mare;
Acolo mă 'ntâlnii:
Cu strigoniul, cu strigoanea,
Cu muroniul, cu muroanea,
Cu pocitorul, cu pocitoarea,
Cu rămnitorul, cu rămnitoarea,
Cu dracul, cu drăcoanea.
Pe N. jos îl (o) trânteà,
Sângele-i vărsà,
Inima-i mâncà.
Iar Maica Precistă-l (o) auzeà,
Crucea în mână luà,
Şi se scoborà
Pe scară
De ceară,
Şi de strigoni îl (o) apărà,
Şi-i îndepărtà,
Şi din gură cuvântà:
— «Taci N., nu te văecără,
Că ieu voi chitì:
Inimă la inimă,[1]
Ficatul la ficat,
Jâgăriţele la jâgăriţi,[2]
Mânile la mâni,
Picioarele la picioare,
Capul la cap,
Gura la gură,
Urechile la urechi, —
Mai bine de cum au fost!»
N., rămâni curat (ă),
Luminat (ă),
Cum Maica Precistă din cer
Te-a lăsat!
Leac să-ţi fie
Din gura mea,
Din inima mea!

Auzit dela Solomia Guia în Caransebeş.

[1] Stomacul la stomac.
[2] Plumânile şi inima.

19. De deochi.

Descântătoarea face cruce bolnavului, îi suflă peste frunte şi zice:

Amin! Amin!
Descânt descântecul
Maichii Marii.
Io Ana, descântătoare,
Cu Maica Marie lecuitoare
Ne rugăm lui Dumnezeu,
Să lecuim,
Să izbăvim,
Amin! Amin!

Iarăş suflă peste fruntea bolnavului şi urmează:

Nu suflai suflatul,
Ci deocheatul,
Resmieratul,
Rămnitul
Şi pocitul.
Cine-o fi deocheat,
Să fie crepat!
Cine-o fi rămnit şi pocit,
Să fie pocnit!
De-o fi deocheat
De ochi de vecin,
De ochi de străin,
De ochi de fată fetiţă
De nevastă 'nfrântă,
De văduvă văduvită:
Fugi deocheate!
Fugi resmierate,
Şi rămnite,
Şi pocite,
Urgisite,
Năprăcite!
Că io cu sufletul te-am suflat,
Şi cu schipeţi[1] te-am spălat.

Descântătoarea suflând peste fruntea celui bolnav, îşi udă degetul cel mare dela mâna dreaptă cu scuipat, unge fruntea trăgând cruciş şi curmeziş.

In Dunăre te-am aruncat,
In năsip te-am îngropat, —
Acolo să-ţi fie casa
Şi masa,
Acolo să-ţi fie scocul
Şi jocul;
Că N. nu te poate ţineà,
Nici purtà,
Nici culcà;
Ci el să rămână luminat,
Ca aurul curat,
Ca Maica Mărie ce l-a lăsat,
Ca moaşa ce l-a scăldat,
Ca naşul ce l-a botezat,
Mai vârtos
Ca Domnul Cristos, —
Leac să-i fie!

La sfârşit suflă, ca şi mai nainte; apoi ia un cuţit şi-l împlântă'n pământ după uşă. Dacă gazda îi dă ceva bani, descântătoarea îi pune jos şi-i calcă cu piciorul, repetând:

Leac să-i fie,
Din Maica Mărie!
Amin! Amin!

Din Caransebeş.

[1] Scuipat.

20. De deochi.

Descântătoarea linge la frunte pe cel bolnav de «gigiochi», şi-i suflă peste frunte, apoi zice:

Dedeochi,
Dedeochi!
Să te duci dela N.,
Din gene,
Din sprincene,
Din inimă,
Din tulpină,
Din ficat, din rărunchi!
Cine-o fi deocheat,
Să fie crepat!
Cine-o fi rămnit
Să fie perit!
De-o fi de fată mare,
Ţiţelele să-i pleznească,
Pulpa să-i pocnească!
De-o fi de muiere,
Pieptul să-i pleznească,
Pulpa să-i pocnească!
Şi părul să-i pice!
De-o fi de om,
Pulpa să-i pocnească,
Barba să-i pice!
N. să rămână
Curat,
Străcurat,
Ca aurul şi argintul!
Leac să-i fie,
Sfântă Maică Marie!

Auzit dela Sauta (Safta) Jivan din Mircovăţ, com. de elevul Mina Nemoian.

21. De deochi.

Descântătoarea linge pe cel cu durerea de cap — deocheat — pe frunte, zicând:

Cum îşi linge oaea mielul
Şi vaca viţelul,
Ciuta-şi linge *roiul*,
Şi eu puiul:
De muroni şi de muroane,
De strigoni şi de strigoane,
De-ochituri şi rămnituri,
De mânături şi făcături.
Cum se potoleşte vântul
Şi pământul,
Aşa să se potolească,
Toate strâcnetile[1],
Toate fiorile
Din creerii capului,
Din faţa obrazului,
Să ugească N. luminat,
Străcurat,
Ca argintul curat,
Ca poala Sfintei Maicii Marii, —
Leac lui N. să fie!

Dela Maria Cleopa, de 48 ani, din Slatina-mică, com. de R. Şandru.

22. De deochi.

Mama descântă copilului său, îl linge pe frunte în formă de cruce şi zice:

Doamne-ajută!
Vaca linge viţelul,
Oaea linge mielul,
Capra linge iedul, —
Io ling copilul meu:
De toate deochiturile,
De toate străpungăturile,
De toţi ochii răi,

[1] Zgârciurile.

De toate inimile rele,
De toate vânturile,
De toate bubile,
De toate frigurile.
Copilul meu să rămână curat
Luminat,
Ca steaua pe cer,
Ca roua pe pământ,
Ca dela Maica Preacurată lăsat!
Leac să-i dea Dumnezeu
Din limba mea,
Din gura mea!

Com. de elevul Teodor Savescu din Caransebeș.

23. De deochi.

Trei fire de mătură, tămâie și cuțit.

Fugi, deocheate!
Fugi, muroane!
Cu gura te-am descântat,
Cu mătura te-am măturat,
Cu tămâia te-am tămâiat,
Cu cuțitul te-am tăiat,
Și pe ușă te-am lăpădat.
Apoi te-am suflat
Din creerii capului,
Din fața obrazului,
Din zgârciul nasului,
Din gene
Și sprincene,
Din dinți
Și din măsele,
Din toate 'ncheeturile.
Cum se scutură vaca de vițel,
Și găina de ou,
Și muierea de copil,
De se ușurește, —
Să fii și tu curățat,
Să rămâi curat,
Ca argintul cel spălat!

Dela Maria Petrovici din Găvojdia, com. de el. G. Săcoșan.

24. De deochi.

Amin! Amin!
Sfântă Maică Marie!
Cine-o fi deocheat,
Să fie crepat!
Cine-o fi rămnit,
Să fie pleznit!
Deochitoare,
Rămnitoare!
Deochiul în munte,
Leacul în frunte!
De-o fi deocheat de muere,
Să-i crepe pieptul,
Să-i cură laptele,
Să-i moară copilul de foame!
De-o fi deocheat de om,
Să-i crepe foalele,
Să-i pice mațele!
De-o fi deocheat din fată mare,
Să-i crepe capul,
Să-i cură sângele,
Să-i pice cosițele,
Să rămână pleașă!
N. să rămână curat,
Luminat,
Ca steaua pe ceri,
Ca apa pe mări,
Ca argintul curat,
Ca maica ciudat!

Spus de Liena Hamza în Crușovăț, comunicat de eleva Ermina Rădulescu.

Ioan Chiț * Bibliotec... ROMÂNIA

25. De deochi.

Doamne-ajută!
A plecat strigoanea cu strigoniul,
Şi deochitoarea cu deochitorul,
Şi pe N. au rămnit.
lar a plecat
Pe cale,
Pe cărare,
Şi s'a 'ntâlnit Maica Precista
Cu bolnavul în cale.
«Bolnavule, nu te năcăjì,
Nu te amărî,
Că eu ţi-oiu aduce de astăzi înainte:
Inimă la inimă,
Sânge la sânge,
Carne la carne,
Putere la putere;
Eu voiu mână:
Pe strigoane şi pe strigoni,
Pe deochitoare şi pe deochitor,
Pe rămnitoare şi pe rămnitor
Peste munţi
Cărunţi.
Acolo să stee,
Acolo să bee,
Acolo să mânce,
Acolo se pocească,
Unde nu-i glas de cocoş,
Nici tăetură de topor!»
Eu să fiu descântătoarea,
Maica Precistă lecuitoarea!

Scris în comuna Vălişoara de elevul Ioan Dorca.

26. De deochi.

Doamne-ajută!
Sfântă Maică Mărie,
Leac să-i fie!
Eu m'am sculat,
Cu limba te-am descântat,
Nouă hotare te-am mânat.
Cine te-o rămnit,
O pleznit.
De-o fi de muere,
Să-i crepe ţiţele,
Să-i curgă laptele!
De-o fi de voinic,
Să-i crepe boaşele,
Să-l pornească pişăţii!
Cine s'a mirat,
Să se mire lumea şi ţara de el!
Şi N. să rămână
Curat,
Luminat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca poala sfintei Maicii Mărie!
Leac din gura mea să-i fie!

Auzit dela ţiganca Nanii Niţu din Petroşniţa şi comunicat de Teodor Şandru, elev.

27. De deochi.

Cine-o fi deocheat,
Să fie crepat!
Cine-o fi rămnit,
Să fie pleznit!
Cine-o fi vorbit,
Să fi orbit!
Dacă o fi deocheat de om,[1]
Să-l doară boaşele,

[1] Aici: bărbat.

Să-i cură pişăţii,
Să se mire lumea şi genea![1]
De-o fi deocheat de fată mare
S'o doară capul,
Şi să-i pice părul!
Să se mire lumea şi genea!
De-o fi deocheat de muere,
S'o doară ţâţele
Şi să-i moară copiii,
Să se mire lumea şi genea!
Ear N. să rămână curat,
Luminat,
Ca dela Sfânta Maică Mărie
Lăsat!
Leac, Sfântă Maică Mărie,
Lui N. să-i fie!

Dela Sofia Vrăncuţa din Globurău, com. de elevul Iancu Băcilă.

28. De deochi.

Muroni cu ochii verzi,
Muroni cu ochii 'ntunecaţi
Muroni cu ochii 'nveninaţi!
De pe capul lui N. să plecaţi,
Să vă duceţi în vânt,
Şi pe sub pământ!
Că cine l-a deocheat
Inima i-a crepat.
De va fi dedeochiul
De om:
Să-i crape boaşele,
Să-i cură pişăţii,
Să fie de mirul voinicilor!
De va fi dedeochiul
De muere:
Să-i crape ţâţele,
Să-i cură laptele,
Să-i moară copilul de foame!
De va fi dedeochiul
De fată mare:
Să-i pice tot părul,
Să-i ugească[2] curcubeta goală,
Să fie de mirul fetelor!
Iar Sfânta Maică Maria
Se scoborà,
Şi în umărul drept se puneà,
Şi cu poala-l astrucà
De rămnitori,
De deochetori.
Şi ugeà N. curat,
Luminat,
Ca steaua din cer,
Ca roua câmpului,
Ca poala Maicii Mării.
Amin!

Auzit dela Versavia Floarea din Borlovenii vechi şi com. de elevul R. Boldea.

29. De deochi.

Voi muroni
Cu 9 feluri de ochi răi,
Cu ochi verzi,
Cu ochi viorinţi,
Nu mirareţi,
Nu desmirareţi!
Ci napoi să vă 'ntoarceţi
Din cap, de după cap,
Din creeri, de subt creeri,
Din gene
Din sprâncene,
Din dinţi,
Din măsele,
Din toate încheeturile lui N.
Io cu tămâie v'am tămâiat,
Cu sufletu v'am suflat,
In copitele *şerpilor* v'am aruncat,
Şerpii în copite v'au zdrobit,
N. curat a ugit.[3]
Leac să fie
Dela Sfânta Maică Marie!

Spus de Maria Petrovici din Găvojdia, com. de elevul G. Săcoşan.

[1] Expresiune din Bănat, «*genea*» şi «*geanea*»: mulţimea.
[2] Să-i rămână. — [3] Rămas.

30. De strădomaş.

La durere de cap?...

Bună dimineaţa, nouă fraţi,
Ca nouă împăraţi!
Nu vis[1] nouă fraţi
Ca nouă 'mpăraţi;
Voi vis 9 feluri de strădomaşi
Cu strădomăşiţe, şi 9 feluri de [ochi răi.
Voi toţi aţi plecat pe cale,
Pe cărare,
V'aţi întâlnit cu N. în cale,
Şi l-aţi săgetat,
Şi l-aţi fulgerat.
Voi dela voinicul ăsta,
Din faţa obrazului,
Din zgârciul nasului,
Din creerii capului
Napoi să vă'ntoarceţi!
Că io cu usturoi v'am usturat,
Cu piper v'am pipărat,
Cu prav v'am împuşcat,
In ostrovul mărilor v'am aruncat.
Acolo veţi beà,
Acolo veţi mâncà,
Acolo aveţi pat de culcat.
N. să rămână curat,
Ca argintul străcurat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp,
Ca poala Maicii Marii!
Leac să fie din gura mea,
Din limba mea!

Dela Ana Moise din Găvojdia, com. de elevul G. Săcoşan.

31. De izdat

Sau de durere de foale (urdinare, diaree).

Descântătoarea are un cuţit în mână, şi-l mişcă deasupra foalelui zicând:

Fugi izdate,
Blăstemate!
Nu dureà,
Nu usturà,
Nu coace şi nu răscoace,
Ci napoi te 'ntoarce!
Că N. nu te poate purtà,
Nu te poate săturà,
Nu te poate adăpà,
Nu te poate cinstì,
Şi nu te poate odihnì.
Ci tu du-te dela el (sau dela ea),
Că io cu limba te-am descântat,
Cu cuţitul te-am tăiat,
In mare te-am înecat,
In peatră seacă te-am încheiat
Şi 'n lemn stărp te-am aninat.
Acolo să trăeşti,
Acolo să viecueşti,
In munţi,
Cărunţi,
Unde nu-i urmă de săcure
Şi nici glas de cocoş,
Amin!

Dela Trandafira Murariu, de 58 de ani, din Slatina mică, com. de elevul R. Şandru.

[1] «*Nu vis*» = nu sânteţi. «*Voi vis*» = voi sânteţi.

32. De izdat

Sau de durere de «inimă». Descântătoarea face semne cu un cuțit de-asupra «inimii», și zice:

Fugi izdate,
Blăstămate!
Că ce-ai căutat,
N'ai aflat,
Ce-ai curs,
N'ai ajuns.
Pe subt pământ ai venit,
Pe subt pământ să te duci;
Cum nu te-a văzut nime
Până ai venit,
Așa să nu te vadă nime
Până ti-i duce;
Că tu ai venit la N.
Să-ți faci loc de casă,
Eu am venit
Să-ți fac loc de cruce. —
Când va fi cap de lup
La trup de urs,
Și trup de urs
La cap de lup,
Atunci să mai vină izdatu
Cu apucatu,
Atunci și nici atunci.
Să ugească N. luminat,
Ca argintul curat,
Ca steaua din cer,
Ca roua din câmp.
Amin! Leac să fie!

Dela Maria Cleopa, de 48 ani, din Slatina-mică, com. de R. Șandru.

33. De izdat.

Descântătoarea face mai întâi cruce de trei ori spre pântecele bolnavului; după aceea suflă cruciș de trei ori tot peste locul acela. Incepe apoi să rostească descântecul, și în vreme ce-l rostește își așează palma întreagă pe pântecele bolnavului, o ridică și iarăș o așează, dar totdeauna o așează în cruce, până ce a făcut așa șapte cruci.

Se zice descântecul de 9 ori:

Fugi, izdate,
Blăstămate!
Fugi, spurcate,
Blăstămate!
Fugi, drace,
Necurate!
Că eu cu tămâe te tămâeai,
Cu suc te uscai,
Cu ai[1] te aii,
Cu udat te udai,
Și 'n mare te 'necai.
Ear N. să fie curat,
Luminat,
Ca argintul străcurat,
Ca aurul lămurit,
De-acuma zviduit,[2]
Amin! Amin!
Amin!

Comunicat de Eva Ogrin, învățătoare în Lugoj.

[1] Usturoi.
[2] Mântuit, scăpat, vindecat = *zviduit.*

34. De izdat.

Descântătoarea pune tămâie pe cărbuni aprinşi şi afumă până ce descântă. Piciorul drept îl ţine la foalele bolnavului.

Izdat de un hotar,
„ „ două hotare,
„ „ trei „
„ „ patru „
„ „ cinci „
„ „ şase „
„ „ şapte „
„ „ opt „
„ „ nouă „
Izdat necurat!
Tu ai venit, venit la N.,
Lin şi cătin,
Io te mân cu calul
Dolac[1] înşelat,
In pinteni tăiat,
Peste mare aruncat;
Că omul ăsta
Nu te poate ţineà,
Nu te poate purtà,
Să-l laşi curat,
Străcurat,
Ca aurul şi ca argintul.
Leac să-i fie,
Sfântă Maică Marie!
(De trei ori se zice).

Izdat dela o pivniţă,
„ „ două pivniţi,
„ „ trei „
„ „ patru „
„ „ cinci „
„ „ şase „
„ „ şapte „
„ „ opt „
„ „ nouă „
Izdat necurat!
Tu ai venit, venit la N.,
Lin şi cătin,
Io te mân cu calul
Dolac înşelat,
In pinteni tăiat,
Peste mare aruncat;
Că omul ăsta
Nu te poate ţineà,
Nu te poate purta,
Să-l laşi curat,
Străcurat,
Ca aurul şi ca argintul.
Leac să-i fie,
Sfântă Maică Marie!
(De trei ori).

Descântătoarea plesneşte în palme de trei ori, şi urmează:

Izdat pleznit,
Izdat pocnit,
Tu ai venit la N.,
Lin
Şi cătin,
Io te mân cu calul
Dolac înşelat,
In pinteni tăiat,
Peste mare aruncat,
Că omul ăsta
Nu te poate ţineà,
Nu te poate purtà,
Să-l laşi curat,
Străcurat,
Ca aurul şi ca argintul,
Leac să-i fie,
Sfântă Maică Marie!
(De 3 ori).

Auzit dela Sauta (Safta) Jivan din Mircovăţ, com. de elevul Mina Nemoian.

[1] Frumos ?

35. De izdat.

Descântătoarea pune mâna dreaptă, sau piciorul drept, sau p'amândouă la foalele aceluia, cui vrea să-i descânte. Zice apoi de trei ori descântecul:

Fugi, izdate,
Ş'apucate!
Nu îmfla,
Nu gâmfa,
Nu izbì,
Nu pocì!
Că io cu piciorul te calc,
Cu mâna te mân,
Anume
In lume
La celce te-a mânat:
De-o fi ţap,
Ţap să crepe!
De-o fi cocoş,
Cocoş să crepe!
De-o fi mânz,
Mânz să crepe!
N. să rămână curat
Luminat,
Ca sfânta Maică Marie,
Ce l-a lăsat!
Leac să fie,
Descântecul Maicii Sfinte Marii,
Din limba mea curată,
Din mâna mea dreaptă! Amin.

Com. de elevul Iosif Stoica din Topleţ.

36. De izdat.

Trei căţei de ai (usturoi) se pisează cu muchea toporului şi se mestecă cu prav de puşcă, după aceea se pune „la inimă" (la stomac) sau la locul unde-i durerea. Descântătoarea, în decursul descântecului, afumă pe bolnav cu fum de tămâie şi-l atinge cu piciorul drept la locul, unde-l doare.

Descântecul se zice numai odată, în orice zi, în oricare ceas.

Fugi izdat,
Blăstămat,
Dela N.,
Din creerii capului,
Din faţa obrazului,
Din zgârciul nasului,
Din piept din inimă,
Din ficat,
Din mâni, din picioare,
Din toate 'ncheeturile!
Izdat porcesc,
Izdat văcesc, —
Izdat rumânesc,
Izdat nemţesc,
Izdat unguresc,
Izdat jidovesc, —
Izdat greu,
Izdat domol,
Izdat de 99 de feluri!
Ieşi şi te du în slog,[1]
Până-i da de-al tău loc;
Că tu la N. n'ai loc,
Nici de stat,
Nici de 'ncins,
Nici de cuprins!
Nu săgetà,
Că N. cu prav te-o împuşcat,
De tine nimic n'o lăsat,
Şi cu ai[2] te-o ait,
De tine nimic n'o ugit,[3]
Cu piciorul te-o călcat,
Sub pământ te-o băgat.
Te du, unde se duc
Toate apele,
Pe sub toate punţile!
N. să rămână curat,
Ca dela Dumnezeu lăsat,
Ca 'n ceasul ce-o născut,
Când beteşug n'o avut!

Com. de elevul Dum. Roşca din Caransebeş.

[1] Răzor. — [2] Usturoi. — [3] Rămas.

37. De izdat.

Descântătoarea cu un cuțit în mână trage linii în aer, cruciș și curmeziș, d'asupra pântecelui omului bolnav, și zice:

La inimă: inimă de vidră,
La cap: cap de lup
Și ureche de urs,
La mâna stângă:

Se zice de două ori. Apoi descântă așa:

Fugi, izdate, dela N.,
Din inimă,[1]
Din ficăței,
Din sângele lui,
Din rărunchi,
Din smagă,
Din putere;
Că io cu sufletul te-am suflat,
Cu gura te-am descântat,
Du cuțitul te-am tăiat,
In mările negre te-am aruncat,
Și'n inima[1] lui N. nu te-am lăsat.

Acestea se descântă de 3 ori; la sfârșit împlântă cuțitul după ușă jos, și zice:

Cum se 'ntoarce ușa,
Așa să se 'ntoarcă dela N.
Toate durerile,
Toate pociturile,
Toate năprăcirile.
Amin!

Din Caransebeș.

38. De izdat.

Fugi izdate,
Blăstămate!
Nu încinge,
Nu cuprinde,
Nu umflă,
Nu gâmfă,
Nu coace,
Nu răscoace,
Napoi întoarce!
Că ieu m'am sculat,
Cu cuțitul te-am tăeat,
Nouă hotare te-am mânat.
Că ieu te mân cu unul,
Tu vii cu doi;
Că ieu te mân cu doi,
Tu vii cu trei;
Că ieu te mân cu trei,
Tu vii cu patru;
Că ieu te mân cu patru,
Tu vii cu cinci;
Că ieu te mân cu cinci,
Tu vii cu șase;
Că ieu te mân cu șase,
Tu vii cu șapte;
Că ieu te mân cu șapte,
Tu vii cu opt;
Că ieu te mân cu opt,
Tu vii cu nouă, —
Ear ieu te mân
Cu mânile-amândouă.
Ieși din fața obrazului,
Din zgârciul nasului,
Ieși din mațele lui, —
Din piele,
De sub piele,
Ieși din foalele lui,
Din in ma lui!
Că N. nu te poate adăpă,
Nu te poate culcă;
Du-te'n văi și munți
Cărunți,
Acolo-s mese 'ntinse
Și făclii dalbe
Aprinse,
Și pahare scrise.
Acolo să lăcuești,
Și să sălășluești!

Auzit dela Nina Nițu din Petroșnița, l. Caransebeș, și comunicat de elevul Ioan Ghergulescu.

[1] Stomac.

39. De izdat.

Fugi, izdate,
Blăstămate!
Nu izdà,
Nu blăstămà!
Cu tămâe dela nouă greci
Te-oi tămâeà,
Cu mătura te-oi măturà,
În Marea-Neagră te-oi aruncà!
De amar ce-i fi,
Nici peştii nu te-or înghiţi.
N. să rămână curat,
Luminat,
Ca steaua pe ceri,
Ca apa pe mări,
Ca argintul curat,
Ca maica ciudat!

Auzit dela Liena Hamza din Cruşovăţ (Caraş-Severin) şi comunicat de Ermina Radulescu.

40. De izdat.

Fugi, izdate,
Blăstămate!
Nu izda,
N'apucà,
Nu săgetà,
Nu încinge,
Nu cuprinde,
Nu pocì,
Nu trântì,
Nu izbì!
Cu gura l-oi descântà,
Cu cuţitul l-oi tăià,
Şi cu mâna l-oi luà,
Cu tămâe l-oi tămâià,
In Marea-Neagră l-oi lăpădà!
In copitele ciutelor,
Şi'n coarnele cerbilor, —
Acolo să mănânce,
Acolo să zdrumice,
Acolo să cinsteascà,
Acolo să *sgozbească!* [1]
Şi N. *ugì* curat,
Luminat,
Ca argintul curat,
Ca aurul străcurat,
Ca maica ce l-a dat,
Ca poala Maicii Mării!
Leac să fie,
Maică Precistă,
Maică Mărie!
Leac să fie,
Din gura mea,
Din limba mea,
Cu leacul tău
Ş'al lui Dumnezău!

Comunicat de Vasile Tărianu din Pătaş, l. Bozovici (Caraş-Severin).

41. De izdat.

Fugi, izdate,
Blăstămate!
Ieşi din maţe,
Şi din braţe,
Din inimă,
Din tulpină!...
Voi pocituri
Şi făcături,
Nu încingereţi,
Nu cuprindereţi!
Că aici nu-i locul vostru,
Ci ie loc de cruce, —
Crucea vă despice,
Crucea vă dărâme!

[1] Să ospeteze.

Cu crucea vă crucişai,
Cu cuţitul vă tăeai,
Şi la muntele Semenic
Vă mânai
Şi'n pământ vă băgai!

Auzit dela baba Alecsandrina Suru din Vălişoara, l. Caransebeş, şi comunicat de Ana Seracin.

42. De izdat.

Fugi, izdate,
Blăstămate,
Blăstămat de nouă sate!
Aici nu-i loc pentru tine,
Că-i loc pentru biserică.
Fugi, blăstămate!
Că pe tine te-oi luà,
Cu cuţitul te-oi tăià,
In vârf de deal te-oi aruncà,
In picioarele cailor te-oi lăpădà,
Cu tămâie te-oi tămâià,
Şi'n pământ te-oi băgà.

Din Caransebeş.

43. De colăcit.

Descântecul de «colăcit» sau de «încolăcit», durere de stomac, se descântă cu tămâie, cu un fir de mătură, şi cu un cuţit. Tămâea o bea bolnavul cu apă sfinţită. Dacă n'are apă sfinţită, e bună şi cea de izvor. Firul de mătură îl pune după uşă, cuţitul îl împlântă tot acolo, la sfârşitul descânteculuì, şi le lasă puţin timp să stea acolo.

Se mai poate descântà şi cu nouă fuse de tort. Fusele, după descântec, se împlântă cu vârful în pământ.

De-i fi, colăcite:
Din vărsat de nori,
Din răsărit de soare,
Din prânz,
Din ameazi,
Din cină,
Din miez de noapte,
Din cântat de cocoş, —
Să te domoleşti,
Să te potoleşti!
Nu urlà
Ca vadurile,
Nu vâjâì
Ca vânturile,
Nu te zvârcolì
Ca şerpele!
Că ieu te-am suflat,
Şi te-am mânat
In munţi
Cărunţi.
Acolo te-aşteaptă a tăi
Cu mese 'ntinse,
Cu făclii aprinse!
Acolo voi să beţi,
Acolo să mâncaţi,
Acolo să sălăşluiţi,
Acolo s'odihniţi!
Că N. n'are loc,
Nici d'a vă culcà,
Nici d'a vă adăpà,
Niçi de-a odihnì,
Nici de-a sălăşluì;
Că ieu, cu gura, v'am suflat, —
Şi Maica Precistă leac ţi-a dat. —

Auzit dela Cumbria Pocreanu din Jupa şi comunicat de George Gruea.

44. De colăcit.

Omul, ori dobitocul, care sufere de «încolăcitul lietnic», nu se umflă deodată, ci tot încetişor, până când s'a făcut ca o bute.

Descântecul se zice de nouă ori, şi totdeauna se suflă peste cel bolnav.

Fugi, încolăcit!
Că ieu te-oi descântà,
Şi 'n codrul mare
Te-oi mânà,
Nici de leac
Nu te-oi lăsà!
Ieşi încolăcit grabnic,
Ieşi încolăcit lietnic,[1]
Incolăcit nemţesc,
Incolăcit rumânesc,
Incolăcit sârbesc,
Incolăcit de 99 de feluri!
Ieu în codrul mare
Te-oi mânà,
Unde cocoşii
N'or cântà,
Şi glas de voinic
Nu s'aude,
Urmă de săcure
Nu se vede.
In codrul mare:
Acolo să te *odoreşti!*[2]
Că-s mese întinse
Şi făclii aprinse,
Acolo să te odoreşti,
Şi să te opreşti!

Comunicat de Alex. Ţăranu din Voiteg.

45. De colăcit.

Descântătoarea îşi face cruce şi zice încet:

Fugi, colăcite,
Rătăcite!
Fugi, izdate,
Blăstămate!
Fugi, că aici n'ai loc!
Aici e loc de cruce.
Că ieu cu limba te-oi descântà,
Cu tămâie te-oi tămâià,
Şi te-oi luà,
Şi te-oi mânà
Sub tufă de răchită,
Acolo vei conăcì,
Acolo vei sălăşluì!
N. să rămână curat,
Luminat,
Cum Maica Precistă din cer
L-a lăsat!
Leac să fie,
Din gura mea,
Din inima mea!

Auzit dela Rusălina Murariu din Slagna, (lângă Caransebeş) şi comunicat de elevul Nichifor Lazăr.

46. De colăcit.

Amin! Amin!
Descântecul Sfintei Maicii Mării:
Fugi, colăcite,
Fugi, rătăcite!
Ce-ai stat, d'ai încins?
Ce-ai stat, d'ai cuprins?
Fugi, izdate,
Fugi, pipărate!

[1] „Lietnic" = încet, lăsător. [2] Să te sfarmi?

Că io cu gura te-oi descântà,
Cu cuţitul te-oi tăià,
Cu sufletul te-oi suflà,
Peste mări te-oi aruncà,
Nici de leac nu te-oi lăsà!
Acolo te-oi potolì,
Acolo te-oi aşezà!
Să rămână N. curat,
Luminat,
Ca Maica din cer
Ce l-a lăsat!
(*De trei ori şi cu cuţitul*).

Comunicat de elevul Simeon Laţcu din Alibunar.

47. De întors

Sau «de mânătură», sau «de desfacere»

Pentru a întoarce dela bolnav „mânătura", „făcătura", „aruncătura", descântătoarea ia un cuţit şi o amestecătură de: unsoare, prav de puşcă, tămâie şi ai (usturoi), le ţine în palmă şi glăsueşte:

Io descânt cu numele Domnului,
Şi a Sfintei Maice Marie,
Leac din gura mea să fie!
Plecă N. pe cale,
Pe cărare,
Se'ntâlnì cu facerile 'n cale.
Faceri spurcate,
Faceri necurate,
Faceri sorocite,
Faceri întâlnite!
V'o fi mânat cu unu,
Io vă 'ntorc cu doi;
V'o fi mânat cu doi,
Io vă 'ntorc cu trei;
(*Şi tot aşa cu 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9*).
V'o fi mânat cu nouă,
Io vă 'ntorc cu zece, —
Cu unu mai mult,
Cu vârf şi 'ndesat
In capu aceleia,
Care v'o mânat, —
Şi să-i faceţi:
Din cap
Peri de ţap,
Din mâni
Peri de câni,
Din ţâţe
Peri de mâţe,
Din trup
Peri de lup,
Din picioare
Piele de urs!

Se rosteşte de 3 ori. Apoi descântătoarea ia 3 creţari şi-i aruncă spre sfinţitul soarelui, fără să privească într'acolo; — dacă în odaie se află fereastră, ce se deschide spre apus de soare, banii se pot aruncà şi pe fereastră; iar dacă nu se află, descântătoarea trebue să-i arunce d'afară spre apus. — Cu unsoarea descântată unge pe bolnav în cruci peste tot corpul.

Dela Trandafira Murariu, de 58 de ani, din Slatina-mică, com. de R. Şandru.

48. De întors.

Pe un vătrai cu cărbuni aprinşi descântătoarea pune tămâie, apoi ia o cămaşă de-a bolnavului, o întoarce pe dos şi vârându-şi mânile într'însa o întoarce pe după mâni d'asupra vătraiului, descântând:

Nu întorc c'o mână,
Ci întorc cu două;
Nu întorc cu două,
Ci întorc cu trei;
Nu întorc cu trei,
(*Şi tot aşa cu 4, 5, 6, 7, 8*),
Nu întorc cu opt,
Ci întorc cu nouă,
Intorc cu 99:
Făcăturile,
Mânăturile,
Năprăciturile,
Supusăturile
Din lume şi ţară,
Să se ducă 'napoi iară
De unde-s venite,
De unde-s sorocite,
De unde-s năprăcite,
De unde-s mânate,
De unde-s descântate.
D'o fi din ţară,
D'o fi din lume,
D'o fi din târguri
Mânate,
Descântate,
Sorocite,
Năprăcite,
Io le 'ntorc napoi
De 99 de ori,
Mai încintate,
Mai înfocate,
Să se ducă napoi
Şi mai sunducoase [1],
Şi mai mânioase,
Napoi la cine-o vrăjit.
Să se ducă de unde-s
Descântate
Şi mânate,
Acolo să facă dureri,
Acolo să facă fiori,
Acolo să facă strâcnete,[2]
Acolo să facă săgeţi,
Şi mânii, şi sfezi!
Că io Ana, descântătoare,
Cu Maica Marie lecuitoare,
Ear m'am mâniat,
De 99 de ori n'apoi le-am înturnat;
Cine-o 'ntors cu 9,
Să 'ntoarcă cu 8,
Cine-o 'ntors cu opt,
Să 'ntoarcă cu 7;
(*Şi tot aşa până la 1*).
Io napoi le-am înturnat,
Nici de leac nu le-am lăsat,
Mai încintate,
Mai înfocate,
Şi napoi înturnate,
Toate durerile,
Toate arsurile,
Toate mânăturile,
Toate făcăturile.
Io pe N. am lămurit,
L-am curăţit
Şi izbăvit.
Amin!

Din Caransebeş.

---

[1] Moroase. [2] Zgârciuri.

49. De aruncătură.

Nu se simte bine cineva şi crede, că s'a bolnăvit prin faptul aruncării pe ascuns a unui lucru tocmai în drumul pe unde a trecut, descântătoarea îi descântă pentru a desface de aruncătură.

Versurile ce urmează sânt rostite întâi la un râu, din care se scoate apă descântată, pe urmă apa se duce acasă, se rostesc a doua oară versurile şi bolnavul este spălat pe cap şi pe trup cu apa aceea.

Apă limpede,
Apă lin curgătoare,
Pe N. să mi-l speli
Şi să-l limpezeşti
De aruncătură de sară,
De aruncătură de miezul nopţii,
De aruncătură de zori,
De aruncătură de dimineaţă,
De aprins,
De foc nestins!
Cine-a făcut c'o mână,
Io desfac cu două;
Cine-a făcut cu două,
Io desfac cu trei;
Cine-a făcut cu trei,
Io desfac cu patru;
Cine-a făcut cu patru
Io desfac cu cinci;
Cine-a făcut cu cinci,
Io desfac cu şase;
Cine-a făcut cu şase,
Io desfac cu şapte;
Cine-a făcut cu şapte,
Io desfac cu opt;
Cine-a făcut cu opt,
Io desfac cu nouă;
Cine-a făcut cu nouă,
Io desfac cu mânile amândouă.
Apă lină,
Cristalină,
Curăţă pe N.
De aruncătură!
N. să rămână
Curat
Cum Dumnezeu l-a dat,
Amin!

Auzit dela Eremia Voina din Sâlha şi com. de Sidonia Viţa, elevă.

(Va urmà).

DOCUMENTE ISTORICE.

Regulatio Diocesis Transilvanicae Disunitae anno 1805.

(Sfârșit).

Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamiliias inclusis viduab et zingaris	Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
								Circulus inferior sub R. Tractus
10 Agyagfalva	F. ad 32	5						
27 Alsó Boldogasszonyfalva	M. c. 3, 4, 8 (c. inf.) 30, 34—6	16	1					RP ½
1 Bardotz	F. ad 9	4						
28 Bethfalva	F. ad 32	10						
2 Bibartzfalva	F. ad 9	8						
11 Bögöz	F. ad 32	12						
20 Dálya	F. ad 32	4						
12 Ders	F. ad 32	9						
13 Dobófalva	ao 1804 evanuerunt							
29 Fiáthfalva	F. ad 27	18						
3 Füle	F. ad 9	14						
21 Homoród Almás	ao 1805 evanuerunt							
22 Homorod Karátsonfalva	F. ad 32	4						
23 Homorod Okländ	F. ad 32	5						
24 Homorod Szent Pál	F. ad 32	4						
37 Homorod Szent Márton	F. ad 32	3						
25 Homorod Ujfalu	ao 1805 evanuerunt							
14 lásfalva	ao 1804 evanuerunt							
15 Kányàd	F. ad 32	12						
30 Keresztúr Falva	F. ad 27	12						
4 Kis Batzon	F. ad 9	6						
31 Kis Galambfalva	F. ad 32	4						
5 Magyar Hermány	F. ad 29	12						
17 Magyaros	F. ad 32	8						
16 Mátisfalva	F. ad 32							
18 Musna	F. ad 32	9						
32 Nagy Galambfalva	M. c. 11-12, 15-18, 20, 22-4, 26, 28, 31, 37	66	1					
6 Olasz Telek	F. ad 9	3						
33 Rugonfalva	ao 1804 exceptis duabus familiis omnes transierunt							
34 Siménfalva	ao 1805 excepta una familia omnes transierunt							
7 Száldobos	F. ad 9	16						
8 Telegdi Batzon	F. ad 9	13						
35 Timafalva	F. ad 27	4						
36 Uj Székely	F. ad 27	13						
19 Vágás	ao 1805 evanuerunt							
9 Vargyas	M. c. 1-8	37						
26 Városfalva	F. ad 32	4						
								13. **Sedes Sic. Marus,** *circulus su-* *Tractus Marusiensis* sub
31 Atosfalva	F. ad 33	4						
21 Andrásfalva	ao 1805 evanuerunt							
41 Bere	„ „ evanuerunt							
22 Bere-Keresztúr	F. ad 17	2						[Ao 1814 transierunt ad Unionem]
13 Búzaháza	ao 1805 evanuerunt							
14 Csikfalva	F. ad 17	5						[Ao 1814 transierunt ad Unionem]
1 Csóka	F. ad 4 c. inf.	5						[„ „ „ „ „]
32 Csokfalva	F. ad 37	4						[„ „ „ „ „]
16 Deményháza	F. ad 17	3						[„ „ „ „ „]
26 Demeterfalva	F. ad 18 c. inf.	5						
33 Erdő Szent György	M. c. 3, 5, 31, 39, 40	118	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
	Perc. Georgii Ferentzi. ut supra.							
1	Mihail Boj	Buda 1779				1		
1	Ionask Petrutz	Trans. 1772				1		

Vacat. Parochum lac. Csoflek vide in Árapatak (Cottus Alba-superior)

perior sub R. Perc. Ioannis Szeredai.
AD. Michaelis Radovits.

1	Vaszile Pantye	Trans. 1793				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab. et zingaris	Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
2	Fintaháza	F. ad 18 c. inf.	27		[Ao 1814 transierunt]				
3	Geges	F. ad 33	5						
4	Harasztkerék	M. c. 10-2, 34	13	1					
5	Havad	F. ad 33	4						
34	Havadtő	F. ad 4	3						
6	Ilentzfalva	F. ad 4 c. inf.	5		[Ao 1814 transierunt]				
17	Iobbágyfalva	M. c. 14-16, 18, 22, 24, 30	30	1					
43	Iszló	ao 1804 transierunt							
35	Kibéd	F. ad 37	5						
7	Lőrintzfalva	F. ad 4 circ. inf.	3		[Transivit ad unionem ao 1814]				
8	Luka	F. ad 4 circ. inf.	5		[„ „ „ „ „]				
24	Magyaros	F. ad 37 circ. inf.	8		[„ „ „ „ „]				
36	Makfalva	F. ad 37	1						
18	Markod	F. ad 17	3		[Ao 1814 transierunt]				
19	Mikháza	ao 1803 evanuerunt							
25	Nagy Adorján	„ 1805 evanuerunt							
42	Rigmány	„ 1805 evanuerunt							
26	Seprőd	„ 1805 evanuerunt							
27	Siketfalva	F. ad 18 c. inf.	10						
9	Somosd	F. ad 4 c. inf.	5		[Ao 1814 transierunt]				
37	Sóvárad	M. c. 24, 32, 35-6	16						
10	Szent Gerlitze	F. ad 4	18		[Ao 1815 exceptis 15 familiis transierunt]				
38	Szent István	ao 1805 evanuerunt							
28	Szent Simon	ao 1805 evanuerunt							
29	Szereda (Nyárád)	F. ad 17	2		[Ao 1814 transierunt]				
30	Szent Anna (Nyárád)	F. ad 17	3		[Ao 1814 transierunt]				
39	Szováta	F. ad 33	7						
11	Szővérd	F. ad 4	8		[Transierunt]				
15	Tsik Szent Márton	F. ad 17	5		[Ao 1814 transierunt]				
20	Vadad	ao 1804 evanuerunt							
40	Vadasd	F. ad 33	7						
12	Vaja	F. ad 4	6		[Ao 1807 transierunt]				
					Circulus inferior sub R. Tractus				
1	Ákosfalva	F. ad 7	13						
2	Bálintfalva	M. c. 35	20	1			RP 6	3	
23	Bergenye	M. c. 30	89	1					
9	Boós	F. ad 13	13						
8	Böő	F. ad 17	4						
10	Csejd	ao 1804 evanuerunt per amplexam S. Unionem							
3	Cserfalva	F. ad 7	3						
24	Csit Szent Iván	ao 1804 transierunt							
25	Egerszeg	M.c. 32, 33, 36	21	1					
36	Hidvég	F. ad 25	4		Ao 1804 transieruut				
11	Iedod	F. ad 13	3						
12	Kaál	F. ad 17	11		[Ao 1814 transierunt]				
34	Kakasd	F. ad 6	3						
4	Káposztás Szent Miklos	M. c. 1-2, 6-9 circ. sup.	14	1		1803	RP 2	2	
13	Kebele	M. c. 9, 11, 14	23	1		1798			
34	Kebele Szt. Iván	F. ad 13	19	1			RP 4	3	
26	Kisfalud	F. ad 29	35						
37	Kis Ikland	ao 1804 transierunt							
15	Koronka	F. ad 16	51	1					
27	Malomfalva	M. c. 31	58	1			RP 6	4	
5	Maros Keresztúr	F. ad 6	36	1					
16	Maros Szent György	M. c. 15	74	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Designati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
1	Ioan Ludosan [1]	Trans. 1790				1		[1] [Ao 1813 una cum popa transierunt]. [2] [Anno 1814 praeter parochum transierunt]. [3] [Anno 1824 pars maxima pagi una cum parocho transivit]
1	Ioan Timár	Trans. 1793				1		
1	Ioan Popovits	Arad 1797				1		
	Perc. Ladislai Antal. ut supra.							
1	Georgie Andrej	Arad 1804				1		
1	Ioan Popovits	Trans. 1795				1		
1	Pasku Roska	Arad 1799				1		
1	Ioan Krisan [2]	Trans. 1785				1		
1	Matej Popovits [3]	Arad 1804				1		
1	Theodor Popovits	Arad 1799					1	
1	Nicolae Teksa	Buda 1779	1					
1	Simeon Szücs	Karlovetz 1781				1		
1	Simeon Muresan	Buda 1780				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab et zingaris	Templorum	Tempus erectionis templi	impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae Agrorum cubuli	foenetorum currus	vinearum urnae
6	Megyesfalva	M. c. 5, 34 et 2 Loca Taxalia	65	1			RP	2	
28	Mező Bánd	Ecc. p. se	196	1					
17	Moson	M. c. 8, 12, 22	30	1					
29	Náznánfalva	M. c. 26	51	1					
30	Panith	F. ad 23	48	1					
33	Remeteszeg	F. ad 25	16						
18	Sárd	M. c. 23 c. inf.	37	1					
39	Sós Patak	F. ad 27	21	1			RP 3	2	
17	Székes	ao 1804 transierunt							
31	Szent Benedek	M. c. 1, 3	40	1					
22	Szent Király	F. ad 25	38						
35	Szent László	F. ad 2	18						
20	Tótfalva	ao 1803 transierunt							
21	Tompa	„ „ evanuerunt							
22	Vétzke	F. ad 17	22						

14. **Sedes Sic. Háromszék,** *Circulus*

Tractus Háromszékiensis cum subdiaconatu filiali Ud-

1	Albis	F. ad 2	8						
2	Alsó Csernáton	M. c. 1, 3, 5, 6, 22, 24, 25	34	1					
17	Barátos	F. ad 28	6						
29	Beretzk	Ecc. p. se.	226	1					
18	Bita	ao 1803 evanuerunt							
20	Bodza	F. ad 19	50						
19	Bodza Fordulása	M. c. 20	44	1			RP 1		
21	Czofalva	F. ad 28 c. inf.	50						
22	Dálnok	F. ad 2	16						
3	Felső Csernáton	F. ad 2	6						
4	Hatojka	ao 1803 evanuerunt							
5	Ikafalva	F. ad 2	5						
13	Kovászna	M. c. 12, 14, 16 26	75	1					
12	Körös	F. ad 13	3						
9	Lemhény	F. ad 10	3						
23	Létzfalva	F. ad 28 c. inf.	3						
24	Markosfalva	F. ad 2	17						
7	Mártonfalva	F. ad 2	14						
10	Mártonos	M. c. 8, 9, 11	47	1	1797				
7	Mátisfalva	ao 1803 evanuerunt							
25	Maksza	F. ad 2	11						
11	Osdola	F. ad 10	19						
26	Páké	F. ad 13	3						
27	Papoltz	F. ad 28	32	1					
14	Páva	F. ad 13	17						
8	Szent Katolna	F. ad 10	5						
15	Telek	ao 1803 evanuerunt							
30	Várhegy	„ „ evanuerunt							
16	Zabola	F. ad 13	23	1					
28	Zágon	M. c. 17, 27	84	1					

Circulus inferior sub R.

Tractus

1	Al Doboly	M. c. 4, 11	60	1					
13	Angyalos	F. ad 36	3						
38	Árkos	ao 1803 evanuerunt							
14	Barót	M. c. 2, 6, 9, 16	29						
23	Bikfalva	F. ad 31	45						
2	Bodos	F. ad 14	7						

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
1	Mihail Radovits[1]	Arad 1783				1		[1] [Archi Diaconus].
1	Vasilie Moldovan	Temes 1798				1		[2] [Anno 1814 transierunt].
1	Simeon Koluzan	Buda 1778				1		[3] [Anno 1809 transierunt].
1	Ieremie Popovits	Trans. 1794				1		[4] [Anno 1824 transierunt].
1	Theodor Sandu[2]	Arad 1804					1	
1	Ioan Popovits[3]	Trans. 1789				1		
1	Georgie Muntyan[4]	Buda 1778				1		
1	Simeon Szücs	Trans. 1762				1		

superior sub R. Perc. Moysis Imecs.
varhelyiensi conjunctus sub A. D. Nicolai Popovits.

1	Mihail Hosszu	Arad 1798				1		
2	Toma Popovits sen.	Val. 1764				1		
	„ „ jun.	Trans. 1794				1		
1	Georgie Nyága	Arad 1801				1		
1	Ioan Aldulye	Trans. 1791				1		
1	Georgie Báts	Trans. 1791				1		
1	Nicolae Popovits	Arad 1804				1		

Perc. Andreae Czirjék.
ut supra.

1	Iosziv Popovits	Trans. 1785				1		
1	Benjamin Buksa	Arad 1804				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus: patrumfamilias inclusis viduab et zingaris	Numerus: Templorum	Tempus: erectionis templi	Tempus: impetratae desuper ab R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae: Agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae: foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae: vinearum urnae
24	Bőlőn	Ecc. p. se.	87	1					
37	Dobolló	F. ad 31	51	1					
25	Egerpatak	F. ad 28	5						
15	Eresztevény	ao 1804 evanuerunt							
26	Farkas Vágó	F. ad 29	10						
27	Fel Doboly	F. ad 28	7						
3	Illyefalva Oppidum	ao 1804 evanuerunt							
4	Ilyénfalva	F. ad 1	22	1	[Transierunt]				
5	Kilyén	F. ad 29	13						
28	Kis Borosnyó	M. c. 25, 27, 34. 35 et 21, 23 circ. sup.	38	1					
17	Komolló	F. ad 36	13						
29	Kökös	M. c. 5, 26	38	1					
16	Kőpetz	F. ad 14	10	1					
30	Közép Ajta	F. ad 33	42						
31	Lisznyó	M. c. 23. 32, 37	42	1					
32	Magyaros	F. ad 31	11						
18	Málnás	F. ad 7	4						
19	Miklósvár	F. ad 33	11						
33	Nagy Ajta	M. c. 19, 30	22	1			RP 1		
34	Nagy Borosnyó	F. ad 28	2						
20	Oltszem	F. ad 7	3						
21	Réty	F. ad 36	5						
6	Sepsi Batzon	F. ad 14	6						
7	Sepsi Szent György Oppidum	M. c. 8, 20, 10, 18	32	1					
8	Sepsi Szent György Villa	F. ad 7	19	1					
22	Szent Iványi-Laborfalva	F. ad 36	49						
9	Száraz Ajta	F. ad 14	20						
35	Szatsva	F. ad 28	7						
10	Szemeria	F. ad 7	6						
11	Szent Király	F. ad 1	5						
12	Szotyor	ao 1804 evanuerunt							
36	Uzon	M. c. 13, 17, 21, 22	49	1			RP 3		

15. **Sedes Sic. Aranyas** sub

Subarchidiacon. tractus Thordensis in-

1	Alsó Szent Mihályfalva	M. c. 3, 10	82	1					
2	Csegez	M. c. 5, 6	53	1					
3	Felső Szent Mihályfalva	F. ad 1	40						
7	Harasztos	M. c. 4	90	1					
8	Hidas	Ecc. p. se	111	1	1804	Limitan.			
9	Inakfalva	ao 1803 transierunt							
4	Kertsed	F. ad 7	57	1			RP		15
10	Polyán	F. ad 1	4						
5	Rákos	F. ad 2	38						
11	Székely Földvár	M. c. 12	90	1			RP 7	6	
12	Székely Kocsárd	F. ad 11	72	1					
6	Várfalva	F. ad 2	40	1					
13	Veresmarth	ao 1804 evanuerunt							

16. **Loca**

1	Claudopolis Eccl. Graecorum	Ecc. p. se.	46	1					
2	Maros Vásárhely F. ad 6 S. Marus	Circ. inf.	24	1					
3	Alba Carolina	Ecc. p. se.	450	1	1791				
				1	1794				

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
1	Georgie Popovits	Arad 1803				1		[1] [Amotus est interimaliter, quoad ulterius semet legitimaret]. [1] Pertinet ad tractum Kolosiens. inf. [3] Pertinet ad tractum Marus. [2] Pertinet ad tractum Albensem.
1	Nicolae Popovits[1]	Arad 1796	1					
1	Iosziv Popovits	Arad 1805				1		
Vacat								
1	Ioan Popovits	Arad 1797				1		
1	Nicolae Popovits	Buda 1780				1		
1	David Popovits	Trans. 1789				1		
	David Popovits	Arad 1802				1		
R. Perc. Ioannis Szilágyi. terioris sub A. D. Ignatii Karabetz.								
1	Ioan Tarka	Trans. 1787				1		
1	Simeon Szász	S.Andrej 1780				1		
1	Blag Muntyan	Arad 1799				1		
1	Theodor Pan	Trans. 1791				1		
1	Elisie Ilye	Arad 1797				1		
1	Iakob Iova	Trans. 1793				1		
Taxalia.								
1	Ilie Fulye[3]	Trans. 1791				1		
3	Ioan Muntyan[3]	Trans. 1772	1					
	Nicolae Panovits[4]	Arad 1796				1		
	Nicolae Rosor	„ 1804				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduis et zingaris	Numerus Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
					17. **Districtus Fogaras** sub				
					Tractus Fogarasiensis sub				
27	Alsó Árpás	Ecc. p. se	80	1	1794	Limit.			
41	Alsó Komána	„ „ „	156	1					
28	Alsó Porumbàk	„ „ „	197			Limit.			
1	Alsó Szombatfalva	„ „ „	121	1	1802				
30	Alsó Utsa	M. c. 36	165	1					
42	Alsó Venitze	Ecc. p. se	142	1					
29	Alsó Vist	„ „ „	135	1					
2	Bethlen	M. c. 5	155	1					
3	Bráza	M. c. 16	178	1					
4	Desány	ao 1803 transierunt ad unionem							
31	Drágus	Ecc. p. se.	187	1		Limit.			
5	Dridiff	F. ad 2	66	1	1789	E fundo limit. 1			
6	Fogaras Oppidum	Ecc. p. se.	205	1					
32	Felső Árpás	M. c. 40	193	1	Renov. 1801	Limit.			
43	„ Komána	M. c. 44	84	1					
33	„ Porumbák	Ecc. p. se.	227	2		Limit.			
7	„ Szombatfalva orientalis	„ „ „	171	1					
8	„ Szombatfalva occidentalis	„ „ „	196	1					
35	„ Utsa	Ecc. p. se.	229	1		Limit.			
44	„ Venitze	F. ad 43	59	1					
34	„ Vist	Ecc. p. se.	249	1		Limit.			
45	Grid	Ecc. p. se.	126	1					
18	Herszény	F. ad 25	52	1	1790				
46	Holbák	Ecc. p. se.	117	1					
9	Huréz	F. ad 23	49	1	1795				
19	Illyén	ao 1803 transierunt							
20	Kis Berivoj	M. c. 22	80	1	1796				
10	Kis Vajdafalva	F. ad 14	60	1		Limit.			
36	Korb	F. ad 30	108	1					
47	Kutsuláta	M. c. 48	237	1					
11	Lésza	Ecc. p. se	153	1		Limit.			
12	Ludişor	F. ad 13	61	1	1798				
48	Lupsa	F. ad 47	22	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
	R. Perc. Antonii Szevesztrényi. administratore Bazilii Kiss.							
2	Alexie Bika	Arad 1801				1		[1] Anno 1798 amotus
	Szamoil Nan[1]	Val. 1759	1					[2] Per generalem amnestiam functioni redditus et per Eppum in Transilvania Novakovits confirmatus nunc decrepitus inhabilis.
1	Ioan Popovits	Buda 1781				1		[3] Z. Ludosan graeco-cath. popa, igitur cathalogo disunitorum indebite ad scriptus per politicam conscriptionem.
1	Alexandru Vulk	Trans. 1772				1		[4] Senex inhabilis.
1	Ioan Tanaszie	Arad 1798				1		[5] Viribus fractus inhabilis cessit filio nro 2-o notato, qua in Transilvania ao 1762 confirmatus.
2	Toma Man[2]	Val. 1758		1				[6] Administrator.
	Akim Buzuletz	Buda 1778				1		[7] Anno 1797 resign.
1	Ioan Rozsoj	Trans. 1793				1		[8] Adeo debiles, ut citati coram Commissione pro deponenda declaratione, utrum porro quoque fungibiles sint aut minus, comparere nequiverunt, igitur qua subseque in Transilvania per suos episcopos confirmati misericordia digni.
2	Sztenile Kerzse	„ 1767				1		[9] Anno 1775 factus unitus, quo jure syngeliam etiam ab Eppo Major impetravit; anno 1780 iterum relabsus (sic!) est et inscia sua superioritate sacerdotali munere fungebatur ad annum usque 1793, quo demum anno ad examen tractus, ut praevaricator ab ulteriori functione simpliciter amotus.
	Vaszile Borza	Arad 1799					1	[10] Ob illegalem unitorum copulationem anno 1803 amotus
3	Ioan Berszan[3]	Buda 1781		1				[11] Nunquam in functione vel confirmatus exstitit, igitur omni ex parte praevaricator.
	Ioan Tofflan	Arad 1799				1		[12] Archi Diaconus
	Zachej Ludosan[4]							[13] Resign. anno 1796.
2	Ioan Leabu	Trans. 1792				1		[14] Popae sunt limitaneae conditionis.
	Bukur Hadsu	Arad 1802					1	[15] Propter illegalem copulationem et ministerium sacrorum unitis hic loci templo et parocho provisis praestitum.
3	Ioan Sztoje[5]	Val. 1759			1			
	Matei Szofronie	Arad 1802				1		
	Naftanail Sztoje	„ 1802				1		
1	David Grama	Trans. 1799				1		
1	Vaszilie Kiss[6]	„ 1793				1		
2	Ioan Dobrel	„ 1791				1		
	Pavel Alde	Arad 1803				1		
2	Mihail Greav sen.[7]	Val. 1760			1			
	Mihail Greav jun.	Arad 1797				1		
2	Spiridon Csizmás	Trans. 1788				1		
	Vaszile Nyanetz	„ 1790				1		
3	Mathei Vlegera[8]	Val. 1759		1				
	Ioan Popovits	„ 1759		1				
	Ioan Iszpok	Arad 1798				1		
3	Mathei Petru	Trans. 1795				1		
	Bukur Bega	Val. 1762				1		
	Mathei Mardan	Arad 1798					1	
2	Adam Vojla	Trans. 1791				1		
	Szavu Vlad	Arad 1798				1		
1	Radu Moga	Val. 1759					1	
4	Maftis Vulkan[9]	Val. 1768	1					
	Moyse Versozsa	Trans. 1772				1		
	Eftimie Buctde (?)	„ 1789				1		
	Naftalie Sandru	„ 1794					1	
1	Bukur Popovits	Trans. 1786				1		
1	Sztan Misa	Arad 1800				1		
2	Ioan Popovits[10]	Val. 1758	1					
	Ioan Popa	Arad 1803				1		
1	Pavel Küsde	Trans. 1792				1		
2	Ioan al. Vaszile Ramba[11]	Val. 1775		1				
	Moyse Navin Stelja	Arad 1800				1		
2	Ioan Popovits[12]	Trans. 1773				1		
	Ioan Koszta	Arad 1801				1		
3	Emanuel Sztrimbu[13]	Trans. 1772			1			
	Angyelake Pulca	„ 1793				1		
	Georgie Sztrimbu	Arad 1797				1		
2	Nicolae Gravu[14]	„ 1798				1		
	Nicolae Gezdacu	„ 1800				1		
1	Nicolae Lakatos[15]	„ 1800	1					

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus: patrumfamilias inclusis viduab. et zingaris	Templorum	Tempus: erectionis templi	impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae: agrorum cubuli	foenetorum currus	vinearum urnae
13	Lutza	M. c. 12	44	1		Limit.			
21	Mundra	Ecc. p. se.	182	1					
22	Nagy Berivoj	F. ad 20	64	1					
14	Nagy Vajdafalva	M. c. 10	92	1		Limitanea			
15	Netot	ao 1803 transierunt							
37	Opra Kertzisora	Ecc. p. se.	98	1					
49	Paro	M. c. 52	213	1					
50	Persány	Ecc. p. se	147	1					
51	Pojána Merului	Ecc. p. se.	274	1			RP 7	9	
23	Russzor	M. c. 9	52	1		Limit.			
52	Sárkány	F. ad 49	66	1					
24	Sarkaitza	Epse	164	1					
38	Szeráta	M. c. 39	167	1					
39	Szkorej	F. ad 38	88	1		Limit.			
40	Sztréza Kertzisoara	F. ad 32	70	1					
16	Teleki Rétse	F. ad 3	79	1	1794				
25	Todoritza	M. c. 18 et 38 Lim.	147	1					
53	Uj Sinka	Ecc. p. se.	215	1					
26	Vajda Rétse	transierunt							
17	Vojla	Ecc. p. se	41	1		Limit.			

18. Sedes Saxonicalis Cibiniensis

Tractus Cibiniensis I. sub

2	Bolkáts	M. c. 16	33		RE prov. molaris annual. 200 fl.				
3	Gális	Ecc. p. se.	266	1			RP	2	
6	Gurarou	Ecc. p. se.	551	1					
4	Grosau	M. c. 9, 13	118	1					
5	Grosz-Probsdorff	M. c. 8	89						
7	Kákova	Ecc. p. se.	380	1	RE et P. 200 fl. prov. molaris annuatim				
8	Klein Probsdorf	F. ad 5	38						
9	Klein Scheuer	F. ad 4	8						
10	Neppendorff	F. ad 1	57						
11	Omlás	F. ad 17	55						
12	Popláka	Ecc. p. se.	421	1	1793		RP 15		
13	Reissdörffel	F. ad 4	22						
14	Reissen	F.ad 31 Tr.II.	113	1	1798				
1	Suburbium Civitatis	M. c. 10	40	1	1791				
			367	1	1784				
22	Compagnia Graecorum Cibin	Ecc. p. se.	38						

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
1	Vaszile Pop	Arad 1801				1		[1] Resign. anno 1791.
2	David Szakács	„ 1801				1		
	Tencas Teflan	„ 1804					1	[2] Popa est limitaneae conditionis.
1	Naftalie Reduletz	„ 1797					1	
3	Ioan Bika sen.[1]	Val. ?			1			[3] Cum coram Cossione statutus, non modo juxta acta penes Consist. exstantia et E. R. G. occasione illa, dum Ioan Barbát pro ejate fungente popa est resolutus, remonstrata pro inhabili esset repertus, verum nunc quoque valde debilis, morbidus et scripturae ignotus esset, a functione amovendum esse invenit Cossio, tanto magis quod indebite stolar. proventum perceptio non tantum agenti penes ipsum, sed et aliis praejudiciosa foret.
	Ioan Bika jun.	Trans. 1791				1		
	Alexie Bika	Arad 1801					1	
1	Iosziv Matei Done	„ 1803				1		
1	Szamoile Butta	Trans. 1795				1		
1	Adam Mendrianu	„ 1794				1		
1	Bukur Flanza	Arad 1797				1		
1	Szamoile Grama [2]	„ 1801				1		
1	Bucur Petku	„ 1804				1		
2	Ioan Berle [3]	Temes 1782		1				[4] Popa hic non modo in propriis suis longa serie sub No. Gbli 1442/1800 E. R. G. exhibitis scriptis pro inhabili declaratus est, verum personaliter etiam statutus pro tali et viribus fractus adeo inventus est, ut vix intelligi possit, proinde a functione amoveri eo addito censuit Cossio, ut causae amotionis benigna reflexio habeatur.
	Ioan Barbat	Arad 1798				1		
1	Gavril Szkutsule	Trans. 1793				1		
1	Sandru Sztrezsa	„ 1793				1		
2	Onya Bantsu	Val. 1759			1			
	Matei Bantsu	Trans. 1795				1		
1	Bukur Küsde	„ 1794				1		
2	Ioan Toma [4]	„ 1771		1				
	Georgie Misa	Arad 1800				1		
2	Georgie Debu	Buda 1782				1		
	David Flukus	Trans. 1794				1		
1	Ioan Neagoie	Arad 1804				1		[5] [Ao 1808 transivit].

sub R. Perc. Adolphi Kiffling.
Archi Diac. Eliae Popovits.

1	Ilie Todje [5]	Arad 1804				1		[6] Relicta dote et appertinentiis anno adhoc 1786 in Valachiam transiisse domiciliumque fixisse refertur, jure disponendi quoad possessorium retento.
3	Ioan Popa [6]	Trans. 1772						
	Opra Szász	„ 1795				1		
	Nicolae Muntyán	„ 1799				1		
4	Stephan Arsenie [7]	„ 1761		1				[7] Decrepitus inhabilis.
	Kosztandin Arsenie	„ 1766				1		
	Ioan Demian [8]	Buda 1781	1					[8] Amotus anno 1804.
	Ioan Manta	Arad 1798				1		
1	Ioan Popovits	Trans. 1790				1		[9] [Anno 1825 transierunt].
1	Mihail Ienya [9]	Temes 1783				1		
3	Ioan Proka [10]	Karlovetz 1762			1			[10] Resign. anno 1796.
	Ioan Berszan	Arad 1796				1		
	Toma Popovits	Trans. 1802				1		[11] Popa 1. et 2. sine iure successoris reducendo numero poparum.
3	Radul Nyagre	S.Andrej 1779				1		[12] Cum popa hic Graecus per loci archi diaconum interrogatus, ordinationem suam in presbyterium non modo re clare noluisset, allegando, quod iudex Graecorum interdixerit, quin imo exeodem principio se nec iurisdictioni Consistorii, multo minus archidiaconali subesse respondisset, locus et annus popizationis ipsius exponi nequivit, quod ipsum pro medella altiori trutinio non invento exponendum esse invenit commissioni.
	Ioan Nyagre	Trans. 1790				1		
	Ioan Bedile	Arad 1797				1		
1	Dimitrie Negre	Arad 1802				1		
4	Bukur Bobes [11]	Buda 1780				1		
	Elias Popovits	Trans 1791				1		
	Nicolae Aftanaszie	„ 1795				1		
	Georgie Bobes	Arad 1803				1		
1	Archimandrit Makarie [12]	? ?				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus: patrumfamilias inclusis viduab. et zingaris	Numerus: Templorum	Tempus: erectionis templi	Tempus: impetratae denuper ab E. M. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae: agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae: foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae: vinearum urnae
17	Szelistye	M. c. 11	1264	2			RE	2	
18	Szetsel	Ecc. p. se	250						
19	Szibiel	Ecc. p. se	478	1	1762		RP	8	
20	Tiliska	Ecc. p. se	694	1			RE 2 et fl. 100 prov. mol.		
21	Vállye	Ecc. p. se	334	1			RE ¹/₄	1	
16	'Sidve	F. ad 2	31						
15	Sinna	Ecc. p. se.	326	1		Limit.			

Circulus

Tractus Cibiensis II. sub

1	Apesdorf	F. ad 4	29					
2	Boitza	Ecc. p. se	424	1	1638		RE RP 4	21 3
3	Bongard	M. c. 11	109	1			RP 4	4
4	Burgberg	M. c. 1	136	1				
5	Czoód	M. c. 13	347	1	1757			
6	Dolmán	F. ad 23	44					
7	Földvár	Ecc. p. se.	288	1			RP 7¹/₂	
8	Freck	„ „ „	559	1			RE 1¹/₄ RP 4	1
9	Girelsau (Mradu)	F. ad 32	50					
10	Gross Scheuer	M. c. 12	130	1	1785			
11	Hammersdorf	F. ad 3	68					
12	Hannebach	F. ad 10	75		[Transierunt]			
13	Heltau	F. ad 5	32		Oratorium			
18	Hortobágyfalva	Ecc. p. se.	91	1	1790			
14	Kasztenholtz	F. ad 22	62		[Ao 1813 transierunt 29 familiae]			
15	Kertz	Ecc. p. se.	92	1				
16	Klosdorff	F. ad 19	28					
17	Kolun	Ecc. p. se	222	1			RP 4		
19	Kreitz	M. c. 16, 20	43					
20	Mesendorff	F. ad 19	49					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii
8	Moyse Moga [1]	Val. 1746			1		
	Ioan Nyam alias Szamoil	Val. 1761			1		
	Asesor c. Stefan Mark s.	Trans. 1770				1	
	Dumitru Szamoile	Buda 1778				1	
	Nicolae Moga	Trans. 1791				1	
	Stefan Mark jun.	„ 1794				1	
	Sztán Moga	„ 1795				1	
	Daniel Szamoile	Arad 1796				1	
2	Iuon Popovits	Val. 1752				1	
	Aftanaszie Mark	Buda 1791				1	
3	Ioan Miku	Trans. 1767				1	
	Sztan Teban [2]	Buda 1778				1	
	Ioan Szeroj	Trans. 1795				1	
4	Miron Lal [3]	Balázsf. 1773				1	
	Ioan Terhenye	Balázsf. 1773				1	
	Dionisie Miklós	Trans. 1791				1	
	Daniel Miklós	Arad 1797				1	
2	Koman Otzelle	Trans. 1787				1	
	Toma Popovits	Arad 1798				1	
3	Ioan Sztreule	Trans. 1763				1	
	Dumitru Boja	„ 1786				1	
	Ioan Szavu	„ 1792				1	

[1] Poparum in Szelistye numerus reducendus est ad ternarium juxta nrum 517/1806 Gubl.
[2] Reducendus num. ad 2.
[3] Reducendus num. ad 2.
[4] Resign. ao 1798.
[5] Bigamus ab anno 1801 inclus.
[6] Iste nec syngeliam produxit, nec pro fungente consideratus, sed qua desertor praehabitae suae ecclesiae Pálos ao 1793 hic commorator et minus applicabilis et mente captus.
[7] [Ao 1815 transierunt].
[8] Iste indebite est pro disunito popa conscriptus, cum sit unitus cantorem solum in disunita ecclesia agens.
[9] Hic in publicis conscriptionibus etiam celatus fuit semper, nec aliquando in popatu confirmatus, igitur omni ex parte praevaricatorie hucdum fungens.

ut supra.

A. D. Ioannis Popovits.

4	Bants Kerpitorja [1]	Balázsf. 1755			1		
	Vartolomej Katona	Trans. 1790				1	
	Ioan Katona	„ 1792				1	
	Mark Katona	Arad 1798				1	
1	Ioan Dorgye	Temes 1782				1	
1	Georgie Banya	Trans. 1789				1	
3	Ioan Szava	Buda 1782				1	
	Ioan Stefanovits	Trans. 1795				1	
	Arsenie Popovits	Arad 1800				1	
4	Ioan Angelovits	Trans. 1793				1	
	Ioan Popovits [5]	„ 1788	1				
	Adam Serban	Arad 1798				1	
	Nicolae Popovits	„ 1801	Vide Mártonhegy				
3	Ioniszie Sztanilovits	„ 1797				1	
	Vaszilie Bukur	„ 1799				1	
	Ioan Rakote [6]	Trans. ?	1				
1	Ioan Dumitru	Trans. 1766				1	
1	Nicolae Popovits	Arad 1798				1	
1	Vaszilie Opris [7]	Arad 1797				1	
4	Moyse Toader	Trans. 1772				1	
	Sandru Popa [8]	Balázsf. 1775					
	Georgie Stroja [9]	Val. 1768			1		
	Nicolae Dragomir	Arad 1799				1	
1	Teodor Beretzki	Arad 1801				1	

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab. et zingaris	Numerus Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratiae desuper ab Ex. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae	
21	Michelsberg	ao 1803 evanuerunt								
22	Moichen	M. c. 14, 28	283	1	1784		RP 10	6		
23	Neudorff	M. c. 6, 26	91							
24	Portsesd	Ecc. p. se.	335	1						
				1	1755		Templum 2. in Riu Sza-			
25	Resinár	Ecc. p. se.	1075	1	1770		duluj habet annuatim fl.			
				1	1801		30 proventum molinarem			
26	Rothberg	F. ad 23	60							
27	Rukkor	Ecc. p. se.	258	1						
28	Schellenberg	F. ad 22	37							
29	Sebes Inferior	Ecc. p. se	287	1						
30	Sebes Superior	„ „ „	342	1						
31	Stolzenburg	M. c. 14	325	1	1785					
32	Szakadáth	M. c. 9	250	1	1794		RE ½			
33	Talmáts	F. ad 34	31							
34	Talmatsel	M. c. 33	350	1			RP 2	15		

19. **Sedes Sax.**

Tractus Schässburgiensis

2	Bene	F. ad 4	36						
3	Dános	Ecc. p. se.	169	1			RP 13	2½	
4	Erked	M. c. 2, 10, 13	58						
5	Hégen	M. c. 8, 4	98	1			RP 1½	2	
6	Holdvilág	F. ad 15	44						
7	Nagy Szőllős	F. ad 1	40						
8	Nethus	F. ad 5	60						
9	Prodt	F. ad 15	28						
10	Rados	F. ad 4	18						
11	Segesd	F. ad 16	82						
1	Segesvár	M. c. 7	340	1	1788				
12	Szász Buda	F. ad 4	35						
13	Szász Dálya	M. c. 14	83	1			RP 3	3	
14	Szász Kézd	F. ad 13	70						
15	Szász Szent László	M. c. 6, 9	78	1			RP 12	4	
16	Troppold	M. c. 11	99	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii
3	Bants Branya	Trans. 1762				1	
	Ioachim Popovits	„ 1790				1	
	Nicolae Branya	„ 1796				1	
1	Ionask Bants	Temes 1783				1	
4	Ioan Oprintye [1]	Buda 1779			1		
	Ioan Dengyel	Trans. 1791				1	
	Ioan Gile alias Oprintye	Arad 1797				1	
	Nicolae Aron	„ 1798				1	
10	Román Berszan [2]	Val. 1740		1			
	Isaie Metz sen. [2]	„ 1760		1			
	Iacob Izrael	„ 1761				1	
	Szavu Berszan sen.	„ 1768				1	
	Ioan Kezan [3]	Trans. 1771				1	
	Szavu Berszan jun.	„ 1791				1	
	Aleman Kezan	„ 1794				1	
	Dan Berszan	Arad 1796				1	
	Isaie Metz jnn.	„ 1796				1	
	Ioan Bontye [4]	„ 1799				1	
2	Iuon Mihejle	Trans. 1785				1	
	Moise Popovits	„ 1790				1	
2	Angyel Tsóka	Buda 1778				1	
	Mihail Totan	„ 1779				1	
3	Ioan Bobanka sen.	Val. 1753				1	
	Ioan Bobanka jun.	Arad 1797				1	
	Atyim Zacharie	Trans. 1795				1	
3	Nicolae Popovits [5]	„ 1762	1				
	Simeon Gergely	Buda 1778				1	
	Athanaszie Szava [5]	Trans. 1795	1				
3	Toma Bants [6]	„ 1770					1
	Ilie Dobrok	Buda 1781				1	
	Ioan Prie	Arad 1796				1	
3	Mihail Vesteman [7]	Trans. 1773				1	
	Konstandin Vesteman	Karlovetz 1759				1	
	Ioan Szekerja	Arad 1800				1	

Schässburgiensis ?

sub A. D. Stephani Balás.

1	Teodor Delbe	Val. 1761				1	
1	Iános Toma	Trans. 1791				1	
1	Ilie Medre	Peterv. 1781				1	
2	Stephan Balás [8]	Trans. 1775				1	
	Michael Dregits	Trans. 1790				1	
1	Ileszie German	Trans. 1785				1	
1	Ioan Tatár	Arad 1802				1	
1	Lazar Brendur	Buda 1780				1	

Reflexiones

[1] Resign. ao 1797.
[2] Inhabiles.
[3] Assessor consistorialis.
[4] Numerus poparum reducendus ad 6.
[5] Amoti sunt dicti ao 1799 vi. decr, 2479 Gubl., horum tamen ultimum Attan. Szava defendit consistorium, quod de scandalosa ipsius vita nihil aliup obstare videatur, quam renitentia.
[6] Ordinatus pro Kornetzel, qua non unitus, tandem factus unitus et demum iterum non unitus.
[7] Num. poparum ad 2 reducendus.
[8] Archi Diaconus.

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab. et ziugaris	Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
							20. **Sedes Sax.**		
							Tractus Mediensis sub admi-		
2	Almen	F. ad 17	10						
3	Arbegyen	M. c. 15	133	1			RP 2¼	10	
4	Basen	F. ad 26	12						
5	Berethalom	Ecc. p. se.	141	1	1792				
6	Bogesdorff	F. ad 13	72						
7	Buzd	F. ad 20	81	1					
8	Ebesdorff	Ecc. p. se	134	1					
9	Frauendorff	„ „ „	155	1			RE 2½	2	
10	Gross Kopisch	M. c. 25	107	1			RE 3	2	
11	Hásszág	Ecc. p. se	104	1			RE	1	
12	Hetzeldorff	„ „ „	174	1			RP	4	
13	Kirts	M. c. 6	156	1	1798		RP	7	
14	Kis Kapus	F. ad 27	35	1					
15	Kis Selyk	F. ad 3	16						
16	Markt Schelken	Ecc. p. se.	113	1			RE	10	
1	Medgyes	„ „ „	368	1					
17	Meschen	M. c. 2, 19	119	1					
18	Mordisch	F. ad 22	50						
19	Niemesch	F. ad 17	26						
20	Pretey	M. c. 7	92	1					
21	Reichersdorff	M. c. 24	93	1					
22	Schalendorff	M. c. 18	71	1	1802		RE 2	2	
23	Sáros	Ecc. p. se.	144	1					
24	Tobsdorff	F. ad 21	60						
25	Waldhüten	F. ad 10	50						
26	Völzen	M. c. 4	91	1					
27	Vurmloch	M. c. 14	105	1	1799		RE 1¼		
							21. **Sedes Sax. Nagy Sink,** *circu-*		
							Tractus N. Sinkensis cum Ujegyháziensi		
1	Brulya	F. ad 6	70	1					
2	Gerdály	F. ad 8	29						
3	Kálbor	M. c. 4, 9	254	1					
4	Kis Sink	F. ad 3	74	1	1794				
5	Leses	M. c. 4 c. inf.	124	1	1793				
6	Márton Hegye	M. c. 1	90	1					
7	Nagy Sink	Ecc. pro se.	260	1					
8	Prázsmár	M. c. 2	105	1	1790				
9	Rohrbach	F. ad 3	74	1	1797				
10	Szász Vessződ	F. ad 11	62	1	1804				
11	Vérd	M. c. 10	93	1	1791				
							Circulus inferior sub R.		
							Subarchidiaconatus Sinkensis cum		
2	Báránykút	M. c. 8	97	1					
1	Boholtz	Ecc. p. se.	235	1			RP 5		
11	Boldog Város	M. c. 5	66	1					
3	Iakabfalva	F. ad 9	43						
4	Morgonda	F. ad 5 c. sup.	97	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
Medgyes ?								
nistratione Nicolai Popovits.								
1	Ioan Dorka [1]	Arad 1797				1		[1] [Ao 1814 transierunt].
1	Vaszilie Popovits	Trans. 1790				1		[2] Exponitur inter amovendos, qua a functione semper prohibitus, consequenter inde ab auspicio suae popizationis in hodiernum usque exemptione a publicis oneribus perperam gaudens verbo usurpator regis.
1	Toma Popovits	Arad 1802					1	[3] Num. ad unum reducendus.
2	Ioan Popovits	Peterv. 1781				1		[4] [Ao 1818 transierunt 16 familiae].
	Alexie Popovits[2]	Val. 1768		1				[5] Resign. ao 1797.
1	Ilie Popovits	Arad 1776				1		[6] Popa est amotus propter vitam scandalosam ao 1804.
1	Lazar Moldovan	„ 1802				1		[7] [Ao 1826 maxima pars pagi una cum parocho transierat].
1	Andrej Popa	„ 1799				1		[8] [Ao 1822 praeter 16 familiis transierunt].
1	Ioan Iuga	Buda 1781				1		[9] Numerus poparum reducendus ad unum.
2	Sztan Kurtyan a.Popovits[3]	Trans. 1761				1		
	Ioan Kurtyan	Temes 1782				1		
1	Ioan Balás [4]	Trans. 1763				1		
1	Gligor Radul	„ 1793				1		
2	Simeon Popovits	Arad 1799				1		
	Teodor Popovits	Arad 1802				1		
1	Teodor Popovits	Arad 1797				1		
2	Ioan Szabó [5]	Trans. 1762			1			
	Onya Popovits	Arad 1797				1		
1	Akszentye Triff	Arad 1803				1		
1	Petru Popovits	Arad 1802				1		
1	Georg Kenda	Val. 1761				1		
1	Nicolae Balkos[6]	Arad 1799	1					
1	Ioan Serban	Arad 1803				1		
1	Nicolae Tsorika	Trans. 1793				1		
lus superior sub R. Perc. Meltzer.								
conjuncta sub admin. Stan Radovits.								
2	Zaharie Pajk	Buda 1780				1		
	Ioan Miku	Arad 1800				1		
1	Ioan Bunye	Trans. 1788				1		
1	Nicolae Ursz	Arad 1801				1		
2	Vaszilie Pajk	Trans. 1761				1		
	Vaszilie Mika	Trans. 1791				1		
1	Toma Felmerian [7]	Trans. 1790				1		
1	Iacob Kendja	Trans. 1789				1		
Perc. Michaelis Capesius.								
Rupensi conjuncta A. D. vacat.								
1	Zaharie Ilya[8]	Trans. 1794				1		
2	Ioan Zaharie sen.	Temes 1783				1		
	Ioan Zaharie jun. [9]	Trans. 1794				1		
1	Teodor Ursz	Trans. 1789				1		
1	Szavu Deisorjan	Temes. 1782				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias incluseis viduab. et zingaris	Templorum	Tempus erectionis templi	impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	foenetorum currus	vinearum urnae
5	Neustadt	F. ad 11	48						
6	Prépostfalva	F. ad 7	78	1	1798				
7	Rosonda	M. c. 6	91	1	1794				
8	Sáros	F. ad 2	74	1					
9	Szászhalom	M. c. 3	68	1					
10	Szent Ágota	Ecc. p. se.	118	1	1795				
			22. **Sedes Sax. Rupensis,** *Circulus su-*						
			Tractus Rupensis cum tractu Sinkensi						
1	Darótz	F. ad 3	62	1	1801		RE	5	
2	Homoród	F. ad 4	78		[Ao 1823	transierunt	213	auditores	
3	Katza	M. c. 1	24	1	1796				
4	Kőhalom	M. c. 2	128	1					
5	Schweitzer	F. ad 2 c. inf.	43						
6	Streiffort	M. c. 6	95	1	1787				
7	Weisskirch	F. ad 2 c. inf.	43						
8	'Sombor	F. ad 7	46						
							Circulus inferior sub		
							Tractus		
1	Felmér	M. c. 4, 5	89	1	1804				
2	Garád	M. c. 7 et 5, 8 circ. sup.	87						
3	Halmágy	F. ad 6	49						
4	Kóbor	F. ad 1	37						
5	Lebnek	F. ad 1	61						
6	Oláh Tyúkos	M. c. 3, 6	200	1					
7	'Siberk	F. ad 2	64						
8	Sóna	M. c. 3, 4	302	1					
9	Szász Tyúkos	F. ad 6	58						
10	Ugra	Ecc. p. se.	107	1			RP	2	
					23. **Sedes Sax. Saboesiensis**				
					Tractus Saboesiensis sub				
2	Dál	Ecc. p. se.	252	1					
3	Kelnek	„ „ „	137	1					
4	Lámkerék	„ „ „	271	1			RE	22	4
5	Lomán	„ „ „	212	1					
6	Oláh Pián	„ „ „	400	1					
2	Péterfalva	F. ad 9	80						
8	Reho	Ecc. p. se.	397	1			RP	14	8
9	Rekita	M. c. 7, 11	154	1					
10	Szász Pián	Ecc. p. se.	211	1					
1	Szász Sebes	„ „ „	578	1					
11	Sztrungár	F. ad 9	28	1					

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii
1	Gavril Greku	Arad 1799				1	
1	Iakob Veress	Arad 1799				1	
1	Kretsun Tatarovits	Buda 1782				1	
	perior sub R. Perc. Teophil Schobel.						
	inferiore conjuncta A. D. vacat.						
	ad S. Unionem]						
1	Petru Magda	Trans. 1796				1	
1	Ioan Popovits[1]	Trans. 1788				1	
1	Adam Buksa	Trans. 1789				1	
	R. Perc. Georgii Grév.						
	ut supra						
	[Iuon Salka	Arad 1805]					
1	Bukur Farkas	Trans. 1791				1	
2	Philip Lup	Arad 1799				1	
	Simeon Popovits	Buda 1780				1	
3	Ioan Solke[2]	Val. 1760				1	
	Mihail Rajta	„ 1760				1	
	Bukur Rajta	Arad 1800				1	
1	Ioan Roska[3]	Trans. 1794				1	
	sub R. Perc. Iacobi Hutter.						
	A. D. Zachariae Moga.						
2	Ioan Negre	Trans. 1790				1	
	Simeon Duka	Arad 1801				1	
1	Nisztor Tzinte	Trans. 1791				1	
2	Iuon Petrásk	Buda 1780				1	
	Iuon Ionask	Temes 1789				1	
3	Opre Sztenus[4]	Val. 1757			1		
	Pantilimon Phileimon	Trans. 1791				1	
	Nicolae Sztenus	Arad 1802				1	
3	Dimitrie Popovits	Trans. 1792				1	
	Ioan Moyse	Trans. 1794				1	
	Daniel Popovits	Arad 1799				1	
3	Nicolae Kerpenisan[5]	Trans. 1791				1	
	Georgie Popovits	Trans. 1795				1	
	Kiril Májer	Arad 1798				1	
3	Ioan Rajka[6]	Trans. 1763			1		
	Ioan Dents[7]	Trans. 1772				1	
	Gligor Rajka	Trans. 1792				1	
2	Avram Bena	S. Andr. 1778				1	
	Nicolae Bena	Arad 1798				1	
3	Ilie Moga	Buda 1779				1	
	Zaharie Moga[8]	Trans. 1792				1	
	Vaszile Moga[9]	Arad 1798				1	

[1] [Ao 1820 transierunt 194 auditores].

[2] [Ao 1810 exceptis 76 personis transierat pagus ad Unionum].

[3] [Ao 1816 transierunt excentis 42 personis].

[4] Ao 1802 resignavit, numerum caeteroquin ad 2 reducendum invenit Cossio.

[5] Pars maxima auditorum ecclesiae disunitae in hoc pago constat e zingaris.

[6] Resign. Ao 1792.

[7] Numerus poporum reducendus.

[8] Archi Diaconus.

[9] Capellanus Archi Diaconi.

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus: patrumfamilias nucleus viduab. et singares	Numerus: Templorum	Tempus: erectionis templi	Tempus: impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae: agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae: foeneterum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae: vinearum urnae

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
	Mercuriensis ?							
	A. D. Theodoris Tanoj.							
	[1]							[1] Templum unitis cessatum.
2	Ioan Soffan	Trans. 1771				1		[2] Hi duo scripturae ignari nunquam erant in functione, nec praeter syngelias simplices in Valahia obtentas alias super popatu habent resolutiones, igitur in hodiernum usque qua praevaricatores veniunt considerandi, habito tamen respectu adultae aetatis... in rubrica plebeorum rusticorum manent.
	Matej Kozma	„ 1795				1		
4	Ioan Bunya	„ 1761				1		
	Moyse Beltyán	Val. 1768				1		
	Nicolae Orestian	Trans. 1787				1		
	Moyse Mark	Arad 1801					1	
1	Vaszile Nitzu	Arad 1800				1		
5	Szavu Muntyán [2]	Val. 1768	1					
	Toma Sztenile [2]	Val. 1768	1					
	Georgie Fulya	Trans. 1772				1		[3] Primus nunquam adprobatus, quin imo nec negativa aliqua resolutione provisus.
	Vaszilie Popovits al. Rásze	„ 1789				1		
	Gavril Popovits	„ 1795				1		
4	Moyse Oprian	Val. 1769		1				[4] Reducendus ad unum!
	Nicolae Dobrok sen. [3]	Trans. 1770				1		[5] [Ao 1818 transierunt]
	Nicolae Dobrok jun.	„ 1789				1		[6] Indebilis.
	Bukur Szerb	Arad 1797				1		[7] [Transierunt ad alia vota 1823.]
2	Ioan Bants	Arad 1798				1		[8] Resign. ao 1801.
	Ioan Florje	Arad 1804				1		[9] Num. ad 2 reducendus.
1	Petru Tserts	Buda 1779				1		[10] Archi Diaconis.
1	Dumitru Flescher	Arad 1801				1		[11] [Ao 1824 transierunt 33 patres familias].
3	Adam Lupu	Val. 1758				1		
	Iosziv Muntyan	Trans. 1767				1		
	Antonie Szkian	„ 1792				1		
	sis sub R. Perc. Ladisl. Kászoni.							
	sub A. D. Steph. Làzár.							
2	Ioan Avram [4]	Temes 1789				1		
	Ioan Armyan	Arad 1800				1		
1	Nicolae Opritza	Arad 1798				1		
2	Georgie Popovits	Trans. 1795				1		
	Ioan Popovits	Arad 1796				1		
2	Petru Ureteszku	Buda 1778				1		
	Matej Kretsun	Trans. 1792				1		
2	Nicolae Popovits	„ 1792				1		
	Ioan alias Popa Denile	Arad 1805				1		
	colae pagi limitaneae conditionis ritum gr.-catolicum tenentes. [5]							
2	Ioan Manyutz	Trans. 1772				1		
	Adam Vlad	Arad 1796				1		
1	Iszpasz Popovits	Trans. 1791				1		
3	Adam Vejdejan [6]	„ 1771		1				
	Vaszilie Dregan	Arad 1797				1		
	Iszpasz Baba [7]	„ 1803				1		
3	Ionask Israel [8]	Val. 1761			1			
	Ioan Popovits [9]	Arad 1797				1		
	Adam Vlad	Arad 1801				1		
2	Stephan Lázár [10]	Trans. 1763				1		
	Ilie Popovits	Arad 1796				1		
1	Ioan Michail	Trans. 1771				1		
1	Petru Vlad [11]	„ 1790				1		
3	Ioan Petike	„ 1772				1		
	Adam Szokol	Buda 1781				1		
	Elissej Szokol	Trans. 1791					1	

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrum familias inclusis viduis et zingaris	Numerus Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
							26. **Sedes Sax. Ujegyház**		
			Tractus Ujegyháziensis cum filiali superiore Sedis						
1	Altzen	Ecc. p. se	217	1					
2	Bendorff	M. c. 10	218	1			RP $2^1/_2$		
3	Tzikkendal	Ecc. p. se	161	1	1791				
4	Fofeld	„ „ „	324	1					
5	Glimboka	M. c. 6	159	1			RP 1		
6	Holtzmány	F. ad 5	112	1	1801	[Ao 1829 transierunt]			
7	Illenbach	Ecc. per se.	296	1	1782		RP $2^1/_4$		
8	Kürpöd	F. ad 12	116	1					
9	Leschkirch	M. c. 11	78						
10	Megerej	F. ad 2	76						
11	Márpod	F. ad 9	72		[Ao 1824 transierunt 8 patres fam.]				
12	Szász Almás	M. c. 8	340	1	1777				
							27. **Districtus Coronensis.** Circulus		
			Tractus Coronensis I. sub						
1	Civitas Coronensis:								
	Cathedr. Civitatis		52						
	„ Corporis		18						
	„ Petri	Ecc. per se.	31	1	1786				
	„ Porticae		12						
	„ Graecorum		47						
	„ Bolgárszegiensis								
	„ Suburbium	Ecc. per se.	574	1			RE 101		
	„ Corporis		826						
			1569						
	„ Petri Ó-Brassó suburb.	Eccl. p. se	179						
	Porticae Bolonya		317	1					
	Apiarium Ó-Brassó	„ „ „	110	1	1786				
3	Bátsfalu	M. c. 2	199	1					
4	Tsernátfalu	Ecc. p. se.	194	1					
2	Fullones	F. ad 2	90				RP 2		
5	Hosszufalu	Ecc. p. se.	500	1					
6	Pürkeretz	M. c. 9	114	1					
7	Tatrang	Eccl. p. se	134	1					
8	Türkös	„ „ „	317	1					
9	Zajzon	F. ad 6	37						

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignatii	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
	sub R. Perc. Theod. Albrich.							
	Nagy Sink conjuncta sub A. D. Sztan Radovits.							
1	Szimion Popovits	Arad 1799				1		[1] [Ao 1816 transiv. ad 2 vota].
2	Ioan Popovits	„ 1797				1		[2] Vide penes ecclesiam pagi Burgberg.
	Matei Popovits[1]	Arad 1802				1		[*] Qua nunquam confirmati aut in functione existentes in publicis conscriptionibus cum exemptione perperam fuere inducti; igitur inde ab anno ordinationis semper praevaricatores exstitere.
1	Petru Banya[2]	Trans. 1785				1		
4	Toma Vaszilie[*]	Val. 1768		1				
	Ioan Kirtop sen.[*]	„ 1768		1				
	Ioan Kirtop jun.	Arad 1797				1		
	Nathaniel Zacharie	„ 1797				1		
2	Sztan Radovits[8]	Trans. 1788				1		[8] Archi-Diaconus.
	Sztan Philimon	„ 1793				1		
4	Ioan Popovits sen.[4]	Val. 1759			1			[4] Resign. ao 1797.
	Ioan Kende	Trans. 1785				1		[5] In Valahia ordinati scripturae ignari resignaverunt ao 1798.
	Stefan Popovits	Arad 1797					1	
	Ioan Popovits jun.	„ 1797				1		[6] Cum per localem archidiaconum jussu mixtae Cossionis vocati fuissent dicti duo graecorum popae, ut annus consecrationis per productionem syngeliarum constare posset, responderunt, se nihil horum scire velle, nam illi nec consistorio, nec Archi-Diacono subsunt, unde necessarius scitu Presbyteratus illorum status resciri nequivit, proinde cum regnum
1	Simion Fokone	„ 1802				1		
5	Georgie Bunya sen.[5]	Val. 1758			1			
	Georgie Matej[5]	Trans. 1763			1			
	Georgie Bunya jun.	Arad 1798				1		
	Ioan Matej	„ 1798				1		
	Mihail Bants	„ 1801				1		
	I. sub R. Perc. Georg. Enyetter.							
	A. D. Rudolphi Tempian.							
2	Archimandrita Gabriel[6]	? ?				1		in Regno publicae administratione adversetur, ut hi ad rectum administrationis ordinem trahantur, E. R. G. demisse proponit commissio.
	Ignatius Kaleistis	? ?				1		[7] Resign. ao 1795.
5	Georgie Radovits	Buda 1778				1		
	Georgie Lebul	Trans. 1788				1		
	RudolfTempian Archidiac.	„ 1794				1		
	Eustas. Ketona	„ 1794				1		
	Ioan Stefanovits	Arad 1800				1		
2	Dimitrie Ieremia	Trans. 1786				1		
	Nicolae Rusoj	„ 1793				1		
1	Ioan Ieremia	„ 1791				1		
1	Ieremia Ieremia	„ 1791				1		
1	Iacob Popovits	Buda 1779				1		
1	Toma Berszan	Arad 1799				1		
4	Radu Verza sen.	Trans. 1778				1		
	Ioan Martinovits	„ 1778				1		
	Radu Verza jun.	„ 1793				1		
	Opra Verza	Arad 1799				1		
1	Georgie Bogdan	„ 1797				1		
1	Georgie Bratu	Trans. 1791				1		
3	Kosztandin Sztan[7]	Val. 1755			1			
	Leontie Puskás	Arad 1798				1		
	Vaszilie Grecu	Trans. 1795				1		

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab. et ziugaris	Numerus Templorum	Tempus erectionis templi	Tempus impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	Appertinentiae Ecclesiasticae foenetorum currus	Appertinentiae Ecclesiasticae vinearum urnae
							Circulus II. sub R. Tractus		
1	Apátza	F. ad 6	76	1					
2	Botfalu	Ecc. p. se.	127	1					
3	Földvár	M. c. 9	217	1			RP 6	5	
4	Hermány	Ecc. p. se.	140	1			RP 2		
5	Krizba	M. c. 10	105	1					
6	Magyarós	M. c. 1	105	1					
7	Prásmár	Ecc. p. se.	243	1			RP 2		
8	Szent Péter	„ „ „	104	1			RP 5		
9	Uj Falu	F. ad 5	33						
10	Veresmarth	F. ad 3	96	1	1787		RE 3		
							Circulus III. sub R. Tractus Coronensis II.		
1	Fekete Halom	Ecc. p. se.	201	1					
2	Höltövény	„ „ „	106	1					
3	Keresztényfalva	„ „ „	169	1					
4	Rosnyó	„ „ „	415	1			RP 37		
5	Szunyogszék	„ „ „	182	1		Limit.	RP	10	
6	Törtsfalva	Ecc. pro se.	180	1					
7	Törtsvár: Alsó-Moets			1			RP	2	
	Felső-Moets			1					
	Fundáta			1					
	Ktyeje			1					
	Magura	Ecc. per se.	1351	1	1796				
	Pestere			1					
	Predeal			1	1801				
	Simon			1			RP	1	
	Szernye			1			RP	1	
	Szohodol			1					
	Porta Branului			1					
8	Vidombák	M. c. 10	93	1					
9	Vledény	Ecc. per se.	331	1			RE 6½	2	
10	Volkány	F. ad 8	83	1					
				1					
11	Zernest	Ecc. per se.	670	1					
				1	1793		RP 30	11	

summarius	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
	Perc. Andreae Klein.							
	ut supra.							
1	Vaszile Morar	Trans. 1770				1		[1] Resign. ao 1791.
1	Simion Sztojan	Buda 1779				1		[2] Ao 1793 amotus per Eppum Adamovits qua antea etiam illegitime fungens praevaricator; confirmationem enim obtinuerat unquam.
1	Dimitrie Martinovits	„ 1778				1		[3] Resign. anno 1793.
1	Petru Theodorits	Arad 1793				1		[4] Resign. anno 1793.
1	Ioan Dutza	„ 1798				1		[5] Transivit ad 2-a vota.
1	Georgie Morar	„ 1800				1		[6] Resign. anno 1802.
2	Nicolae Frates	Buda 1780				1		[7] Archi Diaconus.
	Radu Popovits	Trans. 1785				1		
1	Ioan Bukur	„ 1795				1		
1	Serban Popovits	Arad 1798				1		
	Perc. Iosephi Frank.							
	sub A. D. Bratu Báju.							
1	Ioan Ilie	Trans. 1793				1		
1	Toma Ienakie	„ 1791				1		
2	Bukur Sztrojka[1]	„ 1763			1			
	Sztrojka Popovits	„ 1791				1		
2	Oancsa Balka	„ 1779				1		
	Radu Sztojka	„ 1791				1		
1	Sofronie Popovits	Arad 1797				1		
2	Bukur Puskás	Trans. 1762				1		
	Sztan Bencsile	Arad 1805				1		
2	Ioan Fota	Trans. 1793				1		
	Theodor Aldulya	Arad 1798				1		
2	Sztantsu Trurja	Trans. 1790				1		
	Ioan Titske	Val. 1759		1				
2	Sztan Mosoj	Val. 1773				1		
	Ioan Ontsoj	Arad 1800				1		
2	Ioan Zsázsa	„ 1802				1		
	Koman Zsázsa[2]	Val. 1775	1					
1	Radu Talpe	Val. 1773				1		
2	Nicolae Tipei	Trans. 1793				1		
	Sztan Tipei[3]	Val. 1754			1			
1	Vojku Balka	Trans. 1762				1		
2	Ioan Monoj	„ 1790				1		
	Nicolae Vartolomej	Arad 1802				1		
2	Radu Tzepesz	Trans. 1793				1		
	Vlad Tzepesz[4]	Val. 1754			1			
1	Dimitrie Kerszte	Traus. 1779				1		
1	Averkule Fetule	„ 1794				1		
1	Bukur Dregits	„ 1773				1		
2	Ioan Bokotsa	„ 1794				1		
	Ioan Sztantsel[5]	„ 1794				1		
2	Mihail Barbu[6]	„ 1771			1			
	Bukur Barbu	Arad 1802					1	
5	Sztan Kretsun	Buda 1780				1		
	Ioan Manojle	Trans. 1787				1		
	Bratul Bajul[7]	„ 1790				1		
	Ioan Komsa	Arad 1797					1	
	Vlad Dan	„ 1797					1	

	Nomina Locorum et ecclesiarum	Titulus ecclesiae specificus	Numerus patrumfamilias inclusis viduab et zingaris	Templorum	Tempus erectionis templi	impetratae desuper ab E. R. G. resolut.	Appertinentiae Ecclesiasticae agrorum cubuli	foenetorum currus	vinearum urnae

summaria	Numerus Poparum specificus	Locus Annus ordinationis	Ex his sunt: Amoti	Amovendi	Resignati	Fungibiles	Supernumerarii	Reflexiones
chico-Limitanea.								[1] [Anno 1809 ecclesiae disunitae pagorum Iád et Kis Besztertze hic adnexae sunt No. 3994 1809 Decr. Gubl].
								[2] Archi Diaconus.
1	Vaszile Halmágyi	Trans. 1786				1		* *Legio val.-Limitanea.* Loca haec qua politicis jurisdictionibus mixtim ingremiata suos in illis obtinuerunt Archi-Diaconatus et Archi-Diaconos.
1	Petru Popovits	Trans. 1795				1		* *Districtus Bistriciensis.* Cum haec nr. 6 loca juxta acta R. Exactoratus Provincialis in publicis conscriptionibus non nisi ao 1804 inducta constet et in priori Disunitarum ecclesiarum regulatione non nisi Iaad et Kis-Besztertze cum multo minori, quam num apparent, P. I. no prodeant, desuperque interrogati Archi-Diaconi locales, utpote Stephanus Vlad unitae et Alex. Buzdug disunitae religionis, dubium hoc non modo non tollerent, quin imo scriptis suis hic demisse adnexis sub A. A. et B. B. evincerent pagos Lekentze, Nagy Demeter, Petres et Ujfalu ecc. p. se nullos disunitos habere, Iaad vero et Kis Besztercze sacris unitorum non modo usos fuisse, sed re vera ad unitam matrem Nagy Besztercze spectasse, disunitorum sacris ab aliquot solum annis tentatos extitisse, absque sex hebdomadali, ut dictus unitus Archi Diaconus praetendere examine, mixta haec Comissio pagos hos absque omni regulatione relinquere tutius esse duxit, ac una pro et contra horum A. Diacorum factas relationes E. R.
1	Szofronie Popovits	Arad 1797				1		
Iachico-Limitanea. admin. A. D. Alexandri Buzdug.								G. pro determinanda, quoad Iaod et Kis Besztertze disinteressatam investigationem substernere.
1	Ioan Reiu	Trans. 1793				1		
1	Theodor Buleoas	„ 1771				1		
1	Stefan Vrasmas	Arad 1801				1		
2	Ankidim Szinimite	Trans. 1763				1		
	Alexandru Buzdug	? ?				1		
1	Ioan Ilie	Trans. 1771				1		
1	Stefan Flemend	St.Andr. 1781				1		
Bistriciensis.								

Conspectus Summarius.

N-rus	Nomina jurisdictionum	Templa	Cub. aratr.	Curr. foenet	Urneae vini	Archi Diac.	Num. Poparum amot.	amorend.	resign.	Fungent.	Supernum.	In summa	Numerus patrumfamilias
1	Cottus **Alba Superior**	45	122⅜	58	—	1	1	3	10	38	5	57	4712
2	„ „ **Inferior**												
	circulus superior	44	168½	125	—	3	3	1	2	32	10	48	4334
	circulus inferior	108	90	42	719		4	5	10	101	19	139	17353
3	„ **Küküllő**												
	circulus superior	23	124½	59	266	2	—	—	5	20	1	26	2088
	circulus inferior	38	202¼	95	256		4	—	7	28	8	47	2965
4	„ **Thorda**												
	circulus superior	39	183	48	40	3	2	2	—	26	5	35	3009
	circulus inferior	38	65⅜	81	—		1	—	3	34	2	40	3977
5	„ **Kolos**												
	circulus superior	33	54	47	—	2	—	2	—	23	5	30	2548
	circulus inferior	18	84⅜	57	—		—	—	1	16	3	20	1933
6	„ **Doboka**												
	circulus superior	26	130	120	4	1	—	1	1	19	8	29	2209
	circulus inferior	20	66¼	54	280		—	1	1	16	4	22	1483
7	„ **Szolnok Interior**												
	circulus superior	44	44	40	—	1	6	—	7	34	12	59	3779
	circulus inferior	20	42	36	—		—	1	1	12	6	20	1198
8	„ **Hunyad** c. Vallis Hátszeg	10	4	—	—		—	—	1	6	—	7	532
	Circ. Cis-Marus.	125	150½	62½	35	3	2	2	11	82	7	104	12244
	„ Trans. Marus.	105	77½	46	12		2	2	6	71	8	89	5497
9	„ **Szolnok Mediocris**	1	2	3	30	Doboka	—	—	—	1	—	1	84
10	„ **Zaránd**	51	8½	18	—	1	3	—	5	44	3	55	5879
11	Districtus **Kővár**	34	15	22	—	1	2	1	1	21	4	29	2694
12	Sedes Sic. **Udvarhely**												
	circulus superior	1	—	—	—	Háromszék	—	—	—	1	—	1	125
	circulus inferior	2	½	—	—		—	—	—	3	—	3	338
13	„ „ **Marus**												
	circulus superior	3	—	—	—	1	1	—	—	4	—	4	329
	circulus inferior	18	21	16	—		—	—	—	13	3	17	1066
14	„ „ **Háromszék**												
	circulus superior	8	1	—	—	1	—	—	—	7	—	7	751
	circulus inferior	12	4	—	—		1	—	—	8	—	9	1337
15	„ „ **Aranyos**	8	7	6	15	Thorda tr. inf	—	—	—	6	—	6	677
16	**Loca Taxalia**	4	—	—	—	—	1	—	—	3	—	4	520
17	Districtus **Fogaras**	49	8	9	—	1	4	7	5	54	8	78	6165
18	Sedes Sax. **Cibiniensis** c. I	14	17¼	13	—	2	2	1	3	38	—	44	5973
	c. II	21	37¼	53	—		4	3	2	46	1	56	6602
19	„ „ **Schaessburgiensis**	6	29½	11½	—	1	—	—	—	8	—	8	1348
20	„ „ **Mediensis**	19	16½	15	20	1	1	1	1	20	1	24	2672
21	„ „ **Nagy Sink**												
	circulus superior	10	—	—	—	Ujegyház	—	—	—	8	—	8	1235
	circulus inferior	9	5	—	—	Kőhalom	—	—	—	8	—	8	1015
22	„ „ **Rupensis** c. I.	4	—	5	—	—	—	—	—	3	—	3	519
	c. II	4	2	—	—	1	—	—	—	7	—	7	1054
23	„ „ **Saboesiensis**	10	36	12	—	1	—	—	2	20	—	22	2202
24	„ „ **Mercuriensis**	9	5	—	—	1	—	3	—	18	2	23	3051
25	„ „ **Szász-Város**	14	14½	8	—	1	—	1	1	22	1	25	2991
26	„ „ **Uj-Egyház**	9	4¾	1	—	1	—	—	5	14	1	20	2169
27	District. **Coronensis** c. I.	10	103	—	—	1	—	—	1	19	2	22	3751
	c. II	9	18	5	—		—	—	—	10	—	10	1246
	c. III	23	73½	30	—		1	1	4	26	5	37	3781
28	„ Bistritziensis	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	I. Legio Val.-Limitanea	2	—	—	—	—	—	—	—	2	1	3	206
30	II. „ „ „	6	—	—	—	1	—	—	—	7	—	7	601

Per delegatam ab Excelso Gubernio Mixtam Commissionem Sign. Cibinii 19° Mensis Octobris die quippe continuatae operationis ultimo Anni 1805.

Alexander Dósa m. p.,
ingressistam exactoralem exmissum Cossarium,

ABREVIATIONES.

1. A. D. = Archi Diaconus et Archi Diaconatus
2. Ao = Anno
3. Balásf. = Balázsfalva
4. Circ. = Circulus
5. Cottus = Comitatus
6. E. R. G. = Excelsum Regium Gubernium
7. Ecc. p. se. = Ecclesia pro se
8. F. ad = Filia ad...
9. M. c. = Mater cum...
10. No. = Numeros
11. P. = Pagus
12. R. E. = Rata Ecclesiae
13. R. P. = Rata Popae
14. R. P. = Regius Perceptor et Regius Perceptoratus
15. Temes. = Temesvar
16. Trans. = Transilvania
17. Val. = Valachia
18. Cossio = Comissio
19. Tr. = Tractus

Bibliografia publicaţiunilor româneşti din Ungaria pe anul 1910.*)

I. Istorie şi istorie culturală.

Stefan Buzilă, *Monografia comunei Sântiosif*, ediţia I. Tipografia G. Matheiu, Bistriţa, 1910, 8°, 358 pag. Preţul: cor. 3·20.

Dr. E. Dăian, *Prinos canonicului Dr. Augustin Bunea*, ediţia I. Tipografia „Carmen" Petru P. Bariţiu, Cluj, 1910, 8°, 128 pag. Preţul: 3 cor.

Societatea „Inocenţiu Micu Clain" a teologilor din Blaj, *Albumul Bunea*, Editura societăţii, Tipografia şi Librăria Seminarului teol. gr.-cat., Blaj, 1910, 8° 224 pag. Preţul: 7 cor.

Iosif St. Şuluţu de Cărpeniş, *Continuare din broşura Adaus la partea a VI-a a memoriului.* Edit. autorului. Tipografia Krafft. Sibiiu, 1910.

Dr. E. Dăian, *Baronul Vasile L. Pop*, (Disertaţie), Tipografia „Carmen" Petru P. Bariţiu, Cluj, 1910, 8°, 16 pag.

Z. Păclişan, *Biserica şi Românismul*, ediţia I., Tipografia „Carmen" Petru P. Bariţiu, Cluj, 1910, 8°, 64 pag. Preţul: 1 cor.

Dr. Vasile Stan, *Centenarul Şaguna şi opinia publică românească.* Retipărire din Anuarul Seminarului Andreian. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 52 pag.

II. Geografie, Antropologie, Etnografie şi Folclor.

Dr. Iosif Popovici, *Poezia populară română*, (Bocetele rom.), ediţia I., Tipografia „Progresul", soc. pe acţii, Oraviţa, 1910, 8°, 74 pag. Preţul: 80 bani.

Dr. Iosif Popovici, *Poezii populare române*, (Balade populare din Banat), ediţia I. vol. I., Tipografia „Progresul", soc. pe acţii, Oraviţa, 1910, 8°, 121 pag. Preţul: cor. 1·80

Ioan Pricu, *O călătorie de studii.* Tipografia Ciurcu, Braşov, 1910. Preţul: 60 bani.

III. Filozofie.

— *Psihologie, Logică, Estetică, Morală şi Metafizică.* —

Dr. Vasile Suciu, *Raportul dintre religie, ştiinţă şi societate*, Blaj 1910. Preţul 1 coroană.

IV. Religie şi biserică.

a) Teologie.

Dr. Tarnavsky Nirntschi, *Predici*, Tipografia şi librăria diecezană, Caransebeş, 1910, 8°.

Tit Bud, *Ritual*, ediţia II. Tipografia diecezană, Gherla, 1910, 8°, 62 pag. Preţul: 40 bani.

Societatea Bis. lit. „Alexi Şincai", *Catehismul* de I. Deharbe, ediţia II. Tipografia diecezană, Gherla, 1910, 8°, 460 pag. Preţul: 5 cor.

Dr. Alex. Rusu, *Papok nösülése*, (Teză de doctorat), Tipografia „Poporul Român" Budapesta, 1910, 8°.

G. Pop, *Predici*, vol. I., ediţia II. Editura autorului. Tipografia şi librăria semin. teol. gr.-cat., Blaj, 1910, 8°, 200 pag. Preţul: cor. 1·50.

---

*) Bibliografia începută în anul trecut o continuăm în aceleaşi condiţii. Lipsurile au fost şi de astădată inevitabile, deoarece n'am primit răspuns dela toate tipografiile şi editurile. Intru cât am putut le-am completat. Rugăm din nou pe toţi autorii şi editorii să trimită „Asociaţiunii", toate publicaţiunile ce le tipăresc. *O. C. T.*

b) *Administraţie bisericească.*

Consistorul mitropolitan, *Protocolul congresului.* Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910. Preţul: 3 cor.

Consistorul mitropolitan, *Statutul organic.* Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 70 pag. Preţul: 50 bani.

Consistorul arhidiecezan, *Protocolul sinodului din 1910.* Tipografia arhidiecezană. Sibiiu, 1910, 8°, 177 pag. Preţul: 2 cor.

c) *Reviste şi foi bisericeşti.*

„*Telegraful Român*". Redactor: T. V. Păcăţian. Apare de 3 ori pe săptămână. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu. Abonamentul: 16 cor. pe an.

„*Revista Preoţilor*". Prim-redactor: D. Voniga, preot. Apare de 3 ori pe lună. Abonamentul: 10 cor. pe an.

„*Unirea*". Redactor: Aurel Domşa. A apărut odată pe săptămână, în Blaj. Abonament: 12 cor. pe an.

„*Păstorul sufletesc*". Redactor: Al. Coste. Apare odată pe lună. Tipografia „Victoria", Şimleu, 8°. Abonamentul: 10 cor. pe an.

„*Foaia diecezană*". Redactor: Dr. Iuliu Olariu. Tipografia diecezană, Caransebeş, folio. Apare odată pe săptămână. Abonamentul: 10 cor. pe an.

„*Biserica şi şcoala*". Redactor: Roman R. Ciorogariu. Apare săptămânal. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 4°. Abonament: 10 cor. pe an.

„*Revista Teologică*". Redactor: Dr. N. Bălan. Apare de 2 ori pe lună. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 8°. Abonamentul: 10 cor. pe an.

V. Pedagogie.

a) *Scrieri pedagogice.*

Planul de învăţământ pentru pedagogi, ediţia I. Tipografia şi Librăria semin. teol. gr.-cat., Blaj, 1910, 8°. Preţul: 1 cor.

Victor Stanciu, *Cum să studiem*, extras din Anuarul şcoalei civile de fete a Asociaţiunii. Sibiiu, 1910, 16 pag. Preţul: 1 cor.

b) *Cărţi didactice.*

Sulică Nicol., *Carte de cetire*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 226 pag. Preţul: 90 bani.

Tipografia diecezană, *Istoria biblică*, testamentul vechiu, ediţia VI. Tipografia diecezană, Gherla, 1910, 8°, 64 pag. Preţul: 36 bani.

Erödi I. şi N. Sulică, *Constituţia*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 64 pag. Preţul: 40 bani.

Prietinii şcoalei, *Abecedar*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 80 pag. Preţul: 40 bani.

Nemes Sándor, *Földrajz az elemi népiskolák V. és VI. oszt. számára*, ediţia I. Tipografia şi librăria diecezană, Caransebeş, 1910, 8°, 108 pag. Preţul: 60 bani.

Prietinii şcoalei, *A II-a carte de cetire*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 120 pag. Preţul: 56 bani.

S. Nestor şi Dr. E. Szabó, *Istoria universală*. Partea II. (după Márki), ediţia I. Tipografia şi librăria semin. teol. gr.-cat. Blaj, 1910, 8°, 284 pag. Preţul: cor. 3.40.

Szörényi—Nemes, *Földrajz az elemi népiskolák III. oszt. számára*. Tipografia şi librăria diecezană, Caransebeş, 1910, 8°, 64 pag Preţul: 60 bani.

Iuliu Vuia, *Istoria Ungariei*, ediţia V. Ediţia autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 60 pag. Preţul: 40 bani.

Iuliu Vuia, *Abecedar ilustrat.* Ediția II. Editura autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 64 pag. Prețul: 40 bani.

Dr. Petru Barbu, *Istorii bisericești*, ediția VII. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 48 pag. Prețul: 30 bani.

Iuliu Vuia, *Geografia*, ediția VI. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 100 pag. Prețul: 60 bani.

Iuliu Vuia, *Abc. Gabel*, ediția V. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 52 pag. Prețul: 40 bani.

Dr. Petru Barbu, *Catehism*, ediția VII. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 72 pag. Prețul: 40 bani.

Iuliu Vuia, *Carte de cetire pentru clasa 5 și 6-a*, ediția III. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 120 pag. Prețul: 60 bani.

Iuliu Grofșorean și soții, *A patra carte de cetire*, ediția II. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 124 pag. Prețul: 60 bani.

Iuliu Grofșorean și soții, *Carte de cetire pentru cl. V. și VI.* Ediția II. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 246 pag. Prețul: 1 cor.

Iuliu Vuia, *Istoria Ungariei*, Ediția VI. ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 60 pag. Prețul: 40 bani.

Iuliu Vuia, *Limba maghiară pentru clasa 4, 5 și 6*, ediția III. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 136 pag. Prețul: 50 bani.

Iuliu Vuia, *Curs practic de aritmetică*, ediția VII. Ed. autorului Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 96 pag. Prețul: 60 bani.

Iuliu Vuia, *Fizica*, ediția III. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910 8°, 56 pag. Prețul: 50 bani.

Iuliu Vuia, *A doua carte de cetire*, ediția IV. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8° Prețul: 36 bani.

Nicolae Crișmar, *Istorii biblice*, ed. II. Ediția autorului. Tipografia diecezană, 1910, 8°, 104 pag. Prețul: 45 bani.

Iuliu Vuia, *Limba maghiară pentru clasa 1, 2 și 3*, ediția III. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 128 pag. Prețul: 50 bani.

Tipografia diecezană, *Catehismul mic*, ediția XXI. Tipografia diecezană, Gherla, 1910, 8°, 32 pag. Prețul: 20 bani.

S. Nestor și Dr. E. Szabó, *Istoria universală*, partea I. (după Márki), ediția I. Tipografia și librăria semin. teol. gr.-cat. Blaj, 1910, 8°, 282 pag. Prețul: cor. 3·40

Iosif Moldovan și soții, *Abcdar*, ediția VIII. Ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 72 pag. Prețul: 40 bani.

Iuliu Vuia, *Abcdar ilustrat*, ed. VII. Ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 64 pag. Prețul: 40 bani.

Iuliu Grofșorean și soții, *A doua carte de cetire*, ediția VI. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 67 pag. Prețul: 40 bani.

Iuliu Vuia, *Limba română*, ediția VII. Ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 112 pag. Prețul: 60 bani.

Iuliu Vuia, *Aritmetică și Geografie*, ediția IV, Ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 46 pag. Prețul: 36 bani.

Dr. Petru Barbu, *Istoria biblică*, ed. X. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 67 pag. Prețul: 30 bani.

Iuliu Vuia, *Limba maghiară pentru clasa a 4, 5 și 6-a*, ediția IV. Ediția autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 136 pag. Prețul: 50 bani.

David Voniga, *Istoria biblică*, ediția II. Editura Polatsek, Timișoara. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 125 pag. Prețul: 50 bani.

Iuliu Vuia, *Limba maghiară pentru clasa 1, 2, 3*, ed. IV. Ed. autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 120 pag. Prețul: 50 bani.

Nicolau Ştef. şi consoţii, *A treia carte de cetire română*, ediţia III. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 119 pag. Preţul 60 bani.

Iuliu Grofşorean şi consoţii, *A patra carte de cetire română*, ediţia II. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 123 pag. Preţul: 60 bani.

Iuliu Grofşorean şi consoţii, *A doua carte de cetire română*, ediţia VI. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 70 pag. Preţul: 40 bani.

Iosif Moldovan şi consoţii, *Abcdar prima carte de cetire română*, ediţia VIII. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 70 pag. Preţul: 40 bani.

Iuliu Grofşorean şi consoţii, *Carte de cetire pentru cl. claselor V. şi VI.* cl. II. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 240 pag. Preţul: 1 cor.

Iosif Moldovan şi Iuliu Grofşorean, *Limba maghiară*, ediţia III. Ed. autorilor. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 151 pag. Preţul: 50 bani.

I. Bota, învăţător, *Abcdar pentru analfabeţi*. Ediţia autorului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 72 pag. Preţul: 40 bani.

Dr. I. Stroia, D. Lăpădat şi I. Crişan, *Carte de cetire pentru şcoalele pop. anul II*, ediţia II. Editura autorilor. Tipografia arhidiecezană, 1910, 8°, 109 pag. Preţul: 50 bani.

Dr. Petru Şpan, *Carte de cetire.* (Adaus), ediţia II. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 25 pag. Preţul: 60 bani.

I. Popovici, *Manualul limbei maghiare*, ediţia II. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 136 pag. Preţul: 1 cor.

Librăria arhidiecezană, *Istoria biblică*, Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 139 pag. Preţul: 60 bani.

Dr. I. Stroia, D. Lăpădat şi I. Crişan, *Cartea de cetire a IV-a.* Editura autorilor. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8° 156 pag. Preţul: 70 bani.

Iuliu Crişan, învăţător, Săliştе, *Magyar olvasókönyv.* Editura autorului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 38 pag. Preţul: 50 bani.

Dr. Ilarion Puşcariu, *Istoria bisericească.* Editura Librăriei arhidiecezane. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 56 pag. Preţul: 50 bani.

D. Voniga, *„Istorioare biblice" Carte de religiune*, ediţia II. Editura autorului. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 125 pag. Preţul: 50 bani.

D. Voniga, *Micul catehism*, Editura Librăriei Polatsek, Timişoara. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 24 pag. Preţul: 24 bani.

D. Voniga, *Credinţa şi morala creştinească.* Carte de religiune. Editura Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910. 80, 89 pag.

c) *Programe şcolare.*

Virgil Oniţiu, *Anuarul XLVI al gimnaziului gr. or. român din Braşov, al şcoalei reale şi al şcoalelor centrale primare pe al 60-lea an şcolar, 1909 10.* Braşov, 1910.

Gheorghe Joandrea, *Anuarul XIII al şcoalei capitale ortodoxe române de băeţi şi fetiţe din Lugoş*, pe an. şcol. 1909/10. Lugoş. 1910.

Ştefan Albu, *Anuarul XXXIV. al gimnaziului din Brad.* Tipografia arhidiecezană, Sibiiu. 1910, 8°, 42 pag.

Moise Frăţilă, *Anuarul V. al şcoalei din Răşinari*, Editura şcoalei. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 46 pag.

Dr. Vasile Bologa, *Anuarul XXIV. al şcoalei civile de fete.* Editura şcoalei. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 51 pag.

Vasile Dumbravă, *Anuarul gimnaziului superior gr. cat. şi al şcolii poporale elementare gr. cat. din Beiuş*, pe anul şcol. 1909/10. Ediţia proprie. Tipografia semin. teol. gr.-cat., Blaj, 1910, 8°.

Ioan Gheţie, dir. gimn. Năsăud, *Rapotul gimnazial 1909/10.* Ediţia 48. Tipografia G. Matheiu, Bistriţa, 1910, 8°, 176 pag. Preţul: 2 cor.

Gimnaziul sup. gr.-cat. Blaj, *Raport pe 1909/10.* Ediţia proprie. Tipografia şi librăria semin. gr.-cat. Blaj 1910, 8°.

Şcoala de fete Beiuş, *Raport pe anul 1909/10.* Ediţia proprie. Tipografia şi librăria semin. teol. gr.-cat. Blaj, 1910, 8°.

Dr. Eus. R. Roşca, *Anuarul XXVI. al seminarului „Andreian".* Editura seminarului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 74 pag.

d) Reviste şcolare.

„Vatra şcolară". Redactor: Dr Petru Şpan. Apare odată pe lună. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 8°. Abonamentul: 8 cor. pe an.

„Reuniunea învăţătorilor". Redactor: Ioan Crişan, învăţător, Socodor. *Revista „Reuniunii învăţătorilor români din protopopiatele aradane I—VII.* Apare lunar. Anul VIII. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°. Abonament: 5 cor. pe an.

„Foaia şcolastică". Redactor: Ioan F. Negruţiu. Revista Reuniunii învăţătorilor gr.-cat. din arhidieceză, Blaj, 8°. Apare de 2 ori pe lună. Abonamentul: 6 cor. pe an.

„Educatorul". Redactor: P. Bizerea. Anul II. Organ oficial al „Reuniunii învăţătorilor din eparhia Caransebeşului". Revistă lunară. Tipografia „Progresul", Oraviţa, 8°. Abonamentul: 4 cor. pe an.

VI. Arte.

— *Arte plastice, istoria artei, muzică, artă decorativă poporală.* —

Terentius Bugariu, *„Academia Română" şi „Sentinela" cântărilor bisericeşti.* — Răspuns critic. Timişoara, 1910. Preţul: 40 bani.

VII. Literatură Română.

A. Scrieri.

a) Poezii.

Haralamb Călămăr, *Farafastâcuri.* Versuri de distracţie. Cu o prefaţă de Ermil Borcia. Edit. Tipogr. Poporului, Sibiiu, 1910. o broş. de 56 p. Preţul 50 şi 40 bani.

b) proză

Lucian Bolcaş, *Seri albastre* (Pentameron). Tribuna institut tipografic Nichin şi cons., Arad 1910. 1 vol. 8° 102 p. Preţul 1 cor. 50

Lucian Bolcaş, *La cărările vieţii,* Tribuna, institut tipografic Nichin şi cons. Arad, 1910, 1 vol. 8° 102 p. Preţul: 1 Cor. 50.

c) dramă.

Augustin Szilagyi, *Logodna dela Sfânt Ioan,* Dramă poporală în IV acte. Ediţia autorului. Tipografia C. Pop, Făgăraş 1910. 1 vol. 8° 80 p. Preţul: Cor. 20.

Iuliu Birou, *Naşterea lui Hristos,* drama religioasă în versuri, 5 acte. Tipogr. „Progresul", Oraviţa, 1910. Preţul: 40 fil

Dr. Dionisie Stoica, *Moise Păcuraru,* ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu. Braşov, 1910, 8°, 76 pag. Preţul: 80 bani.

B) Istorie literară, Critică.

O. Ghibu, *Ziaristica bisericească la Români.* Studiu istoric. Editura autorului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 143 pag. Preţul: 2 cor.

Oct. C. Tăslăuanu, *Informaţii literare şi culturale.* Editura tipografiei W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°. Preţul: 2 cor.

Dr. Gh. Alexici, *Elevilor mei,* discurs de deschidere, ţinut la universitatea din Budapesta. Sibiiu, 1910.

C) Reviste.

„Luceafărul“. Redactor: Oct. C. Tăslăuanu. An. IX. Apare de 2 ori pe lună. Editura „Luceafărul“, Sibiiu, 8° mare. Tipografia W. Krafft Abonamentul: 20 cor. ed. de lux; 12 cor. şi 8 cor. ed. simplă pe un an.

„Răvaşul“. Redactor: Dr. E. Dăianu. Revistă culturală ilustrată. Anul VIII. A apărut lunar. Tipografia „Carmen“ Cluj, 8°. Abonament: 10 cor. pe an. (Incetat în cursul anului 1910).

„Transilvania“. Redactor: Oct. C. Tăslăuanu. An. XLI. Revista „Asociaţiunii pentru literatura română şi cultura poporului român“. Apare tot la două luni. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 8°. Se dă gratuit membrilor „Asociaţiunii“.

„Calicul democrat“. Redactor: Dr. V. M. Muntean. Foaie pentru satiră şi umor. Apare odată pe lună. Tipografia „Carmen“, Cluj, 4°. Abonamentul: 8 cor. pe an.

„Şoimul“, foaie umoristică. Redactor: George Ţinţariu. Tipografia Gutenberg, Lugoj, 4°. Abonament: 2 cor. pe an.

„Revista politică şi literară“. Redactor: Aurel Ciato. Apare odată pe lună în Blaj. Abonamentul: 12 cor. pe un an.

Familia. Revistă pentru literatură, instruire, Petrecere şi umor. Proprietar-editor: Ioan Ţinţariu. Apare odată pe lună. An. I. Romanpetre. Tipografia „Progresul“ Oraviţa.

VIII. Literatură străină.

F. X. Wetzel, *„Vatra familiară“*, îndemnuri şi sfaturi pentru vieaţa casnică Tradusă şi edit. de Societatea „Inocenţiu Micu Clain“ a teologilor din Blaj, Tipografia semin, Blaj, 1910, 16°, 99 pag. Preţul: 30 bani.

Fried Hebbel, *Maria Magdalena*, tragedie în 3 acte, traducere de I. E. Terenţiu. Tipografia „Carmen“ Petru P. Bariţiu, Cluj, 1910, 8°, 116 pag Preţul: 1 cor.

IX. Filologie.

Axente Banciu, şi V. Oniţiu, *Pentru limbă*, doi articoli. Braşov, 1910. Preţul: 40 fil.

X. Drept şi politică.

Iosif Pop, *Conceptul juridic de naţiune şi naţionalitate în Ungaria*, ed. I. Tipografia „Poporul Român“, 1910, 8°, 64 pag. Preţul: 2 cor.

Dr. E. Babeş, *Diagnoza*. Ediţia autorului. Tipografia „Poporul Român“, Budapesta, 1910, 8°, 230 pag. Preţul: 3 cor.

Darea generală de câştig, (traducere din limba magh.). Tipografia „Poporul Român“, Budapesta, 1910, 8°, 62 pag. Preţul: 1 cor.

Darea de casă, (traducere) Tipografia „Poporul Român“, Budapesta, 1910, 8°, 68 pag. Preţul: 1 cor.

T. V. Păcăţian, *Cartea de aur*, sau luptele politice-naţionale ale Românilor de sub coroana ungară. Vol VI. Editura autorului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 912 pag. Preţul: 10 cor.

Sfaturi şi îndrumări în afaceri de dare, (traducere). Tipografia „Poporul Român“, Budapesta, 1910, 8°, 48 pag. Preţul: 1 cor.

Judele comunal, (traducere) Tipografia „Poporul Român“, Budapesta, 1910, 8°, 40 pag. Preţul: 1 cor.

Dr. Béla de Felszeghy, *Administraţia comunală*, ediţia I. Traducere de Dr. Leon Seridon. Tipografia G. Matheiu, Bistriţa, 1910, 8°, 56 pag. Preţul: 3 cor. 60 bani

Alexandru Szatmáry, *Explicarea populară a dării de casă*, Tipografia Adolf Auspitz, Lugoj, 1910. Preţul: 1 Cor. 10 fil.

Presa politică şi social-economică.

„*Progresul*". Redactor: Ilie Oraviţanu. Anul IV. Apare săptămânal. Tipografia „Progresul", Oraviţa, folio. Abonamentul: 8 cor. pe an.

„*Adevărul*", organ al partidului social-democrat. Redactor: Aurel Cristea. Anul VIII. Apare odată pe lună în Budapesta.

„*Foaia Poporului*", redactată de un comitet. Anul XIX. Apare săptămânal. Tipografia Poporului. Sibiiu, folio. Abonamentul: 4 cor. 40 bani pe an.

„*Gazeta Transilvaniei*". Director: Silvestru Moldovan. Redactor responsabil: Ioan Spuderca. Anul LXXIII. Apare zilnic. Tipografia A. Murăşianu, Braşov, folio. Abonamentul: 24 cor. pe an.

„*Glasul Poporului*", organul partidului social-democrat din Ungaria. Anul IV. Apare odată pe lună în Budapesta. Abonamentul 2 cor. pe an.

„*Voacea Graniţei*". Redactor: George Ţinţariu. Tipografia Gutenberg, Lugoj, 4°. Abonamentul: 3 cor. pe an.

„*Sentinela*". Redactor: George Ţinţariu. Tipografia Gutenberg, Lugoj, 4°. Abonamentul, 3 cor. pe an.

„*Revista Bistriţei*". Redactor: Iosif Zinveliu. Editura Dr. V. Onişor. A apărut săptămânal. Încetat. Tipografia G. Matheiu, Bistriţa, 1910.

„*Lupta*". Anul IV. A apărut zilnic în Budapesta. Abonamentul: 24 cor. pe an. A încetat.

„*Drapelul*". Director: Dr. Valer Branisce. Anul V. Apare de 3 ori pe săptămână în Lugoj. Abonamentul: 12 cor. pe an.

„*Tribuna*". Anul XIV. Apare zilnic în Arad. Abonamentul: 24 cor. pe an.

„*Ţara Oltului*". Redactor: Ioan Berescu. A apărut săptămânal. Tipografia şi librăria D. Thierfeld, Făgăraş. Abonamentul: 5 cor. pe un an. A încetat.

„*Olteanul*". Tipografia C. Pop, Făgăraş, folio. Abonamentul: 5 cor. pe un an.

„*Deşteptarea*". Anul VI. Apare odată pe săptămână în Braşov. Abonamentul: 2 cor. pe an.

„*Libertatea*". Redactor: Ioan Moţa. Anul IX. Apare odată pe săptămână în Orăştie. Abonamentul cu adausele: „*Foaia Interesantă*" şi „*Tovărăşia*" economică: 8 cor pe an.

„*Poporul Român*". Apare odată pe săptămână în Budapesta. Are şi un adaus literar „Foaia ilustrată". Abonamentul: 4 cor.

„*Gazeta de Duminecă*". Redactor: I. P. Lazar Apare odată pe săptămână. Tipografia „Victoria", Şimleu. Abonamentul: 6 cor. pe an.

XI. Economie naţională, finanţe, comerciu şi industrie.

Constantin Popp, *Mitteilungen an den Internationalen Genossenschafts-Kongress in Hamburg 1910. Über das Genossenschaftswesen der Romänen in Ungarn.* Editura „Revistei Economice". Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 4 pag.

„Solidaritatea", *Legea de asigurare.* Editura autorului. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 23 pag. Preţul 50 bani.

Constantin Popp, *Anuarul Băncilor Române pe 1911.* Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 8°, 208 pag. Preţul: 4 cor.

I. C. Panţu, *Puncte nouă de vedere la calcularea conturilor curente.* Tipogr. Ciurcu, Braşov, 1910. Preţul: 60 bani.

Reviste.

„*Revista Economică*". Redactor: Constantin Popp. Revista băncilor asociate „Solidaritatea". Apare odată pe săptămână. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 8°. Abonamentul 12 cor. pe un an.

Munca, Redactor: Ioan Băilă An. II. *Revista meseriaşilor* Apare în Sas-Sebeş, 4°, Abonamentul: 6 cor.

XII. Agricultură, Silvicultură.

Reviste.

„Poporul“, revista ministerului ungar de agricultură. Redactor: Popa Coresi (Dr. George Alexici). Anul XVIII. Apare săptămânal. Abonamentul: 3 cor. pe an.

XIII. Ştiinţe naturale.

— *Astronomie, Geologie, Mineralogie, Zoologie, Botanică, Medicină, Igienă.* —

Ioan Corbu, *Ad Astra*. Astronomie poporală în icoane, ediţia I. Tipografia G. Matheiu, Bistriţa, 1910, 8°, 222 pag. Preţul: 2 cor.

D. Voniga, *Mizerie, Boală, Crimă şi Degenerare*. Conferinţă pentru combaterea alcoolismului Editura autorului. „Tipografia Nouă“, Orăştie, 1910, 8°, 86 pag. Preţul: 1 cor. 60 bani.

Dr. I. Fometescu, *Creşterea igienică a copiilor*, ediţia I. Tipografia „Progresul“, soc. pe acţii, Oraviţa, 1910, 8°, 32 pag. Preţul: 25 bani.

Dr. George Crăiniceanu, *Igiena românului*, ediţia II. Tipografia „Progresul“ soc. pe acţii, Oraviţa, 1910, 8°, 140 pag. Preţul: 1 cor.

G. Todica, *Studii Ştiinţifice*, Partea I—II. Tipogr. Nouă, I. Moţa, Orăştie 1910.

XIV. Scrieri generale.

Societăţi Fundaţiuni.

Virgil Oniţiu, *Masa studenţilor din Braşov: Darea de seamă a XII-a pe anul de gestiune 1909—1910*. Braşov 1910.

Al XXII-lea raportul general al comitetului central al Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiiului pe an. 1909. Sibiiu 1910.

Reuniunea sodalilor români din Cluj, *Raportul general al comitetului către adunarea generală din 27 Martie n. 1910*. Cluj, 1910.

Anuarul XIII al Societăţii pentru fond de teatru român pe anul 1908/9. Edit. Societăţii. Tipogr. A. Murăşan. Braşov, 1910.

Calendare.

Calendarul portativ al funcţionarilor de bancă, redactat de Simeon Popescu. Anul III. Tipografia „Progresul“, Oraviţa, 1910, 8°, 84 pag.

Calendarul Poporului pe 1911. Anul 26. Tipografia Poporului, Sibiiu, 1910, 8°, 270 pag. Preţul: 40 bani.

Calendarul mătăsarilor. Editura ministrului ungar de agricultură. Tipografia Societăţii Franklin, 8°, 200 pag. Se dă gratuit.

Calendar pe anul dela Christos 1911. Anul XXXII. Tipografia diecezană, Arad, 1910, 8°, 144 pag.

Calendarul Românului. Anul XXIII—1911. Editura Librăriei diecezane, Caransebeş 8°, 196 pag. Preţul 50 bani.

Calendarul dela Cluj, redactat de „Despărţământul Cluj al Asociaţiunii“. Anul VI. Tipografia „Carmen“, Cluj, 8°, 80 pag. Preţul: 20 bani.

Calendarul Plugarului. Anul XVIII. Tipografia A. Murăşianu, Braşov, 4°, 104 pag. Preţul: 50 bani.

Calendarul Poporului Român. Redactat de Dr. Seb. Stanca. Anul IX. Tipografia Poporul Român, Budapesta, 1910, 8°, 200 pag. Preţul: 40 bani.

Posnaşul, calendar umoristic ilustrat pe 1911, redactat de Ermil Borcia. Editura tipografiei W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 87 pag. Preţul: 60 bani.

Amicul Poporului, calendar pe anul 1911, întocmit de I. Popovici. Anul LI. Editura Tipografiei W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 151 pag. Preţul: 70 bani.

Calendarul Săteanului pe 1911. Editura Tipografiei W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 63 pag. Preţul: 30 bani.

Calendar (cu cirile) pe anul 1911. Anul CXIX. Editura Tipografiei W. Krafft, Sibiiu, 1910, 80 pag. Preţul: 50 bani.

Calendarul Arhidiecezan. Apare din 1850. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 136 pag. Preţul: 80 bani.

Calendarul pentru toţi. Anul IV—1911. Editura Societăţii Franklin, 8°, 150 pag. Preţul: 1 cor. 50 bani.

Calendarul Poporului. Anul IV—1911. Tipografia Societăţii Franklin, 8°, 150 pag. Se dă gratuit.

Calendarul „Revistei Preoţilor", pe anul 1911, (calendar de părete). Editura „Revistei Preoţilor".

Călindarul naţional, pe an. 1911. Edit. tipogr. nouă, Orăştie. Preţul 40 fil.

Călindarul Unirei, pe an. 1911. Edit. Tipogr. Archidiecezane, Blaj. Preţul 70 fil.

Dicţionare.

—

XV. Cărţi pentru popor.

Visul Maicii Domnului. Editura Librăriei arhidiecezane. Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 8°, 64 pag. Preţul: 20 bani.

Epistolie. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8° mic. 40 pag. Preţul: 24 bani.

Mai mulţi, *Biblioteca tineretului*, Nr. 5, 6, 7 şi 8. Editura „Asociaţiunii". Tipografia arhidiecezană, Sibiiu, 1910, 16°, 16 pag. Preţul: à 06 bani

Cărticică de rugăciune. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8° mic, 64 pag. Preţul 20 bani.

Aron Boca, *Lacrămi*, ediţia II. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 127 pag. Preţul: 70 bani.

George Coşbuc, *Blăstăm de mamă*, ed. X. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 19 pag. Preţul: 16 bani.

Genoveva. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 157 pag. Preţul: 60 bani.

Petru Dulfu, *Princesa fermecată*, ediţia II. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8° mic, 22 pag. Preţul: 20 bani.

I. V., *O Sâmbătă norocoasă*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 48 pag. Preţul: 40 bani.

N. Rădulescu N., *Mintea şi noroc*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 80 pag. Preţul: 40 bani.

N. Rădulescu N., *Alegăt. liber.* Monol., ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910. 8°, 44 pag. Preţul: 40 bani.

Prohodul Domnului nostru Iisus Christos, ediţia III. Tipografia şi librăria s-min. teol. gr.-cat., Blaj, 1910, 8°, 56 pag. Preţul: 30 bani.

Ioan Moţa, *Doi copii*, ediţia II. Tipografia W. Krafft, Sibiiu, 1910, 8°, 25 pag. Preţul: 20 bani.

N. S. Statie, *Aceea care l-a învins pe Scherlock Holmes*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 40 pag. Preţul: 20 bani.

X., *Rococo*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 20 pag. Preţul: 30 bani.

Fabiu Sânjoanu, *Ana Cosânzeana*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 28 pag. Preţul: 30 bani.

N. S. Statie, *Catehism. famil*, ediţia I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Braşov, 1910, 8°, 44 pag. Preţul: 20 bani.

N. S. Statie, *Un post ciudat*, ediția I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8°, 40 pag. Prețul: 20 bani.

N. S. Statie, *Omorul din Vulcu*, ediția I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8°, 56 pag. Prețul: 30 bani.

N. S. Statie, *Societatea cu părul roșu*, ediția I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8°, 48 pag. Prețul: 20 bani.

Librăria Ciurcu, *Suferințele lui Christos*, ediția II. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8°, 40 pag. Prețul: 24 bani.

Ioan Bota, *Povești*, ediția II. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8° 144 pag. Prețul: 60 bani.

Ioan I. Ciurcu, *Culegere de diferite cântece* ediția I. Tipografia librăriei Ioan I. Ciurcu, Brașov, 1910, 8°, 217 pag. Prețul: 70 bani.

Iuliu Birou, *Nașterea lui Christos*, ediția I. Tipografia „Progresul", soc. pe acții, Oravița, 1910, 8°, 42 pag. Prețul: 40 bani.

Dr. Iuliu Florian, *Credința ostașului*. Tipografia „Carmen" Petru P. Barițiu, Cluj, 1910, 8°, 116 pag. Prețul: 20 bani.

Ștefan Cucoveanu, *Floarea soarelui*, legendă. Biblioteca poporală a Asociațiunii Nr. 36. Sibiiu, 1910. 4° mic 39 p. Prețul: 20 bani.

Delapecica, *Glume din popor*, Biblioteca „Plugarului Român" Nr. 1. Edit. foii „Plugarul Român". Timișoara, 1910. Prețul: 30 fileri.

Octavian Goga, *Poezii*. „Biblioteca poporală a Asociațiunii", Nr. 37. Sibiiu, 1910. 4° mic. 90 pag. Prețul: 40 fil.

In Biblioteca Tineretului, editată de „Asociațiune", au apărut în următoarele broșuri:

C. Sandu Aldea, *Doi călărași*. Nr. 5.

I. Agârbiceanu, *Doi bătrâni*. Nr. 6

I. Agârbiceanu, *Tușa Oana*. Nr. 7.

Petre Ispirescu, *Balaurul cel cu șapte capete*. Nr. 8.

ÎNSEMNĂRI.

Inscripții romane necunoscute în proprietatea Muzeului Asociațiunii. Muzeul nostru în cursul anului trecut a ajuns în posesiunea alor două pietri romane pe care le descrie d-l prof. N. Sulică în anuarul liceului din Brașov. D-l Sulică va reveni într'un studiu special asupra acestor inscripții, pe care-l va publică în această revistă. Până atunci publicăm descrierile din anuar:

«In proprietatea muzeului Asociațiunei din Sibiiu a ajuns anul acesta o tablă votivă romană de marmură cu inscripție bine conservată. Tabela s'a găsit sub prestolul bisericei celei vechi din *Săcel* (lângă Săliște) comit. Sibiiu. Precum rezultă din inscripție, tabela a fost dedicată din partea coloniei *Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa* fostului guvernator al provinciei Dacia: *M. Sedatius Severianus*. Când și prin ce peripeții a ajuns această tabelă, dela Grădiște până la Săcel, azi nu o mai poate spune nimeni.

Inscripția, care prezentă un deosebit interes din mai multe puncte de vedere, este următoarea:

M. SEDATIO. C. F.
QVIR. SEVERIANO.
IVL. ACRI. METII. NEPOTI.
RVFINO. TI. RVTILIANO.
CENSORI TR. PL. QVAES.
PROV. SICIL. PRAET. LEG. AVG.
LEG. V. MACED. CVRAT. VIAE.
FLAMINI. [L] EG. AVG. PR. PR.
PROVINC. DAC. COS.
COL. VLP. TRAI. AVG. DAC. SARM.
PATRONO.

Inscripția reconstruită și complectată sună astfel:

M(arco) Sedatio, C(ai) f(ilio), Quir(ina

tribu), Severiano Iul(io) Acri Metio[1]*) Nepoti Rufino Ti(berio) Rutiliano, censori, tr(ibuno) pl(ebis), quaes(tori) prov(inciae) Sicil(iae), praet(ori), leg(ato) Aug(usti) leg(ionis) V(quintae) Maced(onicae)- curat(ori) viae, flamini, (l)eg(ato) Aug(usti) pr(o) pr(aetore) provinc(iae) Dac(iae), co(n)s(uli) — col(onia) Ulp(ia) Trai(ana) Aug(usta) Dac(ica) Sarm(izegetusa), patrono.*

Pentru deplina înțelegere a acestei inscripții aflu de lipsă a da următoarele amănunte.

Deodată cu întemeierea monarhiei romane sub împăratul Augustus provinciile imperiului roman se împart în două categorii: în provincii senatorice, care stăteau deadreptul sub controlul senatului și în provincii împărătești, cari erau administrate printr'un comisar împărătesc. Provincii împărătești erau acele, în cari eră și armată. Astfel de provincii erau de obicei provinciile dela frontiera imperiului și cele din nou cucerite. Guvernatorul provinciilor împărătești purtă numele de *legatus Augusti pro praetore consulari potestate* și eră șeful atât militar, cât și administrativ al provinciei. Spre deosebire de guvernatorii provinciilor din timpul republicei, cari nu aveau leafă, dar în schimb jefuiau provinciile în mod mai mult decât neomenos, — guvernatorii provinciilor împărătești primeau leafă regulată anuală.

Ca rang guvernatorii puteau fi sau pretori sau consuli. Obiceiul eră, că în provinciile, în care eră staționată o singură legiune, guvernatorii erau recrutați dintre foștii pretori, iar în provinciile, unde eră concentrată mai multă oștire, guvernatorii erau trimiși dintre foștii consuli. Numele lor oficial însă și într'un caz și într'altul eră *legatus pro praetore.*

În Dacia asemenea primii guvernatori ai provinciei au fost după rangul lor pretori. Mai târziu însă deodată cu sporirea legiunilor guvernatorii încă sunt aleși dintre foștii consuli și dela împăratul Commodus (180—192) încoace poartă chiar numele de *consularis* sau *consularis III Daciarum* (C. I. L. III, 1171. 1176. 1412. 1460).

Primul guvernator roman în Dacia de rang consular este M. Claudius Fronto în 168 p. Chr., iar transiția se face prin antecesorul său P. Furius Saturninus, în 161, care în acest an este în același timp și guvernator al Daciei și consul în Roma. (C. I. L. III. 1460).

Dacia a fost sub Traian provincie unitară. Sub Hadrianus (117—138) Dacia este desfăcută în două: *Dacia superior și Dacia inferior,* iar sub Marcus Aurelius (161—180) și anume circa 170 p. Chr. este împărțită în 3 părți: *Dacia Porolissensis, Apulensis* și *Malvensis,* numite astfel după cele 3 orașe de frunte *Porolissum* (Moigrad), *Apulum* (Alba-Iulia) și *Malve* (Celeiu, județul Romanați, Oltenia).

Impărțeala s'a făcut din punctul de vedere al administrației financiare și probabil și militare.[1] Cu toate acestea guvernatorul a fost unul singur din capul locului și unul a rămas până în sfârșit, având comanda militară supremă peste întreaga putere armată a țărei.

Orașul de frunte, capitala sau metropola (metropolis) provinciei Dacia, cum e numită în inscripțiile de mai târziu, a fost din capul locului și a rămas până în sfârșit Sarmizegetusa. Reședința guvernatorului încă a fost la început fără îndoială tot Sarmizegetusa. Dupăce însă centrul militar al provinciei devine *Apulum* (Alba-Iulia), reședința oficială a guvernatorului încă se transpune aici. Cu toate acestea și după acest timp guvernatorii își petreceau o parte însemnată a anului în Sarmizegetusa. Numai așa se poate explică mulțimea de inscripții de natură militară, ce s'au găsit pe teritorul și în împrejurimea Sarmizegetusei, cu toate că ea nu eră garnizoana nici unei legiuni.

Orașul Sarmizegetusa a fost reclădit după terminarea războiului II cu Dacii la ordinul împăratului Traian prin guvernatorul *D. Terentius Scaurianus* cu ajutorul legiunei V. Macedonică. (C. I. L. III. 1443). Orașul a fost ridicat îndată la rangul de colonie și în semn de distincție a primit atributul de: *Ulpia Traiana Augusta Dacica.* Acesta e numele complet al Sarmizege-

[1] *Metii* este eroare de gravură în loc de *Metio,* precum adeseori se întâmplă și în alte inscripții.

[1] Această deducție se pare, că rezultă din inscripția unei cărămizi militare găsită la Cluj: *Ex(ercitus) D(aciae) P(orolissensis)* [C. I. L. III. 8063], în care se vorbește de o oștire specială regională a Daciei Porolissensis.

tusei, pe care-l întâlnim în mai toate inscripţiile oficiale ale oraşului Sarmizegetusa. (C. I. L. III. 1445. 1450. 1452. 1455. 1457. etc. etc). Tot în această formă completă apare numele Sermizegetusei şi în inscripţia noastră, ce am reprodus-o mai sus.

Inscripţia i se dedică guvernatorului M. Sedatius Severianus, în calitate de *patron* al oraşului Sarmizegetusa.

Acesta nu este unicul caz de acest fel, pentrucă cei mai mulţi dintre guvernatorii provinciei au fost în acelaş timp şi patroni ai oraşului Sarmizegetusa. Ni s'au păstrat inscripţii omagiale dedicate următorilor guvernatori ca patroni ai Sarmizegetusei: L. Annius Fabianus (C. I. L. III. 1455. 7972). Q. Axius Aelianus (ibid. 1456), M. Claudius Fronto (ibid. 1457). C. Curtius Proculus (ibid. 1458), Tib. Iulius Flaccianus (ibid. 1461), P. Furius Saturninus (ibid. 1460) şi Terentius Gentianus (ibid. 1463).

Se naşte acum întrebarea: când a fost M. Sedatius Severianus guvernator al provinciei Dacia şi cu ce prilej şi-a ţinut de datorinţă oraşul Sarmizegetusa să eternizeze numele patronului său printr'o inscripţie votivă?

Răspunsul îl vom găsi în alte 2 inscripţii dedicate tot lui M. Sedatius Severianus, găsite pe teritorul comunei *Ad Mediam* (astăzi Mehadia), care şi pe timpul dominaţiunei romane aveà reputaţia unei staţiunii balneare de primul rang. La Romani izvoarele termale (calde) sulfuroase erau foarte apreciate. Numai acestor izvoare îşi datoreşte reputaţiunea prima staţiune balneară a Romanilor, oraşul *Baiae* din Italia.

Aceloraşi izvoare îşi datoresc reputaţia şi băile dela *Ad Mediam*. Între vizitatorii acestor băi este amintită în inscripţiile păstrate întreaga elită a provinciei Dacia începând dela guvernator.

În aceste inscripţii găsim şi numele guvernatorului M. Sedatius Severianus, care încă se vede, că făceà parte din vizitatorii şi patronii băilor.

În cinstea şi sănătatea (pro salute) guvernatorului M. Sedatius Severianus s'a dedicat următoarea tabelă comemorativă la Mehadia:

S. V. C.
PRO. SALVTE.
M. SEDATI.
SEVERIANI.
LEG..... AVG.

Tot în legătură cu numele guvernatorului M. Sedatius Severianus se dedică în anul 150 p. Chr. la băile dela Ad Mediam următoarea inscripţie votivă (C. I. L. III. 1562):

DIIS. ET. NUMINIBUS.
AQVARVM
VLP SECVNDINUS.
MAR. VALENS.
POMPONIVS. HAEM. V.
HVLCARVS. A. VALENS.
LEGATI. ROMAM. AD.
CONSULATUM. SEVE
RIANI. C. V. MISSI. INCOLV
MES. REVERSI EX. VOTO.

Această inscripţie dovedeşte, că în semn al deosebitei stime, ce şi-o câştigase M. Sedatius Severianus ca guvernator şi ca recunoştinţă pentru meritele, ce şi le câştigase ca patron şi protector al băilor *Ad Mediam*, locuitorii acestei localităţi au ţinut să fie reprezentaţi printr'o deputaţiune trimisă la Roma cu prilejul festivităţilor numirei de consul a lui M. Sedatius Severianus în 150 p. Chr. Membrii deputaţiunei reîntorcându-se sănătoşi (incolumes) din călătoria lor la Roma dedică, conform votului solemn făcut la plecare (ex voto), această inscripţie zeilor protectori ai izvoarelor minerale dela *Ad Mediam* (diis et numinibus aquarum).

Înfloritoarea şi bogata provincie a Daciei *(Dacia felix)* a format din capul locului obiectul deosebitei preocupaţiuni a tuturor împăraţilor romani. Guvernatorii erau recrutaţi dintre cei mai de seamă bărbaţi ai Romanilor şi ca semn al deosebitei atenţiuni a împăraţilor foştii guvernatori de rang pretorial după rechemarea lor erau de obiceiu distinşi cu titlul şi rangul de consuli. Aşa s'a întâmplat şi cu M. Sedatius Severianus.

Inscripţia dela Mehadia ne dă cheia deslegării inscripţiei păstrate în muzeul Asociaţiunei noastre dela Sibiiu. Fostul guvernator al Daciei a fost ales consul în Roma în anul 150 p. Chr. În seria titula-

turei lui M. Sedatius Severianus din inscripţia noastră ca prima titulă este amintită titula de censor. Deci inscripţia noastră la nici un caz nu poate fi datată înainte de a. 150 p. Chr. Deoarece oraşul Sarmizegetusa după îndepărtarea lui M. Sedatius Severianus din Dacia (în 149 p. Chr.)[1] şi alegerea lui de consul în 150 p. Chr. n'a putut aveà alt prilej şi alt motiv pentru dedicarea unei tabele comemorative în cinstea lui, decât tocmai faptul distingerei sale prin alegerea de censor la Roma, este mai mult decât probabil, că *inscripţia i s'a dedicat nu mult după anul 150 p. Chr. şi anume cu prilejul avansări sale la rangul de censor în Roma.*

Censoratul erà magistratura, cu care se încununà în Roma seria tuturor funcţiunilor publice *(cursus honorum).* Astfel censorii se recrutau de obiceiu dintre *foştii consuli.*

Principiul îl vedem observat întocmai şi la M. Sedatius Severianus. În 150 p. Chr. după rechemarea sa din Dacia este avansat la rangul de consul, iar câtva timp după aceea *(în intervalul dintre 150 - 160)* îl vedem urcând şi ultima treaptă a magistraturilor: censoratul. Cu acest prilej i se dedică în Sarmizegetusa tabela noastră comemorativă.

Este la tot cazul interesantă în inscripţia noastră şi *nomenclatura* personală a lui M. Sedatius Severianus, care ni se dă complectă, ceeace încă arată caracterul solemn al inscripţiei.

Precum se ştie, numele oficial al cetăţeanului roman constà necondiţionat din trei părţi: *praenomen* (numele individual, care corăspunde numelui nostru de botez), *nomen gentile* (numele, care indică gintea sau neamul, din care se trage familia respectivului) şi *cognomen* (numele de familie). Aşa este d. e. numele celebrului orator *M(arcus) Tullius Cicero,* ceeace va să zică, că aici avem de a face cu un individ, care spre deosebire de ceilalţi membrii (fraţi) ai familiei purtà numele de Marcus, erà membru al familiei Cicero, iar aceasta la rândul ei făceà parte din gintea (neamul) Tulliilor (gens Tullia)

Acesta este vechiul sistem al numelor cetăţeanului roman. Sistemul s'a păstrat intact, câtă vreme a rămas nealterată conştiinţa originei comune şi a legăturilor familiare. Îndată ce această conştiinţă a început să se risipească şi dreptul de cetăţean (civitas) începe a trece şi asupra provincialilor şi libertinilor, procesul de disoluţie se reflectează şi în noul sistem de nume, care se caracterizează acum prin cea mai crasă iregularitate şi prin tendinţa maniacă de polionimie (grămădire de nume). Acest sistem îşi ia începutul cu prima jumătate a veacului prim a. Chr., iar pe timpul împăraţilor degenerează total.

Adopţiunea şi moştenirea în acest timp sunt aparitiuni de toate zilele, iar obiceiul de a adoptà în nomenclatura oficială şi numele tuturor acelora, de cari te legà sentimentul de recunoştinţă sau alte amintiri, ajunge până la absurd şi stă să rivalizeze cu mania granzilor (conţilor) spanioli, de a grămădi nume peste nume. Voi citâ numai 2 exemple de polionimie. într'o inscripţie din Tarracina (C. I. L. X. 6321). Un consul din epoca împăratului Traian poartă următoarea nomenclatură oficială: *Q(uintus) Roscius Sex(ti) f(ilius) Quir (ina tribu) Coelius Murena Silius Decianus Vibullius Pius Iulius Eurycles Herculanus Pompeius Falco,* iar unul din descendenţii săi, consul în anul 169 p. Chr. poartă într'o inscripţie din oraşul Tibur (C. I. L. XIV, 3609) numele de: *Q(intus) Pompeius Q(uinti) f(ilius) Quir(ina tribu) Senecio Roscius Murena Coelius Sex(tus) Iulius Eurycles Herculaneus L(ucius) Vibullius Pius Augustanus Alpinus Bellicius Sollers Iulius Aper Ducenius Proculus Rutilianus Rufinus Silius Valens Valerius Niger Cl(audius) Fuscus Saxa Uryntianus Sosius Priscus!!*

Pe lângă acest nume din urmă numele fostului guvernator al Daciei şi consul în

[1] La W. Liebenam, Forschungen zur Verwaltungsgeschichte des römischen Kaiserreiches, 1888, timpul guvernării lui M. Sedatius Severianus este datat cu *circa 150.* După cele expuse mai sus este evident, că ultimul an de guvernare a lui M. Sedatius Severianus a fost 149 p. Chr. Rămâne să se mai stabilească, cu ce an şi-a luat începutul această guvernare. Ca antecesor a lui M. Sedatius Severianus este cunoscut C. Curtius Proculus contimporan şi el cu Antoninus Pius (138—161). Timpul de guvernare varià între 3—5 ani.

anul 150 p. Chr.: *M(arcus) Sedatius C(ai) f(ilius) Quir(ina tribu)*[1] *Severianus Iulius Acer Nepos Metius Rufinus Ti(berius) Rutilianus* — apare cât se poate de sărăcăcios.

În inscripţiile omagiale se obicinuiă, ca după numele complet al sărbătoritului să se specifice întreaga scală a titulelor sau funcţiunilor (*cursus honorum*), prin care trecuse. Aşa e şi inscripţia noastră. Lista titulelor lui M. Sedatius Severianus se începe cu censoratul şi să încheie cu cealaltă distincţie mai de seamă câştigată ceva mai înainte: consulatul.

Deoarece în inscripţia noastră M. Sedatius Severianus e numit şi legat al legiunei V. Macedonica, ca întregire mai amintesc, că această legiune s'a stabilit definitiv în Dacia şi anume cu cartierul general în Potaissa (Turda) sub împăratul Septimius Severus (193—211), cu scopul de a apără părţile nordice ale provinciei. Sporadic şi în mod provizor o întâlnim însă pe teritorul Daciei şi mai înainte (compară I. Iung, Fasten der Provinz Dacien pag. 18). Dovadă inscripţia publicată în C. I. L. III. 7505, conform cărei legiunea V. Macedonică este subordinată guvernatorului M. Claudius Fronto (circa 165 p. Chr.). Din inscripţia noastră rezultă, că această legiune a petrecut pe teritorul Daciei şi pe timpul guvernării lui M. Sedatius Severianus, deci înainte de 150 p. Chr.

* * *

Un altar votiv în proprietatea Muzeului Asociaţiunii din Sibiiu.

Una din cele mai noue achiziţiuni ale muzeului Asociaţiunii este o piatră romană de altar, găsită la *Negrileşti* (Négerfalva), com. Solnoc-Dobâca. Deci altarul s'a găsit pe teritorul provinciei *Dacia*.

Materialul: piatră obicinuită calcarie. Măsura: 60 cm. înălţime; lăţime: sus şi jos 25 cm., la mijloc 20 cm.

Forma este cea obicinuită a altarelor votive. Partea de jos şi de sus este mai lată ca mijlocul, servind partea mai lată dela bază ca piedestal, iar cea de deasupra ca tabulament. Laturea din dos este netedă, ca să poată fi alipită de zid. Se văd încă bine în spate urmele tenciuielii.

Altarul este un altar votiv (ara votiva), dedicat celor două zeităţi ale pădurei Diana şi Silvanus din partea suboficerului de cavalerie *(decurio) P. Aelius Atilianus*.

Altarul poartă pe laturea din faţă următoarea inscripţie:

DIANE. ET.
SILVANO.
SACRVM.
P. AEL. ATILI
ANVS. DEC. EX. SI
NG. COS.
FECIT.

Adecă: *Dian(a)e et Silvano sacrum. P(ublius) Ael(ius) Atilianus dec(urio) ex sing(ulari) co(n)s(ularis) fecit* = Consacrat (dedicat) Dianei şi lui Silvanus. A ridicat (monumentul, altarul) P. Aelius Atilianus suboficer de cavalerie, fost ordonanţă a guvernatorului.

Decurio se chemă la Romani un fel de suboficer al cavaleriei ataşate pe lângă fiecare legiune sau şi al trupelor auxiliare de cavalerie.

Singularis se chemă ordonanţa oficerilor superiori. *Singularis consularis* eră ordonanţa guvernatorului.

În inscripţii ordonanţa guvernatorului se indică în formă prescurtată: *SING. COS.* sau numai prin iniţialele *S. C.* (Vezi Mommsen, în Ephemeris epigraphica IV, 401 sq. 1881). Într'o inscripţie găsită la Niş (C. I. L. III, 8244) se vorbeşte de un *s(ingularis) c(onsularis) l(egionis) VII. C(laudiae) S(everianae) Alex(andrinae)*, iar într'o inscripţie descoperită la Igliţa (Dobrogea) vechiul *Troesmis*, se vorbeşte întocmai ca şi în inscripţia noastră de unul, care fusese mai nainte ordonanţă (exordonanţă) consulară: *ex s(ingulari) c(onsularis) a(lae) I. D(ardanorum)*.[1]

Guvernatorul provinciei eră în acelaş timp şi comandantul suprem al trupelor staţionate în provincie. Dacă guvernatorul

[1] *Tribus Quirina* este unul din cele 35 triburi sau circumscripţii (4 urbane şi 31 rustice), în cari erau grupaţi cetăţenii din întregul imperiu. Obiceiul eră, precum se vede şi din exemplul de mai sus, că între nomen gentile şi cognomen se indică şi al cui fiu (f = filius) sau şi nepot (n = nepos, strănepot (pro n. = pronepos) eră respectivul şi în ce trib eră înscris ca cetăţean roman.

[1] Inscripţia a fost publicată de Tocilescu în Revista pentru istorie, archeologie, etc. anul I. vol. II. pg. 250.

ocupase mai înainte în Roma postul de consul se numea *consularis*. În Dacia primul guvernator consular a fost M. Claudius Fronto în 168 p. Chr. Dela împăratul Commodus (170—192) încoace guvernatorul provinciei Dacia se chiamă şi simplu *consularis* sau *consularis III Daciarum* (C. I. L. III, 1171. 1177. 1412. 1460). Guvernatorul Daciei în acest timp îşi avea reşedinţa oficială în *Apulum* (Alba-Iulia).

Deci decurionul P. Aelius Atilianus a fost ordonanţa unuia din guvernatorii, cari au cârmuit provincia Dacia *în sau după anul 168 d. Chr.*

Însă epoca decurionului P. Aelius se poate stabili şi mai hotărît. Cele 2 nume dela început (praenomen şi nomen gentile), identice cu ale împăratului P. Aelius Hadrianus (117—138 d. Chr.) dovedesc că decurionul nostru şi-a început cariera militară sub împăratul Hadrian şi primind drepturile de cetăţean *civitas* dela numitul împărat a adoptat — amăsurat obiceiului — şi numele împăratului.

M. Claudius Fronto conduce provîncia Dacia ca guvernator dela 168—170. În anul 170 moare şi cârmuirea provinciei trece asupra lui Sex Cornelius Clemens, care guvernează Dacia până în 175.[1] Alte consideraţii pentru stabilirea epocei sunt următoarele:

Timpul obligat al serviciului militar era pe timpul împăraţilor: 16 ani pentru soldaţii pretorieni, 20 ani pentru cohortes urbanae şi tot 20 şi pentru legiuni până la Hadrian, iar dela Hadrian încoace 25 ani, întocmai ca şi pentru trupele auxiliare. Cu toate acestea mai ales în primul secol d. Christos se fac multe abateri dela usul legal şi soldaţii sunt reţinuţi la trupă încă mulţi ani după împlinirea terminului legal. Dovadă este nemulţămirea (revolta), ce a isbucnit între soldaţi din cauza aceasta sub Tiberius (Tac. ann. 1, 17) şi multe inscripţii, cari vorbesc de câte 23, 24, 26, 28, 32, 33, 38, 40 de ani de serviciu la soldaţii de rând, iar la un centurion chiar de 43 ani. (I. Marquardt, Röm. Staatsverwaltung II. pag. 543).

Posturile de oficeri superiori erau închise pentru soldaţii de rând. Treapta cea mai înaltă, la care puteau avansà, erà gradul de *centurio (sutaş)* la infanterie şi *decurio* la cavalerie.

În epoca împăraţilor cavaleria nu mai formează un corp deosebit ca pe timpul republicei. Fiecare legiune primeşte acum ca parte întregitoare o trupă de 120 călăreţi: 4 turmae de câte 3 oameni, fiecare turmă în frunte cu câte un *decurio*. Postul de decurio îl găsim şi la trupele auxiliare de cavalerie, precum rezultă şi din inscripţia dela Troesmis, amintită mai sus.

P. Aelius Atilianus apare în inscripţia noastră ca *decurio*, dupăce mai înainte împlinise slujba de ordonanţă pe lângă guvernatorul provinciei.

Bazaţi pe toate aceste consideraţiuni, putem admite, că *P. Aelius Atilianus a intrat în oştire sub împăratul Hadrian şi anume către sfârşitul domniei acestuia; a servit peste 30 de ani, fiind între altele detaşat ca ordonanţă pe lângă persoana guvernatorului, probabil M. Claudius Fronto (168—170), sau urmaşul său Sex. Cornelius Clemens (170—175) iar în urmă fiind avansat la gradul de decurio. Ca decurio dedică apoi o piatră de altar Dianei şi lui Silvanus.*

Piatra de altar s'a descoperit la Negrileşti, (com. Solnoc-Dobâca), ceva spre nord dela Someş, şi anume nu departe de revărsarea unei vălcele în Someş.

Dealungul Someşului treceà linia strategică, care formà frontiera din spre nord a Daciei.

Această linie erà întărită de un lanţ de tabere romane, dintre cari pe teritorul comitatului Solnoc-Dobâca cunoaştem până astăzi 3 şi anume: lagărul dela *Căşeiul-de-jos* (Alsó-Kosály) şi cel dela *Ilişiua-de-jos* (Alsó-Ilosva) spre nord dela Someş, iar cel dela *Gherla* spre sud dela Someş.

Comuna *Negrileşti* este situată între Căşeiul-de-jos şi Ilişiua-de-jos şi anume cam în aceeaş linie cu ele şi deci în aceeaş distanţă dela Someş. Deci concluzia ce ni se impune, este, că *decurionul P. Aelius Atilianus, când a dedicat altarul Dianei şi lui Silvanus, făceà parte din trupele, cari aveau să apere frontiera nordică a Daciei.*

În tabăra dela Ilişiua-de-jos se stabileşte în a doua jumătate a veacului II. d.

[1] Cf. Tocilescu, Monumente epigrafice şi sculpturale ale muzeului naţional, pag. 119—120.

Chr. *ala I. Tungrorum Frontoniana.* Este deci de presupus, că decurionul P. Aelius Atilianus făceà parte din acest escadron (ala) cu garnizoana în Ilişiua.

Notă. Ca completare în legătură cu piatra de altar dela Negrileşti mai dau următoarele amănunte:

Între obiectele votive cele mai obicinuite erau pietrile de altar *(ara votiva).* Aceste pietri erau aşezate nu numai în temple, ci şi în locuinţe particulare (într'o cameră sau în curte) şi în sfârşit şi în pieţele publice. Materialul de construcţie erà piatra. Forma obicinuită a acestor altare erà cea columnară: o columnă în patru feţe, care în front şi la cele 2 laturi erà ceva mai ieşită în afară atât la bază (piedestalul) cât şi deasupra. Faţa din dos erà netedă, ca să poată fi răzimată şi alipită de părete. Dedicaţia se gravà totdeauna în faţă şi aveà următoarele părţi:

Întâiu se puneà în cazul dativ numele zeităţii, căreia i se dedicà altarul. Numele lui Iuppiter se indicà numai prin iniţialele *I. O. M.,* adecă *I(ovi) O(ptimo) M(aximo).* Numele celorlalte zeităţi se scrià sau întreg sau prescurtat, eliminându-se silaba dela urmă. Urmà dedicaţia de obiceiu prin cuvântul: *sacrum* (= consacrat, dedicat, închinat), apoi numele celuice a ridicat (dedicat) altarul, indicându-se de obiceiu şi poziţia, (profesiunea, rangul, funcţiunea) lui. Formula, cu care se încheià dedicaţia erà: *V. S. L. M.* adecă *v(otum) s(oilvt) l(ibens) m(erito)* = şi-a îndeplinit votul (făgăduinţa făcută) cu dragă inimă şi cu drept cuvânt.

Aceasta este forma cea mai simplă de dedicaţie. Câteodată formula de dedicaţie se face *pro salute sua et suorum,* adecă pentru bunăstarea (sănătatea, mântuirea) sa şi alor săi, ceeace se intercalà nemijlocit înaintea celor 4 litere de încheiere. Când dedicaţia se făceà pentru bunăstarea altuia se întrebuinţà fraza *pro salute* (faţă de împăraţi: *pro salute et incolumitate),* care se intercalà nemijlocit după numele zeităţii. În sfârşit se puteà remarcà şi motivul, care a servit ca îndemn al dedicaţiei. Dacă cel ce făceà dedicaţia, încredinţà pe altul cu executarea (pregătirea altarului), se întrebuinţà fraza: *curam agente,* adecă prin purtarea de grijă a lui cutare. În sfârşit, dacă dedicatorul ţineà să eternizeze şi data dediçaţiei, aceasta se făceà prin numele celor 2 consuli ai anului, care se adăogà tocmai la urmă. *Nicolae Sulică.*

*

Revoluţia lui Horia. În revista *„Erdélyi Múzeum"*, fasc. 3 din 15 Iunie 1911 p. 194 d-l Ştefan Biás jun. publică următorul document inedit privitor la revoluţia lui Horia:

«Gróf Teleki Sámuel erdélyi kanczellár nejének, iktári gróf Bethlen Zsuzsánnának.

Déva, 2-a Martii, 785. estve 7 óra.

Édes kedves kincsem!

Ide is, Istennek hála, szerencsésen ma délbe megérkeztem. Ebéden voltam consiliarius Brukenthál[1] urnál, kinek barátságáért itt maradtam és estve ott szép musikát halgattam. Holnap, jó reggel, Isten segedelmével, folytatom Dobra felé utamat. A kisasszonya Brukenthal urnak igen könynyen vagyon; ha erővel nem tartanák az ágyban, nem is fekünnék a himlőjivel.

Generális g. Gyulai[2] urat, a generálisnéval[3] együtt alázatosan tisztelem; parancsolatjára és gratiájából ide, az udvarban[4] szállottam s igen jól voltam.

Ujságban irhatom, hogy Frunzillát is, a ki a Körösben Hóra helyett folytatni akarta az öldöklést, egy Czebe nevű faluban, a vélle egybeesküdt, egy oláh pappal együtt elfogták és már Zalathnára vitték. Hórát, Kloskát a mult hétfőn[5] elevenen kerékbe törték, azután négyben vagdalták, szerteszélyel elküldözték A Kloska fejit ide hozták és a piaczon, a mikor éppen keresztül jöttem, egy karóbanütve tartotta a hóhér közel a szekeremhez. Én is ugyan jól megnéztem és soha többet ennél nem láttam, nem is képzeltem, hogy irtózás nélkül affélét láthassak; de megvallom, hogy éppen hidegvérrel szemléltem, mintha emberi fő nem volt volna.

Most is tisztelem, köszönöm azokat, kiket tegnap neveztem. Kedves gyermekeimet csókolom és véllek együtt, édes szi-

[1] Gróf Brukenthal Mihály.
[2] Marosnémeti gróf Gyulai Ferencz.
[3] Felesége, gróf Haller Karolina.
[4] A Bethlen-féle dévai Magna curia.
[5] Tehát februárius 28-ikán

vem, az én Istenemnek oltalmában, gondviselésében ajánlak! Örökös hivséggel maradván,

Kedves édes feleségem

igazi szivvel szerető hiv társad

g. *Teleki S.* m. p.

(Eredetije a Széki gróf Teleki-nemzetség marosvásárhelyi levél tárában, grof Teleki Sámuel kanczellár levelei közt).

(Marosvásárhely).

Traducerea românească a acestei scrisori, datate din Deva, 2 Martie 1785, ora 7 seara, privitoare la revoluţia lui Horia e următoarea:

«Ca noutate îţi pot scrie, că şi pe Frunzilă, care voià să continue măcelurile pe Criş în locul lui Horia, l-au prins într'un sat cu numele Ţebea, împreună cu un popă tovarăş de al lui, şi i-au şi dus la Zlatna. Pe Horia şi pe Cloşca Lunea trecută[1] i-au rupt de vii pe roată, apoi i-au dumicat în patru şi i-au trimis în toate părţile. Capul lui Cloşca l-au adus aici şi călăul îl ţineà, aproape de trăsura mea, înfipt într'un par în piaţă, tocmai când treceam peacolo. M'am cam uitat şi eu lung la el şi n'am văzut niciodată, nici nu mi-am putut închipuì că pot vedeà de astea fără groază, dar mărturisesc că-l priveam cu sânge rece, caşicând n'ar fi fost cap de om». Originalul acestei scrisori se păstrează în arhiva familiei Teleki din Murăş-Oşorheiu, între scrisorile Cancelarului Samuil Teleki. *O. C. T.*

[1] aşa dară în 18 Februarie.

Partea oficială.

Proces verbal.

Şedinţa a VII-a a comitetului central, ţinută în 18 Maiu 1911.

Prezident: **Parteniu Cosma.** Notar: **Oct. C. Tăslăuanu.**

Membri prezenţi: *Ioan Agârbiceanu, Dr. Ilie Beu, Dr. Vasile Bologa, Dr. Ioan Borcia, Arseniu Bunea, Octavian Goga, Nicolae Ivan, Dr. Liviu Leményi, I. F. Negruţiu, Gavril Precup, Dr. Ilarion Puşcariu* şi *Romul Simu.*

264. *Verificarea procesului verbal* se încredinţează domnilor: Dr. Ilarion Puşcariu, Nicolae Ivan şi Dr. Vasile Bologa.

265. (851—1911). Dl *N. Ivan, în numele comisiunii alese pentru a studiă zidirea unui internat în Cluj,* raportează că zidirea e absolut necesară şi propune ca înainte de a se face planurile de zidire să se lanseze un apel către fruntaşii români şi către institutele noastre de binefacere etc., ca să contribue cu sumele necesare la ridicarea internatului.

Comitetul central decide:

a) să raporteze adunării generale ca să iee hotărîre specială în privinţa zidirii internatului din Cluj şi să se îngrijască de mijloacele materiale pentru zidire;

b) încredinţează biroul să facă un raport special pentru adunarea generală procurând şi proiecte de planuri şi un proiect de cheltuieli.

266. (736—1911). Secretarul Oct. C. Tăslăuanu prezintă un raport amănunţit privitor la *organizarea economică actuală a poporului nostru* şi arată cum s'ar puteà face organizarea economică a ţărănimii prin cooperative cu ajutorul donaţiunii d-lui V. Stroescu.

După o desbatere mai lungă pentru *realizarea propunerilor d-lui Stroescu*

Comitetul central decide următoarele:

a) încredinţează secţia economică să studieze organizarea economică a ţărănimii prin cooperative;

b) votează din suma de 50,000 cor., donată de d-l Stroescu, 1000 cor. d-lui V. C. Osvadă ca să studieze mişcarea cooperativă din Ungaria, România şi Bucovina şi până la 1 Oct. a. c. să prezinte comitetului central un raport amănunţit despre rezultatul studiului făcut şi un proiect de realizare privitor la înfiinţarea băncilor poporale.

c) încredinţează biroul central să aducă la cunoştinţa domnului Stroescu aceste dispoziţii ale comitetului central;

d) în ce priveşte donaţiunea de 10,000 cor. a d-lui Stroescu pentru patru burse (2 pentru învăţarea danteleriei, 2 pentru învăţarea cioplitului în lemn) comitetul central numeşte o comisiune în persoanele d-lor G. Precup, Oct. Goga şi Oct. C. Tăslăuanu, ca în una din şedinţele viitoare să vină cu proiect de concurs.

267. (910—1911). Secretarul administrativ propune ca *Nrii 1—3 din Biblioteca poporală a Asociaţiunii să se retipărească în câte 5 mii exemplare,* deoarece nu mai sunt numere.

Comitetul central autorizează pe d-l Oct. C. Tăslăuanu să retipărească Nrii 1—3 din Biblioteca poporală a Asociaţiunii în câte 5000 ex.

Cu acestea şedinţa se încheie.

D. U. S.

P. Cosma, prezident. *Oct. C. Tăslăuanu,* secretar. S'a verificat. Sibiiu, în 20 Maiu 1911. *Dr. Il Puşcariu, N. Ivan, Dr. V. Bologa.*

Şedinţa a VIII-a a comitetului central, ţinută la 17 Iunie a. c.

Prezident: *Dr. Il. Puşcariu.* Notar: *Oct. C. Tăslăuanu.* Membri prezenţi: *Dr. V. Bologa, Dr. I. Borcia, Ars. Bunea, Octavian Goga, N. Ivan, Dr. Octavian Russu, R. Simu, N. Togan* şi cassierul *I. Banciu.*

Iubileul Asociaţiunii: (271 Nr. 828—1911). Secretarul literar raportează că dintre membrii secţiunilor ştiinţifice literare, cari s'au angajat să scrie capitole privitoare la istoricul Asociaţiunii, numai dl Dr. V. Bologa şi-a înaintat lucrarea despre «*Istoricul şcoalei civile de fete*». Fiind timpul înaintat, comitetul central decide ca lucrările cari vor intră până la 15 Iulie a. c. să fie tipărite în numărul de vară al revistei «Transilvania» şi să nu se mai publice în volum separat. O monografie unitară despre desvoltarea şi activitatea Asociaţiunii o va pregăti mai târziu dl Andreiu Bârseanu.

Tovărăşii: (273 Nr. 1044—1911). D-l Vasile C. Osvadă răspunde, că primeşte însărcinarea din partea «Asociaţiunii de a studià mişcarea cooperativă din Ungaria, Croaţia, România şi Bucovina şi făgăduieşte, că după terminarea acestor studii va prezentà un proiect privitor la realizarea ideii d-lui V. Stroescu şi privitor la organizarea ţărănimii noastre prin cooperative. I se mandatează suma de 1000 cor. şi i se liberează scrisori de recomandaţie.

Fundaţiuni: (272 Nr. 881—1911). Bursa de 100 cor. din fundaţiunea Avram Iancu se declară vacantă şi se însărcinează biroul să publice concurs.

Despărţăminte: (274 Nr. 862—1911) *Beiuş.* În adunarea cercuală, ţinută în Beiuş, s'a ales director al desp. Dr. G. Cosma, advocat *(şed. comit. cerc. din 18 şi 17 Aprilie şi adun. cerc. din 30 Aprilie 1911).*

— (275 Nr. 894—1911) *Bistriţa.* În comuna Bileag s'a înfiinţat o agentură *(şed. comit. cerc. din 1 Maiu a. c.).*

— (276 Nr. 924—1911) *Blaj.* Propune să se facă o adresă către toate despărţămintele, invitându-le să contribue cu cel puţin 20 cor. pentru fundaţiunea culturală Iosif St. Suluţu. Comitetul central nu găseşte de oportun înfiinţarea unui nou fond cultural *(şed. comit. cerc. din 1 Aprilie şi 2 Maiu a. c.).*

— (277 Nr. 1004—1911) *Brad.* A luat dispoziţii pentru ţinerea adunării cercuale *(şed. comit. cerc. din 1 Iulie a. c.).*

— (278 Nr. 993—1911) *Ceica.* Cu convocarea adunării cercuale se încredinţează d-l Iuliu Palaky, preot în Drag.

— (279 Nr. 897—1911) *Diciosânmărtin.* I se dăruesc câte 5 ex. din publicaţiunile poporale pentru a înfiinţà 5 biblioteci poporale.

— (280 Nr. 861—1911) *Gherla.* In comunele Bârlea şi Teoltiuri au început să se ţină cursuri pentru analfabeţi. În comunele Teoltiuri, Bonţ şi Fizeşul-Gherlei s'au ţinut prelegeri poporale. În Teoltiuri s'a înfiinţat o agentură şi o bibliotecă poporală *(şed. comit. cerc. din 1 Maiu a. c.).*

— (281 Nr. 917—1911) *Giurgeu.* Secretarul Oct. C. Tăslăuanu raportează, că conform deciz. comit. central Nr. 289 din 1910, a convocat pe sărbătorile Rusaliilor adunarea de constituire a desp. Giurgeu, în comuna Bicaz, unde din acest prilej s'a aranjat o expoziţie etnografică şi erà să se ţină prelegeri poporale şi alte sărbări culturale. Pretorul din Tulgheş a oprit, însă, adunarea. Comitetul central decide să facă o adresă către ministrul de interne împotriva acestei oprelişti ilegale şi încredinţează pe d-l Tăslăuanu să convoace din nou adunarea de constituire a despărţământului Giurgeu.

— (282 Nr. 915—1911) *Iza-Vişeu.* Comitetul central încredinţează pe d-l Oct. C. Tăslăuanu să convoace şi să conducă adunarea de constituire a noului despărţământ Iza-Vişeu (Maramureş).

— (283 Nr. 918—1911) *Lăpuşul-unguresc.* A decis să ţină prelegeri poporale *(şed. comit. cerc. din 27 Aprilie a. c).*

— (284 Nr. 974—1911) *Marghita.* În comunele Cheţ şi Sân-Lazar s'a înfiinţat câteo agentură şi bibliotecă poporală. Cu ocazia înfiinţării acestor agenturi s'au ţinut mai multe prelegeri poporale. S'au trimis câte 2 ex. din Biblioteca poporală a Asociaţiunii şi din Biblioteca tineretului *(şed. comit. cerc. din 13 şi 30 Maiu a. c.).*

— (285 Nr. 764—1911) *Mercurea.* Cu ocazia adunării cercuale dl N. Simulescu, funcţionar de bancă, a ţinut o prelegere «Să prăsim legume în grădina noastră». Desp. a decis să facă «cassete de economizare» cu cari să adune «crucerul Asociaţiunii. Cere să se facă insignii pentru membri Asociaţiunii *(adun. cerc. din 19 Decemvrie 1910).*

— (286 Nr. 797—1911) *Murăş-Ludoş.* I se dăruesc câte 5 ex. din publicaţiunile poporale ale Asociaţiunii.

— (287—8 Nrii 801 şi 974—1911) *Năsăud.* I se dăruesc câte 5 ex. din publicaţiunile poporale ale Asociaţiunii.

— (289 Nr. 783—1911) *Murăş-Oşorheiu.* În comuna Niraştău s'au ţinut trei prelegeri poporale. I se dăruesc 500 ex. din publicaţiunile poporale ale Asociaţiunii *(şed. comit. cerc. din 5 Martie şi 14 Aprilie 1911).*

— (290 Nr. 782—1911) *Reghin.* În adunarea cercuală s'a ales director d-l Dr. Ioan Harşia, advocat. Despărţământului i-se dăruesc 150 de broşuri poporale.

— (291—292 Nrii 711 şi 979—1911) *Şimleu.* D. N. Muntiu, funcţionar de bancă a ţinut 7 prelegeri despre tovărăşii, reuşind să înfiinţeze două în comunele Săg şi Giurtelecul-Măgurii. Despărţ. învită pe d-l conferenţiar agronomic să ţină prelegeri poporale dela 1—15 Iulie a. c. *(şed. comit. cerc. din 4 Febr. a. c.).*

Şcoala civilă de fete: (293—296 Nrii 888, 950, 951 şi 808—1911). Comisarul ministerial şi inspectorul de şcoale au rămas mulţămiţi atât cu localul şcoalei cât şi cu instrucţia. Examenele s'au fixat dela 19—22 Iunie a. c. iar încheierea solemnă la 29 Iunie a. c.

Muzeu şi Bibliotecă: (297—305 Nrii 591, 944, 981, 1037, 779, 795, 803, 949 şi 845—1911). D-l Iosif Lissai, şef-contabilul «Albinei» dăruesţe Muzeului suma de 20 cor. Colecţiile Muzeului s'au înmulţit cu următoarele obiecte: 16 fotografii de-ale artistului Milo în diferite roluri; un ban de argint austriac din 1707, dăruit de economul Mihaiu Biţia; o hartă a Valahiei şi Moldovei, cuprinzând şi Basarabia, Ardealul şi Bucovina, dăruită de I. Dăian, paroh în Sângătin; 6 oprege, 2 ştergare, 4 chindeie de culmi, 1 chindeu, 1 broboadă, 2 cămăşi, 3 conciuri şi 3 ii, adunate de d-l Oct. C. Tăslăuanu; o cărămidă romană cu inscripţia: Leg. XIII Getadi, dăruită de Aron Georgescu, plugar în Colanul-mic; 6 monede din sec. XIX-lea, dăruite de Dr. Aug. St. Raţiu; 13 fotografii şi o furcă de tors din comuna Şeghişte trimise de d-l Moise Popoviciu, preot.

Iosif St. Şuluţu: (307—309 Nr. 884, 778 şi 895—1911). S'a cumpărat un portret al fostului prezident cu suma de 150 cor. D-l Liviu Iancu, preot gr.-cat. în Zábrány dăruesţe pentru fondul I. St. Şuluţu suma de 5 cor., iar desp. Bistriţa 90 cor.

Conferenţiarul agronomic: (313 Nr. 1043—1911). Prezintă un raport despre activitatea ce a desfăşurat-o în lunile Martie, Aprilie şi Maiu.

Biblioteca scriitorilor dela noi: (316 Nr. 985—1911). Se va publică în editura Librăriei naţionale din Orăştie în aceleaşi condiţii ca şi la firma W. Krafft (vezi deciz. Nr. 6/1911).

Cărţi dăruite: (317, 318, 320—322 Nrii 869, 893, 947, 923, 1012—1911). Se dăruesc publicaţiuni de-ale Asociaţiunii: d-lui I. Ignaţ, înv. în Spini; d-lui Dr. A. Crăciunescu, profesor la semin. Andreian; agenturii din comuna Tilişca; d-nului Aurel Cosciuc, conferenţiarul agronomic al Asociaţ.; învăţătorului Andreiu Moldovan din Ferihaz.

Membri decedaţi: (269 şi 270 Nrii 995 şi 1018—1911). Dr. Aug. Străiţariu, adv. membru pe vieaţă; Aurel Bratu, profesor, membru al secţiunilor ştiinţifice-literare.

Membri noi: (332 Nr. 887—1911). Cassierul raportează că s'au înscris şi au plătit taxa următorii:

a) Membri fundatori: 1. «Banca poporală», Deș, desp. Deș. 2. Dr. Nicolae Oncu, dir. de bancă, Arad, achitând ambii taxa întreagă;

b) Membri pe viață: 1. Moise Birtolon, proprietar, Lăscud, desp. Diciosânmărtin, achitând ultima rată. 2. D-na Silvia I. Popp n. Negruțiu, soție de dir. de bancă, Gherla, achitând întreaga sumă. 3. Iuliu Popp, director de bancă, Gherla, achitând cor. 100, ambii în desp. Gherla. 4. «Noiana», institut de credit, Noul-român, desp. Făgăraș, achitând ultima rată de cor 100.

c) Membri ordinari: 1. Dr. Vasilie Chiroiu, cand. de adv., Sibiiu. 2. Ioan Budiu, funcționar de bancă, Sibiiu. 3. Dr. Ioan Mușiu, cand. de adv., Sibiiu. 4. Aurel Barbu, înv., Tălmăcel. 5. Mihail Ogrean, învăț., Racovița. 6. Traian Pop, învăț., Racovița. 7. Demetriu Comșa, profesor, Sibiiu, — toți 7 din despărț. Sibiiu. 8. Dr. Ioan Doboșan, Timișoara. 9. Liviu Magdu, Timișoara. 10. Alexandru Hodagiu, Timișoara. 11. Nicolau Martinoviciu, — toți 4 din despărț. Timișoara. 12. Alexandru Bighian, preot, Nirășteu. 13. Alexandru Viciu, proprietar, Niraşteu. 14. Alexandru Gligor, preot, Șardul-săcuesc, — toți 3 aparținători desp. M.-Oșorneiu. 15. Emilian Checicheș, înv., Băgău, desp. Aiud-Teiuș. 16. Nicolae Gămulea, funcționar, Brașov, desp. Brașov. 17. Iuliu Marțian, preot, Dobâca, desp. Gherla. 18. Alexandru Ciacoi, preot, Țeutea. 19. Dionisiu Deac, preot, Kisszék, ambii din despărț. Gherla. 20. Zacharie Tatar, Ibașfalău, desp. Ibașfalău. 21. Dr. Aurel Dobrescu, mediç, Szekszárd, afară de despărțământ. 22. Eronim Szilási, profesor, Gherla, desp. Gherla. 23. Macedon Maniu, înv. pens., Zagra, desp. Năsăud. 24. Daniil D. Stanciu. 25. Ioan Comșa. 26. Ioan Savu. 27. Ioan Lașița. 28. Nicolae Câmpian. 29. Petru Sârbu, măcelar, — toți 6 din Ilasco-Montana (America). 30. Aurel Gaja, profesor, Blaj. 31. Dr. Cornel Ordace, adv., Blaj. 32. Arcadiu Ienașel, frizer, Blaj. 33. Ferdinand Kampf, croitor, Blaj. 34. Iosif Marian, Bucerdea. 35. Marian Păculea, preot, Bucerdea, — toți 6 din desp. Blaj. 36. Elena Dr. Meținanu, Zernești. 37. Ioan Pușcariu, înv., Poiana-Mărului, — ambii din desp. Zernești. 38. Romul Russu, preot, Tătârlaua. 39. Teofil Gerasim, preot, Deag, — ambii din despărț. Diciosânmărtin. 40. Vasile Bighigeanu, profesor, Năsăud. 41. Stefan Scridon, profesor, Năsăud, — ambii din desp. Năsăud. 42. Dr. Eugen Sâmpetrean, advocat, Zernești, desp. Zernești. 43. Ioan Manica, înv., M.-Kalyán, desp. Mociu. 44. Macedon Lînul, înv., Năsăud. 45. Simeon Pop, pref. gr., Năsăud. 46. Ioan Zinvelin, preot, Zagra. 47. Emilian Mărcușiu, profesor, Năsăud, — toți 4 în desp. Năsăud. 48. Mihail Borhidi, propr. Unimet. 49. Nestor Pușcai, preot, Șeuca, — ambii din desp. Tășnad.

Extras din procesul verbal al ședinței.

Oct. C. Tăslăuanu m. p.,
secretar.

Tiparul tipografiei arhidiecezane în Sibiiu.

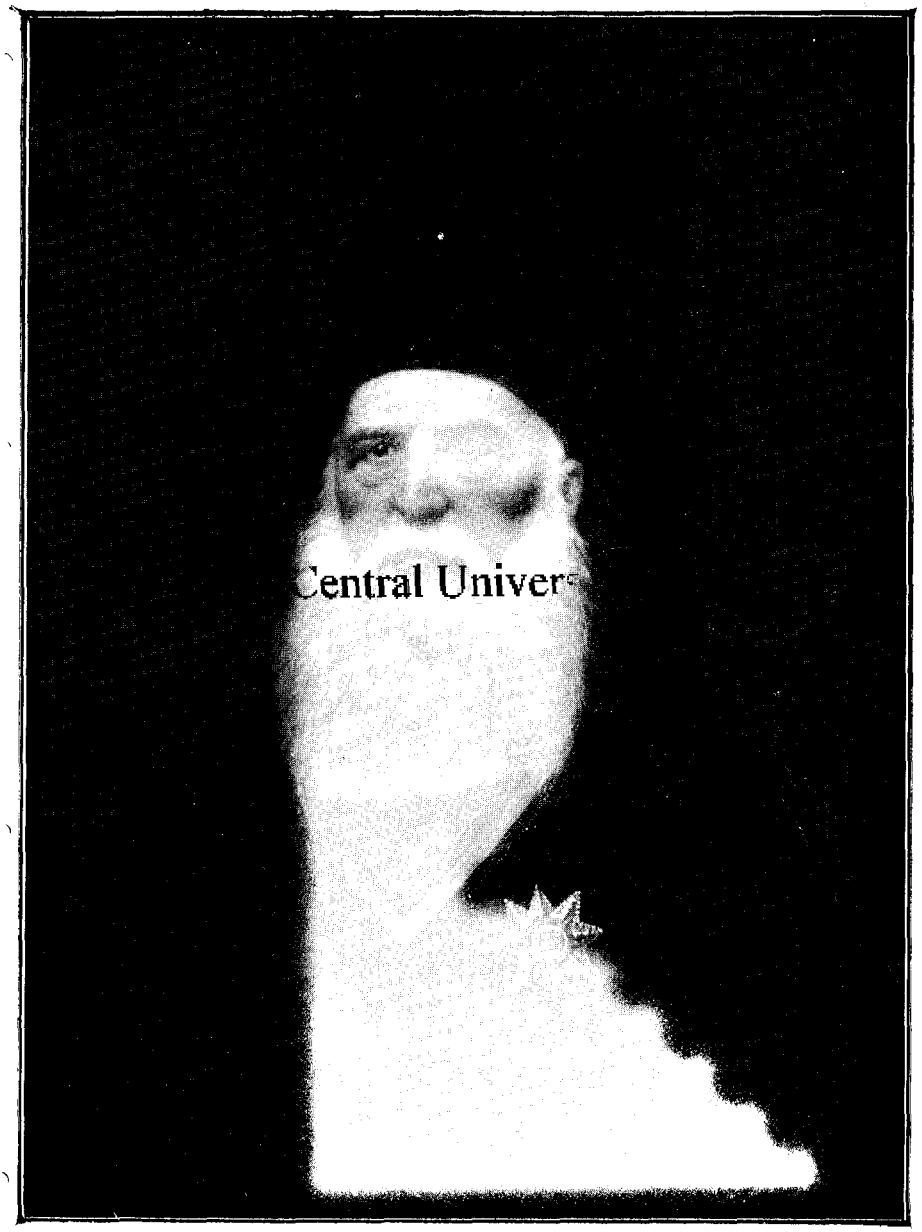
Central Univer

Andreiu Baron de Şaguna,
Prezidentul Asociaţiunii dela 1861—1867.